

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

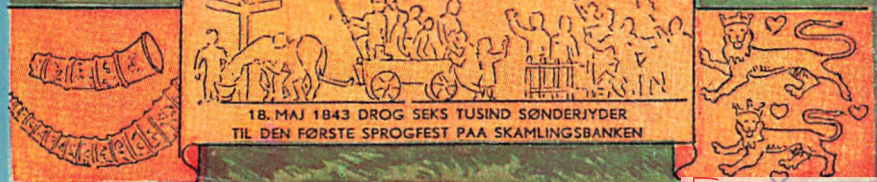
Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SPROGFORENINGENS

ALMANAK

FOR 1970

18. MAJ 1843 DROG SEKS TUSIND SØNDERJYDER
TIL DEN FØRSTE SPROGFEST PÅ SKAMLINGSBANKEN

HANDELSBANKEN

- altid med i billedet

Sprogforeningens
ALMANAK 1970

Udgivet af
SPROGFORENINGEN

Redaktion: Jørgen Mågård

77. ÅRGANG

**AABENRAA
HEJMDALS BOGTRYKKERI
1969**

INDHOLD

Formørkelser og planeterne i 1970	4
Højvandet ved Vestkysten	5
Kalender, notater og vandtider	6
Almanakken (Ved J. Th. Arnfred)	33
Flagstangen (Af Holger Refshauge)	37
Hanved (Af Kai Friis Møller †)	38
50 år efter genforeningen - og hvad så? (Af P. Gorrsen)	41
Gi' æ vå baen igjen (Af Thilde)	47
Æ springvand stæ' still'! (Af Bo Bojesen)	48
Andreas Atzen in memoriam (Af Christian Skov)	55
En dansk »Ausbürgerung« (Af Robert Huhle)	62
Vagten ved Rhinen - og Jens Jessen (Ved Poul Kürstein)	66
Den gamle færgerute fra Bodsøl-Ballum til Rømø (Ved C. L. Hansen)	72
På vej til Danmark (Af Lorenz Rerup)	75
Lidt grænselandsideologi. Uddrag af en afstemningstale (Af Tyge Haarløv)	83
E påltmånds (Af Martin N. Hansen)	89
Et velrettet skud (Af Peter Petersen)	93
Rømø-minder (Af Thilde)	104
A. C. C. Holdt, Flensborgs historiker (Af Poul Kürstein)	105
Radio og TV i grænselandet (Af Bjørn Svensson)	112
»Kunstnerliv« (Ved Morten Kamphövener)	120
Mindeord:	
Hans Jessen Bjerrum, Brøns	122
Richard Duggen, Harreslev	123
N. J. Gotthardsen, Møgeltønder	124
Jens Peter Hansen, Sebbelev	126
Hans Lund, Tanderupgård	127
Peter Andersen Møller, Smøl	130
Christian Olsen, Østerby	131
Jakob Randrup	133
Chr. J. Reinholdt, Oksgård	135
Hansigne Petersen, Rømø	131

Meta Røh, Jaruplund	136
M. O. Ræder, Sønderborg	137
Jørgen Hansen Sandholdt, Augustenborg	138
Alfred Schmidt, Rømø	139
Hans Schmidt, Kollund	140
Carl Sønnichsen, Lille Emmerske	142
Ingeborg Wildau, tidl. Krusaa	143
Hans Göttische, Büdelsdorf	144

Almanakkens håndbog:

Det danske kongehus	147
Regering og Folketing	148
Markedsfortegnelse for 1970	151
Jagt- og fredningstabel	159
Drægtighedstabel	165
Porto-takster (pr. 1. juli 1969)	169
Sønderjysk vejviser:	
Foreninger, institutioner, organisationer m. v.	177
Undervisning	181
Biblioteker og arkiver	183
Muséer	185
Erhvervene:	
Landbrug	187
Landboforeninger	189
Husmandsforeninger	195
Husholdningsforeninger	197
Husdyrbrugsforeninger	199
Slagterier og kreatureksport	201
Handel	203
Håndværk og industri	205
Finansiering	207
Danske institutioner, organisationer og foreninger i Sydslesvig	211

*Stof til næste udgave må så vidt muligt - og såfremt anden aftale ikke foreligger - være indsendt inden 15. marts 1970.
Manuskripter til mindeord modtages dog indtil 1. august.*

SPROGFORENINGENS ALMANAK
Redaktion: Jørgen Mågård, Bovvej, 6330 Padborg.

Formørkelser i året 1970

1. **Partiel måneformørkelse** den 21. februar, usynlig i Danmark.
2. **Total solformørkelse** den 7. marts, usynlig i Danmark. Formørkelsen ses i den østlige del af Stillehavet, i Nord- og Mellemamerika, i den nordvestligste del af Sydamerika, på Grønland og Island og i det nordlige Atlanterhav. Den bliver total i et bælte, som går mod øst fra et punkt i Stillehavet tæt ved Ækvator, bøjer mod nordøst gennem Det karibiske Hav og fortsætter langs USA's østkyst ud i Atlanterhavet til et punkt vest for Irland.
3. **Partiel måneformørkelse** den 17. august, delvis synlig i Danmark. Formørkelsen begynder kl. 3.17 og slutter kl. 5.30. Den er på sit højeste kl. 4.23 og omfatter da 41/100 af månens diameter. Størstedelen af formørkelsen er synlig i hele Danmark. I København går månen ned kl. 4.45.
4. **Ringformet solformørkelse** den 31. august-1. september, usynlig i Danmark. Formørkelsen ses på Ny Guinea, i den østlige del af Australien, på Ny-Zealand, i det sydlige Stillehav samt i dele af Antarktis. Den bliver ringformet i et bælte, der går fra Ny Guinea mod øst gennem Stillehavet, bøjer mod sydøst ved datolinjen og slutter tæt ved Antarktis.

Planeterne i året 1970

Merkur er i almindelighed Solen så nær, at den ikke kan ses med det blotte øje. Den 18. april, 16. august og 11. december er planeten længst øst for Solen og går omkring disse dage i København ned henholdsvis $2\frac{1}{4}$ time, $\frac{1}{2}$ time og $1\frac{1}{4}$ time efter Solen. Den 5. februar, 5. juni og 28. september er den længst vest for Solen og står da op henholdsvis $1\frac{1}{4}$ time, $\frac{1}{2}$ time og $1\frac{3}{4}$ time før denne.

Den 9. maj forekommer en merkurpassage, som er synlig i hele sin udstrækning i Danmark. Passagen begynder kl. 5.20 (første kontakt) og slutter kl. 13.12 (sidste kontakt). Merkur bevæger sig over solskiven fra øst mod vest omtrent langs soldiameteren.

Venus er den 24. januar i øvre konjunktion og den 10. november i nedre konjunktion med Solen. Den 1. september er planeten længst øst for Solen og går da i København ned $\frac{3}{4}$ time efter denne. Venus lyser stærkest den 6. oktober og den 16. december.

Mars står ved årets begyndelse i Vandmanden. Midt i januar går planeten ind i Fiskene; først i marts går den videre til Vædderen, først i april til Tyren, først i juni til Tvillingerne, midt i juli til Krebsen, midt i august til Løven, først i oktober til Jomfruen og midt i december til Vægten, hvor den forbliver til årets udgang. Mars står i syd: ved årets begyndelse kl. $16\frac{1}{2}$, først i april kl. $14\frac{1}{2}$, sidst i juni kl. 13, sidst i september kl. 11 og ved årets udgang kl. $8\frac{1}{2}$.

Jupiter står ved årets begyndelse i Jomfruen. I slutningen af september går den ind i Vægten, hvor den opholder sig resten af året. Planeten er i opposition til Solen den 21. april, og den står i syd: ved årets begyndelse kl. $7\frac{1}{2}$, først i april kl. $1\frac{1}{2}$, først i juli kl. 19, sidst i september kl. 14 og ved årets slutning kl. $9\frac{1}{2}$.

Saturn står ved årets begyndelse i Fiskene tæt ved grænserne mellem Fiskene, Cetus og Vædderen. Den bevæger sig gennem Vædderen ind i Tyren, som nås midt i august. Sidst i september går planeten tilbage til Vædderen, hvor den forbliver til årets udgang. Saturn er i opposition til Solen den 12. november, og den står i syd: ved årets begyndelse kl. 19^{1/2}, sidst i marts kl. 14, sidst i juni kl. 9, sidst i september kl. 3 og ved årets slutning kl. 20^{1/2}.

Uranus, som under særligt gunstige omstændigheder kan skimtes med det blotte øje, står hele året i Jomfruen. Planeten er i opposition til Solen den 27. marts og står da omkring midnat i syd 32° over Københavns horisont.

Neptun, som ikke er synlig for det blotte øje, opholder sig i Vægten næsten hele året. I slutningen af december går den ind i Skorpionen. Neptun er i opposition til Solen den 21. maj og står da omkring midnat i syd 16° over Københavns horisont.

Pluto, som kun ses i store kikkerter, står hele året i Coma Berenices. Den er i opposition til Solen den 17. marts.

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er ligesom tidligere år her i almanakken beregnet for Havneby på Rømø. Udgangspunktet for beregningen er højvandet ved London Bridge, som er angivet i den almanak, der udgives af Københavns observatorium. Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Havneby, må man ved:

Nordslesvig:	Rømødæmningen	lægge 10 min. til
	Lakolk	trække 30 min. fra
	Højer sluse	lægge 40 min. til
	Koldby	lægge 30 min. til
	Ballum sluse	lægge 15 min. til
	Rejsby sluse	lægge 30 min. til
	Vester Vedsted	lægge 20 min. til
Fanø/Esbjerg:	Nordby, Fanø	lægge 35 min. til
	Esbjerg	lægge 30 min. til
	Sønderho, Fanø	trække 10 min. fra
Sydslesvig:	Dagebøl	trække 7 min. fra
	(forbindelsen til Før)	
	Bongsiel	trække 27 min. fra
	(forbindelsen til Halligerne)	
	Husum	trække 37 min. fra
	(forbindelsen til Pelvorm m. m.)	
	Frederiksstad	trække 13 min. fra
	Tønning	trække 1 time og 7 min. fra
St. Peter	trække 1 time og 46 min. fra	
Wyk	trække 26 min. fra	
Westerland	trække 1 time og 41 min. fra	

Willy Buch.

1. uge. **Fadervor**, Matth. 6, 5-13. 1' række, Luk. 2, 21.

To.	1	Nytår	Jorden nærm. solen	8.42	15.45	0.44	11.27
F.	2	Abel		8.41	15.46	2.07	11.34
L.	3	Enoch		8.41	15.48	3.35	11.44

2. uge. **Barnemordet i Bethlehem**, Matth. 2, 13-18.
1' række, Matth. 2, 19 til enden.

S.	4	S. e. nytår		8.41	15.49	5.10	11.59
M.	5	Simeon		8.40	15.50	6.47	12.27
Ti.	6	Hellig 3 konger		8.40	15.52	8.13	13.18
O.	7	Knud hertug	{Tusmørket varer 51' ☉ n. m. 21. 36'	8.39	15.53	9.12	14.39
To.	8	Erhardt	☉ nærmest jorden	8.38	15.55	9.46	16.21
F.	9	Julianus		8.38	15.56	10.05	18.08
L.	10	Paul eremit		8.37	15.58	10.17	19.50

3. uge. **Jesus velsigner de små børn**, Mark. 10, 13-16.
1' række, Luk. 2, 42 til enden.

S.	11	1. s. e. h. 3 k.	Hyginus	8.36	16.00	10.26	21.25
M.	12	Reinhold		8.35	16.01	10.32	22.58
Ti.	13	Hilarius		8.34	16.03	10.39	—
O.	14	Felix	{Tusmørket varer 50' ☉ f. kv. 14. 18'	8.33	16.05	10.45	0.24
To.	15	Maurus		8.32	16.07	10.54	1.51
F.	16	Marcellus		8.31	16.08	11.05	3.17
L.	17	Antonius		8.30	16.10	11.23	4.42

4. uge. **Zakæus**, Luk. 19, 1-10. 1' række, Joh. 2, 1-11.

S.	18	2. s. e. h. 3 k.	Prisca	8.29	16.12	11.50	6.02
M.	19	Pontianus		8.27	16.14	12.31	7.09
Ti.	20	Fab. og Sebast.		8.26	16.16	13.30	7.58
O.	21	Agnes	Tusmørket varer 49'	8.24	16.18	14.42	8.31
To.	22	Vincentius	{☉ f. m. 13. 55' ☉ fjernest jorden	8.23	16.20	16.01	8.52
F.	23	Emerentius		8.22	16.22	17.21	9.05
L.	24	Timotheus		8.20	16.24	18.39	9.14

5. uge. **De betroede talenter**, Matth. 25, 14-30.
1' række, Matth. 20, 1-16.

S.	25	Septuagesima	Pauli omvendelse	8.18	16.26	19.56	9.21
M.	26	Polycarpus		8.17	16.28	21.12	9.26
Ti.	27	Chrysostomus		8.15	16.30	22.29	9.31
O.	28	Fred. VI. fødsel	{Carolus Magnus Tusmørket varer 47'	8.13	16.32	23.49	9.36
To.	29	Chr. VII. fødsel	Valerius	8.12	16.35	—	9.42
F.	30	Adelgunde	☉ s. kv. 15. 39'	8.10	16.37	1.13	9.50
L.	31	Vigilius		8.08	16.39	2.43	10.02

JANUAR 1970

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	7.11	20.07
2.	8.08	21.13
3.	9.25	22.24
4.	10.43	23.28
5.	11.51	—
6.	0.30	12.57
7.	1.31	14.00
8.	2.27	14.55
9.	3.16	15.45
10.	4.01	16.31
11.	4.45	17.18
12.	5.28	18.04
13.	6.12	18.52
14.	6.58	19.44
15.	7.49	20.40
16.	8.48	21.42
17.	9.55	22.49
18.	11.10	23.58
19.	—	12.24
20.	0.57	13.22
21.	1.45	14.08
22.	2.25	14.47
23.	3.00	15.23
24.	3.32	15.56
25.	4.03	16.29
26.	4.34	17.02
27.	5.04	17.35
28.	5.34	18.09
29.	6.06	18.44
30.	6.43	19.27
31.	7.29	20.20

Februar 1970

Blidemåned 28 dage

O.☉N.

O.☾N.

6. uge. Sædens vækst, Mark. 4, 26-32. 1' række, Luk. 8, 4-15.

S.	1	Sexagesima	Brigida	8.06	16.41	4.16	10.22
M.	2	Kyndelmisse		8.04	16.43	5.46	10.59
Ti.	3	Blasius		8.02	16.45	6.57	12.02
O.	4	Veronica	Tusmørket varer 46'	8.01	16.48	7.42	13.34
To.	5	Agathe		7.59	16.50	8.08	15.20
F.	6	Dorothea	☉ n. m. 8. 13'	7.57	16.52	8.23	17.07
L.	7	Richard	☽ nærmest jorden	7.54	16.54	8.33	18.49

**7. uge. Op til Jerusalem, Luk. 18, 31 til enden.
1' række, Matth. 3, 13 til enden.**

S.	8	Fastelavn	Quinquagesima Esto mihi. Corinthia	7.52	16.56	8.40	20.25
M.	9	Apollonia		7.50	16.58	8.47	21.58
Ti.	10	Hvide tirsdag	Scholastica	7.48	17.01	8.53	23.29
O.	11	Aske onsdag	Euphrosyne Tusmørket varer 44'	7.46	17.03	9.01	—
To.	12	Eulalia		7.44	17.05	9.12	0.58
F.	13	Benignus	☾ f. kv. 5. 10'	7.42	17.07	9.27	2.27
L.	14	Valentinus		7.39	17.09	9.50	3.50

**8. uge. Hvem er den største? Luk. 22, 24-32.
1' række, Matth. 4, 1-11.**

S.	15	1. s. i fasten	Quadragesima Invocavit. Faustinus	7.37	17.12	10.27	5.03
M.	16	Juliane		7.35	17.14	11.20	5.58
Ti.	17	Findanus		7.33	17.16	12.29	6.35
O.	18	Tamperdag	Concordia Tusmørket varer 43'	7.30	17.18	13.46	6.59
To.	19	Ammon	☽ fjernest jorden	7.28	17.20	15.06	7.14
F.	20	Eucharis		7.26	17.22	16.26	7.24
L.	21	Samuel	☽ f. m. 9. 19'	7.23	17.24	17.44	7.31

**9. uge. Menneskets afmagt, Jesu magt, Mark. 9, 17-29.
1' række, Matth. 15, 21-28.**

S.	22	2. s. i fasten	Reminiscere Peters stol	7.21	17.27	19.00	7.37
M.	22	Papias		7.19	17.29	20.18	7.42
Ti.	24	Matthias		7.16	17.31	21.36	7.46
O.	25	Victorinus	Tusmørket varer 42'	7.14	17.33	22.59	7.52
To.	26	Inger		7.11	17.35	—	7.59
F.	27	Leander		7.09	17.37	0.26	8.09
L.	28	Øllegaard		7.06	17.39	1.56	8.25

FEBRUAR 1970

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	8.31	21.32
2.	9.55	22.50
3.	11.21	—
4.	0.09	12.46
5.	1.20	13.53
6.	2.16	14.46
7.	3.03	15.33
8.	3.45	16.17
9.	4.26	16.59
10.	5.06	17.41
11.	5.46	18.24
12.	6.28	19.07
13.	7.13	19.53
14.	8.05	20.47
15.	9.07	21.52
16.	10.23	23.16
17.	11.57	—
18.	0.31	13.01
19.	1.22	13.48
20.	2.04	14.27
21.	2.40	15.01
22.	3.12	15.34
23.	3.43	16.05
24.	4.12	16.36
25.	4.41	17.08
26.	5.11	17.40
27.	5.44	18.15
28.	6.21	18.55

Marts 1970			Tordmåned	31 dage	O.☉N.	O.☾N.	
10. uge. Løgnens fader, Joh. 8, 42-51. 1' række, Luk. 11, 14-28.							
S.	1	3. s. i fasten	{Oculi. Albinus ☿ s. kv. 3. 33'	7.04	17.41	3.26	8.53
M.	2	Simplicius		7.01	17.44	4.43	9.43
Ti.	3	Kunigunde		6.59	17.46	5.37	11.01
O.	4	Adrianus	Tusmørket varer 42'	6.56	17.48	6.09	12.39
To.	5	Theophilus		6.54	17.50	6.28	14.23
F.	6	Gotfred	☉ nærmest jorden	6.51	17.52	6.40	16.06
L.	7	Perpetua	☿ n. m. 18. 43'	6.49	17.54	6.48	17.45
11. uge. Jesus livets brød, Joh. 6, 35-51. 1' række, Joh. 6, 1-15.							
S.	8	Midfaste	Lætare. Beata	6.46	17.56	6.55	19.21
M.	9	40 riddere		6.44	17.58	7.02	20.55
Ti.	10	Ædel		6.41	18.00	7.09	22.28
O.	11	Fred. IX. fødsel	{Thala Tusmørket varer 42'	6.38	18.02	7.18	24.00
To.	12	Gregorius		6.36	18.04	7.32	—
F.	13	Macedonius		6.33	18.06	7.52	1.29
L.	14	Eutychius	☿ f. kv. 22. 16'	6.31	18.08	8.23	2.49
12. uge. Mariæ lovsang, Luk. 1, 46-56. 1' række, Luk. 1, 26-38.							
S.	15	5. s. i fasten	Judica. Zacharias	6.28	18.11	9.11	3.52
M.	16	Gudmund		6.26	18.13	10.15	4.36
Ti.	17	Gertrud		6.23	18.15	11.31	5.04
O.	18	Fred. III. fødsel	{Alexander Tusmørket varer 42' ☉ fjernest jorden	6.20	18.17	12.50	5.22
To.	19	Joseph		6.18	18.19	14.10	5.33
F.	20	Gordius		6.15	18.21	15.28	5.41
L.	21	Benedictus	Jævendøgn	6.13	18.23	16.46	5.47
13. uge. Jesus salves i Bethania, Mark. 14, 3-9. 1' række, Matth. 21, 1-9.							
S.	22	Palmesøndag	Paulus	6.10	18.25	18.03	5.52
M.	23	Fidelis	☉ f. m. 2. 53'	6.07	18.27	19.22	5.57
Ti.	24	Ulrica		6.05	18.29	20.44	6.03
O.	25	Mariæ bebud.	Tusmørket varer 42'	6.02	18.31	22.11	6.09
To.	26	Skærtorsdag	Gabriel	5.59	18.33	23.41	6.19
F.	27	Langfredag	Kastor	5.57	18.35	—	6.33
L.	28	Dr. Ingrid	Eustachius	6.54	18.37	1.11	6.57
14. uge. Kristi opstandelse, Matth. 28, 1-8. 1' række, Mark. 16, 1-7.							
S.	29	Påskedag	Jonas	5.52	18.39	2.33	7.38
M.	30	2. påskedag	{Quirinus ☿ s. kv. 12. 5'	5.49	18.41	3.33	8.45
Ti.	31	Fred. V. fødsel	Balbina	5.46	18.43	4.11	10.14

MARTS 1970

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	7.06	19.44
2.	8.05	20.53
3.	9.28	22.18
4.	11.03	23.49
5.	---	12.35
6.	1.02	13.39
7.	1.56	14.29
8.	2.41	15.13
9.	3.22	15.54
10.	4.01	16.34
11.	4.40	17.13
12.	5.20	17.51
13.	6.00	18.29
14.	6.42	19.09
15.	7.30	19.57
16.	8.28	20.59
17.	9.42	22.23
18.	11.17	23.54
19.	—	12.29
20.	0.51	13.18
21.	1.34	13.58
22.	2.11	14.33
23.	2.44	15.04
24.	3.13	15.34
25.	3.42	16.05
26.	4.13	16.37
27.	4.46	17.11
28.	5.23	17.48
29.	6.05	18.30
30.	6.55	19.23
31.	7.59	20.33

April 1970		Fåremåned	30 dage	O.☉N.		O.☾N.	
O.	1 Hugo	Tusmørket varer 43'		5.44	18.45	4.33	11.53
To.	2 Theodosius			5.41	18.47	4.47	13.33
F.	3 Nicætas		☉ nærmest jorden	5.39	18.49	4.56	15.11
L.	4 Ambrosius			5.36	18.51	5.03	16.45
15. uge. Vogt mine får, Joh. 21, 15-19. 1' række, Joh. 20, 19 til enden.							
S.	5 1. s. e. påske	Quasimodo. Irene		5.34	18.53	5.10	18.19
M.	6 Sixtus	● n. m. 5. 9'		5.31	18.55	5.17	19.52
Ti.	7 Egesippus			5.28	18.57	5.26	21.26
O.	8 Chr. IX. fødsel	{Janus Tusmørket varer 44'		5.26	18.59	5.37	22.58
To.	9 Procopius			5.23	19.01	5.54	—
F.	10 Ezechiel			5.21	19.03	6.21	0.25
L.	11 Leo			5.18	19.05	7.02	1.38
16. uge. Hyrden og fårene, Joh. 10, 22-30. 1' række, Joh. 10, 11-16.							
S.	12 2. s. e. påske	{Misericordia Domini Chr. 4. føds. Julius		5.16	19.07	8.01	2.31
M.	13 Justinus		☽ f. kv. 16. 44'	5.13	19.09	9.13	3.05
Ti.	14 Tiburtius			5.11	19.11	10.32	3.27
O.	15 Chr. V. fødsel	{Olympia Tusmørket varer 45' ☉ fjernest jorden		5.08	19.13	11.52	3.40
To.	16 Pr. Margrethe	Mariane		5.06	19.15	13.11	3.50
F.	17 Anicetus			5.03	19.17	14.28	3.57
L.	18 Eleutherius			5.01	19.19	15.45	4.02
17. uge. Vejen, sandheden og livet, Joh. 14, 1-11. 1' række, Joh. 16, 16-22.							
S.	19 3. s. e. påske	Jubilate. Daniel		4.58	19.21	17.04	4.07
M.	20 Sulpicius			4.56	19.23	18.25	4.13
Ti.	21 Florentius	☉ f. m. 17. 21'		4.53	19.25	19.51	4.19
O.	22 Cajus	Tusmørket varer 47'		4.51	19.27	21.21	4.28
To.	23 Georgius			4.49	19.29	22.53	4.40
F.	24 Bededag	Albertus		4.46	19.31	—	5.01
L.	25 Mark. evang.			4.44	19.33	0.20	5.37
18. uge. Sandheden gør fri, Joh. 8, 28-36. 1' række, Joh. 16, 5-15.							
S.	26 4. s. e. påske	Cantate. Cletus		4.42	19.35	1.28	6.37
M.	27 Charl. Amalie	Ananias		4.39	19.37	2.12	8.00
Ti.	28 Vitalis	☾ s. kv. 18. 18'		4.37	19.39	2.38	9.36
O.	29 Peter martyr	Tusmørket varer 49'		4.35	19.41	2.54	11.14
To.	30 Severus	☉ nærmest jorden		4.32	19.43	3.04	12.50

APRIL 1970

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	9.20	21.57
2.	10.53	23.25
3.	—	12.17
4.	0.36	13.17
5.	1.29	14.05
6.	2.14	14.48
7.	2.56	15.28
8.	3.35	16.08
9.	4.15	16.43
10.	4.55	17.19
11.	5.35	17.54
12.	6.16	18.30
13.	7.00	19.11
14.	7.53	20.07
15.	9.02	21.31
16.	10.28	23.01
17.	11.43	—
18.	0.06	12.37
19.	0.54	13.19
20.	1.33	13.55
21.	2.07	14.28
22.	2.39	15.01
23.	3.12	15.35
24.	3.48	16.10
25.	4.27	16.48
26.	5.10	17.30
27.	5.58	18.17
28.	6.54	19.14
29.	7.59	20.22
30.	9.16	21.39

Maj 1970		Majmåned	31 dage	O.☉N.		O.☾N.	
F.	1	Philip og Jacob	Voldermisse	4.30	19.45	3.12	14.22
L.	2	Athanasius		4.28	19.47	3.19	15.53
19. uge. Jesu bøn for disciplene, Joh. 17, 1-11. 1' række, Joh. 16, 23-28.							
S.	3	5. s. e. påske	Rogate. Korsmisse	4.26	19.49	3.26	17.24
M.	4	Florian		4.24	19.51	3.33	18.55
Ti.	5	{ Danmarks befrielse	{Gothard ☉ n. m. 15. 51' De lyse nætter beg.	4.21	19.53	3.44	20.28
O.	6	{Johannes ante portam	Tusmørket varer 52'	4.19	19.55	3.58	21.57
To.	7	Kr. himmelfart	Flavia	4.17	19.56	4.20	23.17
F.	8	Stanislaus		4.15	19.58	4.55	—
L.	9	Caspar	Merkurpassage	4.13	20.00	5.47	0.20
20. uge. At de alle må være eet, Joh. 17, 20 til enden. 1' række, Joh. 15, 26 til enden og 16, 1-4.							
S.	10	6. s. e. påske	Exaudi. Gordianus	4.11	20.02	6.56	1.02
M.	11	Mamertus		4.09	20.04	8.13	1.29
Ti.	12	Pancratus	{Tusmørket varer 55'	4.07	20.06	9.33	1.46
O.	13	Ingenus	{☉ f. kv. 11. 26'	4.05	20.08	10.52	1.57
To.	14	Kristian	{☉ fjernest jorden	4.03	20.10	12.09	2.05
F.	15	Sophie		4.02	20.12	13.26	2.11
L.	16	Sara		4.00	20.13	14.43	2.16
21. uge. Helligåndens komme, Joh. 14, 15-21. 1' række, Joh. 14, 23 til enden.							
S.	17	Pinsedag	Bruno	3.58	20.15	16.02	2.22
M.	18	2. pinsedag	Erik	3.56	20.17	17.25	2.28
Ti.	19	Potentiana		3.55	20.19	18.54	2.35
O.	20	Tamperdag	{Angelica Tusmørket varer 58'	3.53	20.20	20.27	2.47
To.	21	Helene	{☉ f. m. 4. 38'	3.51	20.22	21.59	3.04
F.	22	Castus		3.50	20.24	23.17	3.34
L.	23	Desiderius		3.48	20.25	—	4.27
22. uge. Dåb i den treenige Guds navn, Matth. 28, 18 til enden. 1' række, Joh. 3, 1-15.							
S.	24	Trinitatis	Esther	3.47	20.27	0.10	5.45
M.	25	Urbanus	{☉ nærmest jorden	3.45	20.29	0.42	7.20
Ti.	26	Beda		3.44	20.30	1.00	8.59
O.	27	Lucian	{Tusmørket varer 62' ☉ s. kv. 23. 52'	3.43	20.32	1.12	10.35
To.	28	Vilhelm		3.41	20.33	1.21	12.08
F.	29	Maximinus		3.40	20.35	1.28	13.37
L.	30	Vigand		3.39	20.36	1.35	15.06
23. uge. Den rige bonde, Luk. 12, 13-21. 1' række, Luk. 16, 19 til enden.							
S.	31	1. s. e. trin.	Petronella	3.38	20.38	1.42	16.35

MAJ 1970

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	10.39	22.59
2.	11.53	-
3.	0.07	12.52
4.	1.02	13.41
5.	1.49	14.24
6.	2.32	15.03
7.	3.13	15.40
8.	3.55	16.16
9.	4.35	16.50
10.	5.14	17.23
11.	5.53	17.55
12.	6.33	18.31
13.	7.19	19.16
14.	8.19	20.27
15.	9.35	22.00
16.	10.46	23.08
17.	11.43	-
18.	0.01	12.30
19.	0.46	13.13
20.	1.28	13.53
21.	2.09	14.33
22.	2.51	15.13
23.	3.34	15.55
24.	4.19	16.38
25.	5.07	17.23
26.	5.58	18.12
27.	6.53	19.07
28.	7.54	20.08
29.	9.03	21.17
30.	10.17	22.30
31.	11.27	23.39

Juni 1970		Skærsommer	30 dage	O.☉N.		O.☾N.	
M.	1 Nikomedes			3.37	20.39	1.51	18.05
Ti.	2 Marcellinus			3.36	20.40	2.04	19.35
O.	3 Fred. 8. føds.	{Erasmus Tusmørket varer 65' ☉ n. m. 3. 21' Kong Hans' føds. Bonifacius		3.35	20.41	2.22	20.58
To.	4 Optatus			3.34	20.43	2.52	22.08
F.	5 Grundlovsdag			3.33	20.44	3.37	22.58
L.	6 Norbertus			3.32	20.45	4.40	23.30
24. uge. Kristi efterfølgelse, Luk. 14, 25 til enden. 1' række, Luk. 14, 16-24.							
S.	7 2. s. e. trin.	Jeremias		3.31	20.46	5.55	23.50
M.	8 Medardus			3.31	20.47	7.15	—
Ti.	9 Primus	☉ fjernest jorden		3.30	20.48	8.34	0.03
O.	10 Onuphrius	Tusmørket varer 68'		3.29	20.49	9.52	0.12
To.	11 Prins Henrik	Barnabas apostel		3.29	20.50	11.08	0.19
F.	12 Basilius	☽ f. kv. 5. 7'		3.29	20.51	12.23	0.25
L.	13 Cyrillus			3.28	20.51	13.40	0.30
25. uge. Den fortabte søn, Luk. 15, 11 til enden. 1' række, Luk. 15, 1-10.							
S.	14 3. s. e. trin.	Rufinus		3.28	20.52	15.00	0.35
M.	15 Valdemarsdag	Vitus		3.28	20.53	16.25	0.42
Ti.	16 Tycho			3.27	20.53	17.56	0.52
O.	17 Botolphus	Tusmørket varer 70'		3.27	20.54	19.29	1.06
To.	18 Leontius			3.27	20.54	20.56	1.30
F.	19 Gervasius	☉ f. m. 13. 28'		3.27	20.54	22.01	2.12
L.	20 Sylverius			3.27	20.55	22.42	3.21
26. uge. Elsk Eders fjender, Matth. 5, 43 til enden. 1' række, Luk. 6, 36-42.							
S.	21 4. s. e. trin.	{Albanus ☉ nærmest jorden Solhverv, længste dag		3.27	20.55	23.05	4.54
M.	22 10000 martyr.			3.28	20.55	23.19	6.35
Ti.	23 Paulinus			3.28	20.55	23.29	8.16
O.	24 St. Hansdag	Tusmørket varer 70'		3.28	20.55	23.37	9.52
To.	25 Prosper			3.29	20.55	23.44	11.24
F.	26 Pelagius	☾ s. kv. 5. 1'		3.29	20.55	23.51	12.53
L.	27 Syvsoverdag			3.30	20.55	23.59	14.22
27. uge. Peters bekendelse, Matth. 16, 13-26. 1' række, Luk. 5, 1-11.							
S.	28 5. s. e. trin.	{Carol. Amal., Eleonora		3.30	20.55	—	15.51
M.	29 Petrus Paulus			3.31	20.55	0.10	17.19
Ti.	30 Lucina			3.32	20.54	0.27	18.44

JUNI 1970

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	-	12.26
2.	0.38	13.18
3.	1.30	14.03
4.	2.16	14.43
5.	2.59	15.20
6.	3.39	15.55
7.	4.18	16.28
8.	4.56	16.59
9.	5.32	17.30
10.	6.09	18.03
11.	6.50	18.42
12.	7.38	19.32
13.	8.39	20.44
14.	9.47	22.03
15.	10.47	23.05
16.	11.41	-
17.	0.00	12.33
18.	0.54	13.25
19.	1.48	14.15
20.	2.40	15.04
21.	3.30	15.50
22.	4.18	16.34
23.	5.05	17.18
24.	5.53	18.04
25.	6.43	18.52
26.	7.38	19.46
27.	8.40	20.47
28.	9.48	21.57
29.	10.56	23.09
30.	-	12.00

Juli 1970		Ormemåned	31 dage	O.☉N.		O.☾N.	
O.	1 Chr. II. fødsel	Fred. 2. føds. Theobaldus Tusmørket varer 69'	3.32	20.54	0.52	19.58	
To.	2 {Mariæ besøgelse		3.33	20.54	1.31	20.54	
F.	3 Cornelius	☉ n. m. 16. 18'	3.34	20.53	2.28	21.31	
L.	4 Ulricus	Jorden fjernest solen	3.35	20.52	3.39	21.55	
28. uge. Den rige yngling, Matth. 19, 16-26. 1' række, Matth. 5, 20-26.							
S.	5 6. s. e. trin.	Anshelmus	3.36	20.52	4.58	22.10	
M.	6 Dion		3.37	20.51	6.18	22.20	
Ti.	7 Villebaldus	☉ fjernest jorden	3.38	20.50	7.37	22.27	
O.	8 Kjeld	Tusmørket varer 66'	3.39	20.49	8.53	22.33	
To.	9 Sostrata		3.40	20.49	10.08	22.39	
F.	10 Knud konge		3.41	20.48	11.23	22.44	
L.	11 Josva	☾ f. kv. 20. 43'	3.43	20.47	12.40	22.50	
29. uge. Bekendelse uden frygt, Matth. 10, 24-31. 1' række, Mark. 8, 1-9.							
S.	12 7. s. e. trin.	Henrik	3.44	20.46	14.01	22.58	
M.	13 Margarethe		3.45	20.44	15.27	23.09	
Ti.	14 Bonaventura		3.47	20.43	16.58	23.27	
O.	15 Apostl. deling	Tusmørket varer 63'	3.48	20.42	18.28	23.59	
To.	16 Susanne		3.49	20.41	19.44	—	
F.	17 Alexius		3.51	20.39	20.36	0.54	
L.	18 Arnolphus	☉ f. m. 20. 59'	3.52	20.38	21.07	2.17	
30. uge. At høre og gøre derefter, Matth. 7, 22 til enden. 1' række, Matth. 7, 15-21.							
S.	19 8. s. e. trin.	{Justa ☉ nærmest jorden	3.54	20.37	21.25	3.58	
M.	20 Elias		3.56	20.35	21.37	5.44	
Ti.	21 Evenus		3.57	20.34	21.45	7.25	
O.	22 Maria Magd.	Tusmørket varer 59'	3.59	20.32	21.52	9.02	
To.	23 Apollinaris	Hundredagene beg.	4.00	20.31	21.59	10.35	
F.	24 Christina		4.02	20.29	22.07	12.06	
L.	25 Jacobus		4.04	20.27	22.18	13.37	
31. uge. At vente på Herren, Luk. 12, 32-48. 1' række, Luk. 16, 1-9.							
S.	26 9. s. e. trin.	Anna	4.05	20.26	22.32	15.07	
M.	27 Martha		4.07	20.24	22.54	16.33	
Ti.	28 Aurelius		4.09	20.22	23.28	17.51	
O.	29 Oluf	Tusmørket varer 56'	4.11	20.20	—	18.52	
To.	30 Abdon		4.13	20.18	0.19	19.34	
F.	31 Germanus		4.14	20.16	1.27	20.01	

JULI 1970

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	0.17	12.57
2.	1.16	13.46
3.	2.06	14.28
4.	2.48	15.05
5.	3.28	15.39
6.	4.04	16.11
7.	4.38	16.41
8.	5.12	17.12
9.	5.47	17.45
10.	6.23	18.19
11.	7.03	18.59
12.	7.48	19.48
13.	8.44	20.51
14.	9.50	22.07
15.	10.55	23.18
16.	11.59	-
17.	0.28	13.05
18.	1.36	14.05
19.	2.34	14.56
20.	3.24	15.41
21.	4.10	16.23
22.	4.55	17.04
23.	5.39	17.46
24.	6.25	18.30
25.	7.13	19.17
26.	8.06	20.12
27.	9.06	21.17
28.	10.14	22.33
29.	11.27	23.55
30.	-	12.35
31.	1.02	13.29

August 1970 Høstmåned			31 dage	O. ☉ N.	O. ☾ N.		
L.	1	Peters fængsel	4.16	20.15	2.44	20.18	
32. uge. Dom over denne slægt, Matth. 11, 16-24. 1' række, Luk. 19, 41 til enden.							
S.	2	10. s. e. trin.	{ Hannibal ☉ n. m. 6. 58'	4.18	20.13	4.04	20.29
M.	3	Nikodemus	☽ fjernest jorden	4.20	20.11	5.23	20.37
Ti.	4	Dominicus	Tusmørket varer 52'	4.22	20.09	6.40	20.43
O.	5	Osvaldus		4.24	20.06	7.55	20.49
To.	6	Kristi forkl.		4.25	20.04	9.10	20.54
F.	7	Donatus		4.27	20.02	10.25	20.59
L.	8	Ruth	De lyse nætter ender	4.29	20.00	11.44	21.06
33. uge. Jesus og synderinden, Luk. 7, 36 til enden. 1' række, Luk. 18, 9-14.							
S.	9	11. s. e. trin.	Romanus	4.31	19.58	13.06	21.15
M.	10	Laurentius	☽ f. kv. 9. 50'	4.33	19.56	14.33	21.29
Ti.	11	Herman	{ Clara Tusmørket varer 49'	4.35	20.54	16.02	21.53
O.	12	Chr. III. fødsel		4.37	19.51	17.24	22.35
To.	13	Hippolytus		4.39	19.49	18.26	23.43
F.	14	Eusebius		4.41	19.47	19.05	—
L.	15	{ Mariæ himmelfart		4.43	19.45	19.28	1.16
34. uge. Bespottelse imod Ånden, Matth. 12, 31-42. 1' række, Mark. 7, 31 til enden.							
S.	16	12. s. e. trin.	Rochus	4.44	19.42	19.43	3.00
M.	17	Anastatius	{ ☽ f. m. 4. 15' ☽ nærmest jorden	4.46	19.40	19.53	4.45
Ti.	18	Agapetus	Tusmørket varer 47'	4.48	19.38	20.01	6.27
O.	19	Sebaldus		4.50	19.35	20.08	8.04
To.	20	Bernhard		4.52	19.33	20.16	9.40
F.	21	Salomon		4.54	19.30	20.25	11.14
L.	22	Symphorian		4.56	19.28	20.38	12.47
35. uge. Den er størst, som tjener, Matth. 20, 20-28. 1' række, Luk. 10, 23-37.							
S.	23	13. s. e. trin.	{ Zakæus ☽ s. kv. 21. 34' Hundredagene ender	4.58	19.25	20.58	14.18
M.	24	Bartholomæus	Tusmørket varer 46'	5.00	19.23	21.28	15.41
Ti.	25	Ludvig		5.02	19.21	22.13	16.48
O.	26	Irenæus		5.04	19.18	23.16	17.36
To.	27	Gebhardus		5.06	19.16	—	18.07
F.	28	Lovise	Augustinus	5.08	19.13	0.31	18.26
L.	29	Joh. halshug.		5.09	19.11	1.51	18.39
36. uge. Den syge ved Bethesda dam, Joh. 5, 1-15. 1' række, Luk. 17, 11-19.							
S.	30	14. s. e. trin.	Benjamin	5.11	19.08	3.10	18.47
M.	31	Bertha	{ ☉ n. m. 23. 1' ☽ fjernest jorden	5.13	19.06	4.28	18.54

AUGUST 1970

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	1.53	14.12
2.	2.34	14.49
3.	3.11	15.22
4.	3.45	15.53
5.	4.17	16.22
6.	4.49	16.52
7.	5.21	17.23
8.	5.54	17.55
9.	6.29	18.31
10.	7.07	19.12
11.	7.53	20.04
12.	8.53	21.16
13.	10.09	22.42
14.	11.30	-
15.	0.11	12.49
16.	1.25	13.49
17.	2.21	14.38
18.	3.09	15.21
19.	3.53	16.02
20.	4.35	16.41
21.	5.16	17.22
22.	5.58	18.04
23.	6.41	18.49
24.	7.27	19.39
25.	8.19	20.40
26.	9.22	21.54
27.	10.42	23.27
28.	-	12.06
29.	0.40	13.03
30.	1.31	13.48
31.	2.12	14.25

September 1970		Fiskemåned	30 dage	O.☉N.		O.☾N.	
Ti.	1 Ægidius	Tusmørket varer 44'	5.15	19.03	5.43	18.59	
O.	2 Elisa		5.17	19.00	6.58	19.05	
To.	3 Seraphia	Theodosia	5.19	18.58	8.14	19.10	
F.	4 Juliane Marie		5.21	18.55	9.31	19.16	
L.	5 Regina		5.23	18.53	10.51	19.24	
<p>37. uge. Eet er fornødent, Luk. 10, 38 til enden. 1' række, Matth. 6, 24 til enden.</p>							
S.	6 15. s. e. trin.	Magnus	5.25	18.50	12.16	19.36	
M.	7 Louise	Robert	5.27	18.48	13.43	19.55	
Ti.	8 Mariæ fødsel	☽ f. kv. 20. 38'	5.29	18.45	15.06	20.28	
O.	9 Gorgonius	Tusmørket varer 43'	5.31	18.42	16.15	21.23	
To.	10 Burhhardt		5.33	18.40	17.02	22.43	
F.	11 Hillebert		5.34	18.37	17.30	-	
L.	12 Guido		5.36	18.35	17.48	0.20	
<p>38. uge. Lazarus' opvækkelse, Joh. 11, 19-45. 1' række, Luk. 7, 11-17.</p>							
S.	13 16. s. e. trin.	Cyprianus	5.38	18.32	18.00	2.03	
M.	14 † ophøjelse	☉ nærmest jorden	5.40	18.29	18.08	3.45	
Ti.	15 Eskild	☉ f. m. 12. 10'	5.42	18.27	18.16	5.25	
O.	16 Tamperdag	{Euphemia Tusmørket varer 42'	5.44	18.24	18.24	7.02	
To.	17 Lambertus		5.46	18.21	18.33	8.39	
F.	18 Chr. VIII. føds.	Titus	5.48	18.19	18.44	10.16	
L.	19 Constantia		5.50	18.16	19.01	11.51	
<p>39. uge. Jesus som gæst hos tolderen Levi, Mark. 2, 14-22. 1' række, Luk. 14, 1-11.</p>							
S.	20 17. s. e. trin.	Tobias	5.52	18.14	19.27	13.21	
M.	21 Matthæus		5.54	18.11	20.08	14.37	
Ti.	22 Mauritius	☾ s. kv. 10. 42'	5.56	18.08	21.06	15.33	
O.	23 Linus	{Tusmørket varer 42' Jævndøgn	5.58	18.06	22.18	16.10	
To.	24 Tecla		5.59	18.03	23.37	16.32	
F.	25 Cleophas		6.01	18.00	-	16.47	
L.	26 Chr. X. fødsel	Adolf	6.03	17.58	0.56	16.57	
<p>40. uge. Det sande vintræ, Joh. 15, 1-11. 1' række, Matth. 22, 34 til enden.</p>							
S.	27 18. s. e. trin.	{Cosmus ☉ fjernest jorden	6.05	17.55	2.14	17.04	
M.	28 Venceslaus		6.07	17.53	3.31	17.10	
Ti.	29 St. Michael		6.09	17.50	4.46	17.15	
O.	30 Hieronymus	{Tusmørket varer 42' ☉ n. m. 15. 32'	6.11	17.47	6.01	17.21	

SEPTEMBER 1970

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	2.48	14.59
2.	3.21	15.29
3.	3.51	15.56
4.	4.30	16.25
5.	4.49	16.55
6.	5.21	17.28
7.	5.55	18.04
8.	6.32	18.46
9.	7.16	19.39
10.	8.14	20.50
11.	9.33	22.21
12.	11.03	23.57
13.	-	12.26
14.	1.08	13.25
15.	2.00	14.12
16.	2.46	14.44
17.	3.28	15.35
18.	4.09	16.15
19.	4.48	16.56
20.	5.28	17.39
21.	6.09	18.23
22.	6.49	19.11
23.	7.35	22.07
24.	8.34	21.19
25.	9.54	22.49
26.	11.26	-
27.	0.06	12.29
28.	1.00	13.16
29.	1.42	13.55
30.	2.18	14.29

Oktober 1970 Sædemåned 31 dage			O.☉N.		O.☾N.	
To.	1	Remigius	6.13	17.45	7.18	17.27
F.	2	Ditlev	6.15	17.42	8.38	17.35
L.	3	Mette	6.17	17.40	10.02	17.45
41. uge. De første disciple, Joh. 1, 35 til enden. 1' række, Matth. 9, 1-8.						
S.	4	19. s. e. trin.	Franciscus	6.19	17.37	11.28 18.02
M.	5	Placidus		6.21	17.34	12.52 18.30
Ti.	6	Fred. VII. føds.	Broderus	6.23	17.32	14.05 19.16
O.	7	Fred. I. føds.	{Amalie Tusmørket varer 42'	6.25	17.29	14.59 20.26
To.	8	Ingeborg	☾ f. kv. 5. 43'	6.27	17.27	15.32 21.55
F.	9	Dionysius		6.29	17.24	15.53 23.22
L.	10	Gereon		6.31	17.22	16.06 -
42. uge. De utro vingårdsmænd, Matth. 21, 28-44. 1' række, Matth. 22, 1-14.						
S.	11	20. s. e. trin.	Fred. 4. føds.	6.33	17.19	16.16 1.11
M.	12	Maximilian		6.35	17.17	16.24 2.48
Ti.	13	Angelus	☉ nærmest jorden	6.37	17.14	16.31 4.24
O.	14	Calixtus	{Tusmørket varer 42' ☉ f. m. 21. 21'	6.39	17.12	16.40 6.00
To.	15	Hedevig		6.41	17.09	16.50 7.37
F.	16	Gallus		6.43	17.07	17.05 9.14
L.	17	Florentinus		6.45	17.04	17.27 10.49
43. uge. Markerne er hvide til høst, Joh. 4, 34-42. 1' række, Joh. 4, 46-53.						
S.	18	21. s. e. trin.	Lukas evangelist	6.47	17.02	18.02 12.15
M.	19	Balthasar		6.49	16.59	18.54 13.22
Ti.	20	Felicianus		6.51	16.57	20.02 14.07
O.	21	11000 jomfruer	Tusmørket varer 43'	6.53	16.54	21.20 14.35
To.	22	Cordula	☾ s. kv. 3. 47'	6.56	16.52	22.40 14.53
F.	23	Søren		6.58	16.50	23.59 15.05
L.	24	{De forenede nationers dag	{Proclus ☉ fjernest jorden	7.00	16.47	- 15.13
44. uge. Ve verden for forargelserne, Matth. 18, 1-14. 1' række, Matth. 18, 23 til enden.						
S.	25	22. s. e. trin.	Crispinus	7.02	16.45	1.16 15.20
M.	26	Amandus		7.04	16.43	2.31 15.25
Ti.	27	Sem		7.06	16.40	3.46 15.31
O.	28	{Marie Sophie Frederikke	{Simon og Judas Tusmørket varer 44'	7.08	16.38	5.02 15.37
To.	29	Narcissus		7.10	16.36	6.22 15.44
F.	30	Absalon	☉ n. m. 7. 28'	7.12	16.34	7.45 15.54
L.	31	Louise	Reformationens beg.	7.14	16.31	9.11 16.10

OKTOBER 1970

Højvande ved
vestkysten se. s. 5

1.	2.50	14.58
2.	3.18	15.26
3.	3.46	15.55
4.	4.17	16.28
5.	4.49	17.04
6.	5.25	17.44
7.	6.05	18.30
8.	6.51	19.28
9.	7.53	20.41
10.	9.13	22.09
11.	10.40	23.38
12.	-	12.00
13.	0.44	12.56
14.	1.36	13.45
15.	2.21	14.28
16.	3.02	15.09
17.	3.41	15.51
18.	4.21	16.34
19.	5.00	17.18
20.	5.38	18.01
21.	6.15	18.46
22.	6.55	19.37
23.	7.48	20.43
24.	9.08	22.03
25.	10.34	23.19
26.	11.44	-
27.	0.17	12.35
28.	1.02	13.17
29.	1.40	13.53
30.	2.12	14.25
31.	2.44	14.57

45. uge. Jordens salt og verdens lys, Matth. 5, 13-16.
 1' række, Matth. 5, 1-12.

S.	1	23. s. e. trin.	Alle helgen	7.17	16.29	10.38	16.34
M.	2	Alle sjæle		7.19	16.27	11.55	17.15
Ti.	3	Hubertus		7.21	16.25	12.55	18.18
O.	4	Otto	Tusmørket varer 45'	7.23	16.23	13.34	19.42
To.	5	Malachias		7.25	16.21	13.57	21.15
F.	6	Leonhardus	☾ f. kv. 13. 47'	7.27	16.19	14.13	22.51
L.	7	Engelbrecht		7.29	16.17	14.23	-

46. uge. Fra døden til livet, Joh. 5, 17-29.
 1' række, Matth. 9, 18-26.

S.	8	24. s. e. trin.	Claudius	7.31	16.15	14.32	0.25
M.	9	Theodor	☉ nærmest jorden	7.33	16.13	14.39	1.58
Ti.	10	Luther		7.36	16.11	14.47	3.30
O.	11	Morten bisp	Tusmørket varer 46'	7.38	16.09	14.56	5.03
To.	12	Torkild		7.40	16.07	15.09	6.39
F.	13	Arcadius	☉ f. m. 8. 28'	7.42	16.05	15.27	8.14
L.	14	Frederik		7.44	16.04	15.56	9.45

47. uge. Når kommer Guds rige? Luk. 17, 20-33.
 1' række, Matth. 24, 15-28.

S.	15	25. s. e. trin.	Leopold	7.46	16.02	16.41	11.02
M.	16	Othenius		7.48	16.00	17.44	11.58
Ti.	17	Anianus		7.50	15.59	19.00	12.34
O.	18	Hesychius	Tusmørket varer 48'	7.52	15.57	20.21	12.56
To.	19	Elisabeth		7.54	15.55	21.41	13.10
F.	20	Volkmarus		7.56	15.54	22.59	13.20
L.	21	Mariæ ofring	{ ☉ s. kv. 0. 13' ☉ fjernest jorden	7.58	15.52	-	13.28

48. uge. Den sidste dom, Matth. 25, 31 til enden.
 1' række, Matth. 11, 25 til enden.

S.	22	26. s. e. trin.	Cecilia	8.00	15.51	0.14	13.34
M.	23	Clemens		8.02	15.50	1.28	13.39
Ti.	24	Chrysogonus		8.04	15.48	2.43	13.45
O.	25	Catharina	Tusmørket varer 49'	8.06	15.47	4.01	13.52
To.	26	Conradus		8.07	15.46	5.22	14.01
F.	27	Facundus		8.09	15.45	6.48	14.15
L.	28	Sophie Magd.	☉ n. m. 22. 14'	8.11	15.44	8.16	14.36

49. uge. Jesu indtog i Jerusalem, Matth. 21, 1-9.
 2' række, Luk. 4, 16-30.

S.	29	1. s. i advent	Saturninus	8.13	15.43	9.39	15.11
M.	30	Chr. VI. fødsel	Andreas	8.15	15.42	10.47	16.08

NOVEMBER 1970

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	3.16	15.31
2.	3.50	16.09
3.	4.26	16.49
4.	5.05	17.34
5.	5.48	18.25
6.	6.39	19.24
7.	7.42	20.35
8.	8.56	21.56
9.	10.16	23.15
10.	11.30	-
11.	0.19	12.30
12.	1.11	13.21
13.	1.57	14.07
14.	2.39	14.51
15.	3.18	15.34
16.	3.57	16.17
17.	4.35	17.00
18.	5.11	17.41
19.	5.45	18.22
20.	6.19	19.06
21.	7.01	20.02
22.	8.09	21.13
23.	9.37	22.22
24.	10.47	23.21
25.	11.44	-
26.	0.11	12.31
27.	0.55	13.14
28.	1.35	13.55
29.	2.15	14.36
30.	2.55	15.18

December 1970 Kristmåned 31 dage				O.☉N.		O.☾N.	
Ti.	1	Arnold		8.16	15.41	11.33	17.28
O.	2	Bibiana	Tusmørket varer 51'	8.18	15.40	12.02	19.01
To.	3	Svend		8.20	15.39	12.19	20.37
F.	4	Charlotte Fred.	Barbara	8.21	15.38	12.31	22.11
L.	5	Sabina	{ f. kv. 21. 36' ☉ nærmest jorden	8.23	15.37	12.40	23.43
50. uge. Når menneskesønnen kommer, Luk. 21, 25-36. 2' række, Matth. 25, 1-13.							
S.	6	2. s. i advent	Nikolaus	8.24	15.37	12.47	-
M.	7	Agathon		8.26	15.36	12.55	1.13
Ti.	8	Mariæ undf.		8.27	15.36	13.04	2.43
O.	9	Rudolph	Tusmørket varer 52'	8.28	15.35	13.15	4.15
To.	10	Judith		8.29	15.35	13.30	5.48
F.	11	Damasus		8.31	15.35	13.54	7.19
L.	12	Epimachus	☉ f. m. 22. 3'	8.32	15.35	14.31	8.41
51. uge. Johannes Døber i fængsel, Matth. 11, 2-10. 2' række, Luk. 1, 67 til enden.							
S.	13	3. s. i advent	Lucia	8.33	15.34	15.26	9.46
M.	14	Crispus		8.34	15.34	16.38	10.30
Ti.	15	Nikatius		8.35	15.34	17.59	10.58
O.	16	Tamperdag	{ Lazarus Tusmørket varer 53'	8.36	15.34	19.20	11.15
To.	17	Albina		8.37	15.34	20.40	11.27
F.	18	Lovise		8.38	15.35	21.56	11.35
L.	19	Nemesisus	☉ fjernest jorden	8.38	15.35	23.11	11.42
52. uge. Johannes' vidnesbyrd, Joh. 1, 19-28. 2' række, Joh. 3, 25 til enden.							
S.	20	4. s. i advent	{ Abraham { f. s. kv. 22. 9'	8.39	15.35	-	11.47
M.	21	Thomas		8.40	15.36	0.25	11.53
Ti.	22	Japetus	{ Solhverv, { korteste dag	8.40	15.36	1.40	11.59
O.	23	Torlacus	Tusmørket varer 53'	8.41	15.37	2.59	12.07
To.	24	Alexandrine	Adam	8.41	15.37	4.21	12.18
F.	25	Juledag		8.41	15.38	5.48	12.35
L.	26	St. Stephan		8.42	15.39	7.14	13.04
53. uge. Simeon og Anna, Luk. 2, 33-40. 2' række, Luk. 2, 25-32.							
S.	27	S. m. jul-nytår	Joh. evang.	8.42	15.40	8.31	13.51
M.	28	Børnedag	● n. m. 11. 43'	8.42	15.41	9.27	15.03
Ti.	29	Noah		8.42	15.42	10.03	16.35
O.	30	David	Tusmørket varer 53'	8.42	15.43	10.24	18.14
To.	31	Sylvester	☉ nærmest jorden	8.42	15.44	10.38	19.53

DECEMBER 1970

Højvande ved
vestkysten se s. 5

1.	3.36	16.01
2.	4.17	16.46
3.	4.59	17.32
4.	5.44	18.23
5.	6.33	19.18
6.	7.29	20.22
7.	8.34	21.35
8.	9.48	22.48
9.	11.02	23.53
10.	-	12.07
11.	0.49	13.04
12.	1.39	13.55
13.	2.23	14.41
14.	3.03	15.23
15.	3.40	16.04
16.	4.16	16.43
17.	4.49	17.21
18.	5.20	17.58
19.	5.52	18.37
20.	6.29	19.23
21.	7.19	20.20
22.	8.30	21.25
23.	9.46	22.24
24.	10.47	23.19
25.	11.43	-
26.	0.11	12.37
27.	1.04	13.32
28.	1.56	14.24
29.	2.45	15.13
30.	3.31	15.59
31.	4.14	16.43

**Danske helligdage i 1970,
som er hverdag i Sydslesvig.**

20. marts *Skærtorsdag*
24. april *Bededag*

**Sydslesvigske fest- og helligdage
i 1970, som er hverdag i Danmark.**

1. maj *Maj-festdag*
17. juni *Den tyske enhedsdag*
31. oktober *Reformationsdag,
delvis skolefridag*
18. november *Bededag*

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig

<i>Juleferie</i> 22.12.—7.1. 1970	<i>Sommerferie</i> 9.7.—21.8. 1970
<i>Forårsferie</i> 13.2.—14.2. 1970	<i>Efterårsferie</i> 2.10.—13.10. 1970
<i>Påskeferie</i> 23.3.—11.4. 1970	<i>Juleferie</i> 19.12.—0.1. 1971
<i>Pinsseferie</i> 10.5.—19.5. 1970	

Forskydelige højtider 1960-1980

	<i>Fastelavn</i>	<i>Påskedag</i>	<i>Bededag</i>	<i>Kristi Himmelfart</i>	<i>Pinsedag</i>
1960	28. febr.	17. april	13. maj	26. maj	5. juni
61	12. febr.	2. april	28. april	11. maj	21. maj
62	4. marts	22. april	18. maj	31. maj	10. juni
63	24. febr.	14. april	10. maj	23. maj	2. juni
64	9. febr.	29. marts	24. april	7. maj	17. maj
65	28. febr.	18. april	14. maj	27. maj	6. juni
66	20. febr.	10. april	6. maj	19. maj	29. maj
67	5. febr.	26. marts	21. april	4. maj	14. maj
68	25. febr.	14. april	10. maj	23. maj	2. juni
69	16. febr.	6. april	2. maj	15. maj	25. maj
70	8. febr.	29. marts	24. april	7. maj	17. maj
71	21. febr.	11. april	7. maj	20. maj	30. maj
72	13. febr.	2. april	28. april	11. maj	21. maj
73	4. marts	22. april	18. maj	31. maj	10. juni
74	24. febr.	14. april	10. maj	23. maj	2. juni
75	9. febr.	30. marts	25. april	8. maj	18. maj
76	29. febr.	18. april	14. maj	27. maj	6. juni
77	20. febr.	10. april	6. maj	19. maj	29. maj
78	5. febr.	26. marts	21. april	4. maj	14. maj
79	25. febr.	15. april	11. maj	24. maj	3. juni
80	17. febr.	6. april	2. maj	15. maj	25. maj

JANUAR 1971

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
- 21.
- 22.
- 23.
- 24.
- 25.
- 26.
- 27.
- 28.
- 29.
- 30.
- 31.

FEBRUAR 1971

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

Almanakken

Sidste år kunne *Sprogforeningens Almanak* fejre 75 års jubilæum. I 1970 er det 400 år siden, den første danske almanak blev udgivet i København. Det var en professor i medicin, der var redaktør, men derefter blev hvervet overdraget til professoren i astronomi ved Københavns Universitet.

I 1607 overtog Chr. Sørensen fra Longberg ved Lemvig (nu Lomborg) embedet. Efter tidens skik latiniserede han navnet og kaldte sig Longomontanus. Han var Tyge Brahes kæreste og dygtigste elev, og han opholdt sig hos mesteren både på Hiven og i Prag. Det var Longomontanus, der indrettede et astronomisk observatorium på Rundetårn, og han redigerede almanakken fra 1610. Det var også ham, der på almanakkens første side meddelte, hvor mange år, der nu var gået, siden verdens skabelse — en oplysning almanakken trofast fastholdt indtil 1910. — Selve beregningen har han dog næppe selv udført, men han har nok fået det mærkværdige tal fra Johannes Kepler, der også var hos Tyge Brahe i Prag.

Københavns Universitet har endnu det privilegium at udgive almanakken, og i gamle dage kunne det blive dyrt at krænke universitetets rettigheder. En bøde på 200 rigsbankdaler-sølv var en alvorlig historie. Det er knapt så foruroligere med 400 kr. i dag. Selv den beskedneste kalender, som et firma bruger som nytårshilsen, må have universitetets stem-

Almanach

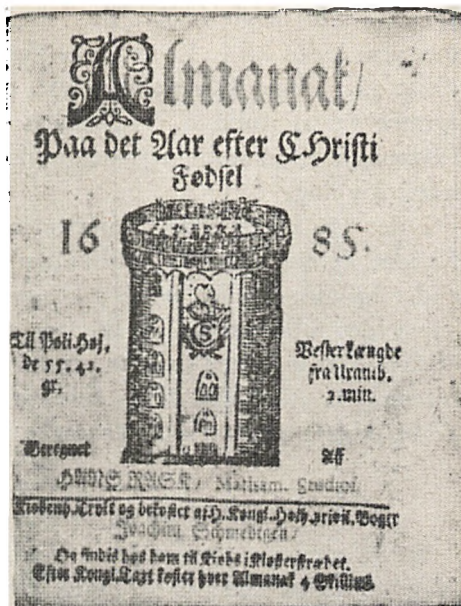
oc Prognostication/paa
Det Aar effter vor HERRIS
Jesu Christi Naaderigis Sødzel/
M. D. LX X. Effter den Me-
ribian Cirkel oc desse onliggens
de Sæsteder Computerie ved
D. Leulinum Batrum, Pro-
fessor i det Vniuersi-
tet til Rostock.

Printed i den Kongelig Stad
Kjøbenhavn aff Matz Win-
gaarde Aar 1570.

*Almanakken for 1570 er den ældste danske, der er beva-
ret i fuldt omfang. (Ester
Mogens Lebech: Fra rune-
stav til almanak).*

pel, og den fastsatte afgift må betales. Derimod var almanak-
ken selv billig, 8 skilling (16 øre). Det var jo også den eneste
bog med videnskabeligt indhold, der nåede ud til de mange
hjem på landet. Det er derfor også forståeligt, at »Det kgl.
Landhusholdningsselskab« benyttede almanakken til at bringe
oplysninger og gode råd til landmændene. Det skete første
gang i 1782 og er senere gentaget 182 gange med det formål,
som det oprindeligt hed, at bringe: »Økonomiske Anmærknin-
ger fra Det kongelige Landhusholdningsselskab, Land-almuen
især til Tjeneste«.

Hvad brugte man så ellers almanakken til i de mange hjem?
Ja, her kunne man jo se, hvornår det var påske og pinse, og

Den første egentlige universitetsalmanak fra 1685 har Rundetårn, datidens observatorium, på titelbladet. (Efter Mogens Lebech: *Fra rustav til almanak*).

hvornår der var marked i de forskellige byer, og så kunne man holde rede på månens adfærd, og det var rart at vide, om det blev månelyst de aftener, man skulle til gilde. I Vestjylland havde man også brug for tabellen over, hvornår det var højvande de forskellige steder. Kom der en efterårsstorm fra vest, mens kreaturerne endnu græssede på engene, kunne der være fare for stormflod, og det gjaldt om at bjerge dyrene i tide, og så måtte man vide, hvornår vandstanden blev højest.

Det er en gammel overbevisning — i vore dage siger vi overtro — at der er en sammenhæng imellem månen og livsrytmen. Som dreng har jeg oplevet, at når jeg skulle holde vagt ved en ko, der ventede sig, at min far ved sengetid tog almanakken

frem og efter nogle overvejelser sagde: »Ja, du må holde øje med den indtil kl. 2. Er der ikke sket noget inden da, kan du roligt gå i seng«. Tankegangen var, at fødsler skete, når livsrytmen var stigende, d. v. s., månen var stigende eller snarere flodbølgen. Efter kulminationen kunne man roligt vente indtil næste stigning.

I det 19. århundrede fremkom en række almanakker, der foruden de astronomiske oplysninger indeholdt fortællinger og andet oplysende eller underholdende stof. Disse almanakker var yndet folkelæsning og fik stor udbredelse. Nu er mange af dem gået ind, men enkelte fortsætter og blandt disse Sprogforeningens Almanak. Dens historie blev udførligt omtalt i sidste udgave og skal ikke gentages her.

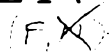
*

Sprogforeningen ønsker den nye redaktør, bibliotekar *Jørgen Mågård*, velkommen til opgaven. Sprogforeningens Almanak har været en betydningsfuld faktor for den danske sag og det danske sprog i grænselandet. Her findes beretninger og biografier af stor kulturhistorisk værdi. Endnu er der brug for at føre den folkelige almanaks gode traditioner videre, og vi ønsker lykke til værket.

FLAGSTANGEN

Af Holger Refshauge.

Der stod et træ på en rund græsplæne foran »æ køn dø'e« ved indkørselen til mit fødehjem i Hvinderup.

Det træ var antagelig plantet, da stuehuset blev bygget i 1887, det var et lindetræ, og da det havde læ fra alle sider, var det blevet et stort, smukt træ, som lindetræer kan blive, og vi børn havde leget i dets skygge.

Så en vinterdag i 1920 gav far karlene besked om at fælde træet, og ikke nok med at fælde det som når der fældes et træ i skoven, hvor stubben bliver stående. Stubben blev ryddet, og i det fremkomne hul blev der sat en solid egepæl, næsten 3 meter lang, og det stykke, der ragede op over jorden, havde en skrå overflade. For at pælen kunne stå rigtig fast, blev den fornedet forsynet med et par tværstykker, og jorden blev stampet godt til, så pælen ikke var til at røkke. Så blev der med bolte anbragt en lang høvlet granstang, vel ca. 12-13 meter lang, på dette solide fundament.

Vi børn stod måbende og så til. Hvad i alverden tænkte far dog på? At rydde et sådant smukt træ og så bare sætte en pæl med en lang stang på, sådan lige op og ned. Den var der da ikke megen pynt ved, og skygge kunne den slet ikke.

Men så en morgen blev vi vist hen til vinduet, og da måbede vi igen, hvad var nu dét, vi så?

Et flag — Dannebrog — vajede fra stangen trods regn og rusk. Dannebrog, der i 56 år havde måttet ligge gemt hen.

Dannebrog, korsbanneret, kunne igen vaje frit over vor landsdel, og et skønnere flag findes for os at se ikke i hele verden.

Hvad var der ved at ske?

Jo, det var den 10. februar 1920, hvor vi måtte stemme, om vi ville tilhøre Danmark eller Tyskland.

Der var ingen tvivl. Vi ville hjem, hjem til gamle Mor Danmark.

Afstemmingsdagen 1920 står endnu tydelig i min erindring, selv om jeg var knap 7 år dengang.

Flaget, der blev hejst, var i øvrigt en gave fra slægtninge, der dengang boede på den anden side grænsen.

HANVED

Blandt de mange digte, der blev skrevet under indtryk af genforeningstiden, er Kai Friis Møllers »Hanved« et af de mest bemærkelsesværdige. Digtet bygger på erindringen om pastor Immanuel Friis, digterens morfar, som tyskerne i 1864 fordrov fra Hanved. Originalen er nøje fulgt.

FRA mit Exil som Barn hinsides Havet,
Før jeg det første Ord (paa Engelsk) staved,
Jeg husker grant et blegt, rustpletlet Billed,
Paa Hædersplads i Dagligstuen stillet:
En lav, lang Længe, tækket tykt med Straa —
Og HANVED stod der prentet fint derpaa.
Om Barndomsaar og alt, som maatte svinde,
Det Billed var et dyrt og helligt Minde
For Moder i Udlændigheden, men
For mig var dette DANMARK, simpelthen.

Saa hørte jeg om Hanved Præstegaard
En Saga, smertende af Danmarks Saar —
Om Tyskernes Indtog, og et trofast Tyende,
Som talte Tysk, men følte med de flyende,
Og i Kirkens Taarn, paa Trods, ved Midnatstid
Hejste de Danskes Flagdug, rød og hvid ...

— Jeg hørte om en tung Kaleshevogn,
Som sindigt kørte ud af Hanved Sogn
Et blomstrende Læs purunge, blonde Piger;
Mens Hestene pruster, og mens Hjulet skriger,
Tavse de kører Flensborg By forbi
Paa Flugten til et nørrejydsk Provsti,
Tilvogns i dagevis og i alt Slags Vejr,
Af Vagter standset; paa hvert barsk: »Hvem dér?«
Svared' Hans Kusk, saa punktlig som et Urværk:
»Det er Hanvedpræsten, Pastor FRIIS'es Fuhrwerk« ...
— Jeg hørte om Bedstefa'r, den Fredens Mand,
Der i sin Tro paa Gud og England lejede rolig
Ved Hovedstaden blot en Sommerbolig:
I syvogfyrre Somre ventede han ...

Somrene randt; og længst er begge døde,
Præsten og Provsten; selv af disse søde
Ungpiger er — af Ælde — død et Par ...
Slægt fulgte Slægt. Jeg, hines Efterkommer,
Ser gry i denne Vinter Slesvigs Sommer,
Ser Danmark atter vorde, hvad det var ...
Halvhundred Aar lød Jyllands Klagetone:
»Aa, jeg er blevet som en Blomsterkrone,
»Der raat afrives fra sin Stilk og Rod
»Og Taare for Taare drypper bort sit Blod ... «
Klar Sol omsider spreder Mismods Taage:
Ved Slesvigs kære, nære Atterkomst
Skal lifligt heles Jyllands brudte Blomst!

For Hanved Kirke dages Danebroge,
Højt løftet af Haabet i de dødes Hær:
O hør, de døde kalder fjernt og nær —
De døde, som faar intet Hvilested,
Før vi har regnet deres Røster med!
Vid, det er grufuldt i sin Grav at bløde —
Fri dem for det, hils fra de danske døde
Og sig de visne, vise Mænd, at end
For os er Hanved Danmark, simpelthen!

Hør, Slesvigs Time slaar paa Verdens Urværk!
Danmark, din Time slaar! Hør det og se:
Højt flagende Haab blev al de slagtes Ve,
Det flygtende Køretøj en stolt Stridskærre!
Saa lad da ingen valen Visdom spærre
De danske Vejen hjem til Hanved Sogn,
Sydvest for Flensborgportens jyske Murværk —
Sydpaa nu haster Pastor FRIIS'es Fuhrwerk,
De sejrende dødes Triumfatorvogn!

November 1919.

50 år efter genforeningen - og hvad så?

Af P. Gorrsen.

Med denne artikel åbnes en kronikserie i Sprogforeningens Almanak. En politiker med tilknytning til landsdelen vil hvert år blive indbudt til at give en personlig vurdering af aktuelle opgaver og problemer, som af kronikøren føles særligt centrale for grænselandet.

Vi nærmer os med hastige skridt 50 års mindedagen for Nordslesvigs genforening med Danmark. Et godt program er lagt for hovedfestligheden på Dybbøl —, og mange taler vil blive præget af taknemlighed over for moderlandet, som gennem det svundne halve sekel har bidraget til fuldbyrkelse af genforeningen — økonomisk og erhvervsmæssigt, socialt og kulturelt. Mange kvinder og mænds indsats — både i modgangstider og under mere betryggende forhold — vil blive mindet. Og det er ret sådan.

Vor store sønderjyske digter Marcus Lauesens visionære verslinjer på genforeningsstenen i Sønderhav blev til virkelighed:

*Kun, hvad mænd vandt ved ret
uden sværds slag og blod —
dét leve skal som en strøm
over tidens flod —*

Forlader vi imidlertid det mere følelsesbetonede og anskuer den historiske udvikling i et nøgternt perspektiv, må vi erkende, at Sønderjyllands — eller Slesvigs — sidste deling i 1920

stadig giver navnlig os særlige problemer, både befolknings- og erhvervsmæssigt, som følge af udlændigheden i perioden 1864-1920 — særlig det store mandetab, som fandt sted i dette tidsrum — og ikke mindst i den første verdenskrig.

Selv om befolkningstilvæksten nu svarer nogenlunde til gennemsnittet for landet som helhed, og vort fødselsoverskud kan fastholdes hernede, gør kapitalmangelen sig fortsat gældende, og de stedlige initiativer har først kunnet gøre sig gældende efter afslutningen af den 2. verdenskrig og besættelsen. Det vil imidlertid kræve endnu én generation, før landsdelen er fuldt udbygget med skoler og læreanstalter, så landsdelen kan tage det tigerspring fremad, som gør den til en ligeberettiget partner i det moderne Danmark. Kun herigennem kan vi sikre en høj og stabil beskæftigelse, som kan være i hele landets interesse.

Den kommunale strukturændring har gjort større samarbejde mellem alle dele af det nye grænseamt nødvendig, og det er op til de kommunale myndigheder at bidrage til en forceret udvikling både på det skolemæssige — og øvrige kulturelle felt.

Meget er nået i så henseende i de sidst forløbne 25 år — også med hensyn til støtten til det danske folkelige og kulturelle arbejde syd for grænsen —, men en afgørende faktor vil være at få placeret det foreslåede sydjyske universitet i det kommende grænseamt.

Sønderjysk Universitetsforening har gennem årene peget på mange gode argumenter for denne placering.

Tre gange har der forgæves været udfoldet bestræbelser for at oprette et dansk universitet i det gamle Sønderjyllands centerby Flensborg — under Christian IV, Frederik IV og Christian VI.

Universitetet i Kiel, der oprettedes i 1666, fik 1768 ved særlig lov monopol på akademisk uddannelse af alle sønderjyder, der ønskede at virke i deres hjemstavn.

Hertug Christian (den senere Christian III) oprettede i 1526

en evangelisk præstesko­le i Haderslev — på en måde Dan­marks næstældste universitet — små 50 år yngre end Kø­benhavns Universitet.

Hertug Adolf dek­reterede i 1566 oprettelse af et universitet i Slesvig, men ideen blev køligt modtaget af såvel kong Frederik II som af hertug Hans den Ældre, og universitetet visnede hen, da der ikke var mulighed for at yde tilstrækkelig økonomisk støtte.

Før oprettelsen af Aarhus Universitet var der stærke røster for at lægge universitetet i Sønderjylland. Både Th. Stauning og I. P. Nielsen var aktive for tanken — men fra sønderjysk side var man ikke rede hertil — man sagde nej tak — bl. a. under hensyn til den nationalpolitiske spænding i grænselandet i mellemkrigsårene — og støttede placeringen i Aarhus.

I dag er opfattelsen ændret; et enigt Sønderjylland omfat­rende både dansksindede og tysksindede opfordrer indtræn­gende til at lægge et universitet ved Haderslev.

Sønderjylland frembyder både historisk-kulturelt og land­skabeligt et enestående og fængslende miljø for et nyt univer­sitet, der vil få særlige forudsætninger for en række studie­retninger, f. eks.: Arkæologi, historie, teologi, germanske sprog, sammenlignende jura og markeds- og turistøkonomi.

Det foreslåede område for placeringen af universitetet ligger ved nordsiden af Haderslev Dam umiddelbart i tilknytning til 400 ha statsskove, et udpræget rekreativt terræn.

Haderslev byråd har ved en vedtagelse sikret området mod bebyggelse de første 10 år.

I Haderslev østeramt findes ialt 2200 ha statsskove og 3000 ha tilgængelige private skove, og der er projekteret mange nye beboelseskvarterer — hvoraf en række er under opførelse — rundt om i den naturskønne egn.

Jyllands geografiske midterlinje går gennem det foreslåede universitetsareal ved Haderslev. Øst-vest-vandskellet befinder sig inden for den ny Haderslev storkommunes område. Den

korteste afstand mellem øst- og vestkyst er i Sønderjylland.

Den foreslåede universitetsplacering ved Haderslev er central for et meget betydeligt antal mennesker.

Planlægningsrådet for de højere uddannelser opererer i sin betænkning af 7. december 1965 med et befolkningstal på 194.000 i Esbjergs »næropland« og 307.000 i Koldings »næropland«.

Det forties, at Haderslevs »næropland«, udregnet på samme basis, har en befolkning på lige ved 300.000 (— og hertil kommer yderligere det danske mindretal og andre interesserede i Sydslesvig).

Det må beklages, at planlægningsrådet ikke har følt sig forpligtet til at foretage visse korrektioner af de hidtil offentliggjorte undersøgelser. Man kan naturligvis opstille den tese, at en landsdel uden centerby af betydelig størrelse ikke kan komme i betragtning ved oprettelse af en højere læreanstalt, men det vil næppe blive godtaget af den overvejende del af befolkningen, som ofte føler, at planlæggerne i alt for høj grad lader sig lede af teoretiske prognoser, der — det har udviklingen vist på mange områder — ikke er så velunderbyggede, at de viser sig holdbare, når der blot er gået en mindre årække.

Det er, som pastor A. Davidsen, Sønderborg, skrev i en artikel om menneskelighed i en moderne verden: — »Som præstationsmennesker i et præstationssamfund står vi i fare for at blive blinde for virkeligheden midt i al vor overflod«.

Planlægningsrådets understregning af, at påbegyndelse af nye universiteter bør ske »under hensyntagen til studenter-tilgangen i de forskellige dele af landet«, er rimelig. Det er derfor med tilfredshed, vi har kunnet læse ingeniør Leif Sturlasons påvisning af, at Haderslev-området i forhold til Esbjerg-området har 27 pct. flere indbyggere med en længerevarende uddannelse — og disse kredse er traditionelt de største »studerterleverandører«.

Det er et almindeligt ønske at drage »intelligensreserverne« ind i akademisk arbejde. Det er en beklagelig kendsgerning, at arbejderklassen er påfaldende underrepræsenteret, selv om der er sket en mindre stigning i de senest forløbne år — takket være uddannelsesstøtten. — Leif Sturlason har påvist, at der i marts 1969 var 14 procent flere i arbejdsløsheds-kasserne, der omfatter centralanvisningen i Haderslev, Kolding og Sønderborg, end i Esbjerg og Herning (sidstnævnte omfattende store områder fjernt fra Esbjerg).

Af afgørende betydning for et uddannelsescenter er dets tiltrækningskraft på de studerende. Tendensen — bl. a. tilmeldinger til seminarier i det sydlige Jylland — viser, at Haderslev har langt den største tiltrækningskraft. En tilsvarende tendens vil uden tvivl gøre sig gældende med hensyn til de studerende ved et kommende uddannelsescenter ved Haderslev. En påtænkt opinionsundersøgelse blandt gymnasieungdommen til belysning af dette forhold vil sikkert understrege rigtigheden af ovennævnte antagelse.

Udvalget vedr. Sønderjyllands udviklingsprogram (nedsat af daværende handelsminister — nu statsminister Hilmar Baunsgaard) udpeger i sin beretning »Egnsudvikling under økonomisk vækst« fra efteråret 1968 Haderslev-Vojens området som et kommende kraftcenter og udviklingsområde i Sønderjylland; og man understreger vigtigheden af, at der placeres et kommende sydjysk uddannelsescenter inden for det sønderjyske område.

I Sønderjylland har befolkningen lært at væbne sig med tålmodighed, men det må ikke medføre, at vi her i den sydlige del af Danmark forspilder de muligheder, som nu er inden for rækkevidde m. h. t. at overbevise flertallet af det danske folketing om, at tidligere fejlslagen dansk politik i vor landsdel ikke bør gentage sig nu, hvor det gælder om at skabe den sikre udgangsposition for udviklingen af vor landsdel på tærskelen til 70'erne. Skulle det mod forventning blive et

nej til vore ønsker om at få placeret et universitet i Haderslev, vil der for lange tider være skabt en bitterhed, som for mig at se, nemt kan smitte af på andre områder til skade for den videre udvikling hernede — navnlig på det erhvervsøkonomiske gebet.

Der står en villende befolkning bag ønsket om, at det danske folketing bør føre en langsigtet og perspektiv-rigtig politik på uddannelsesområdet, men derfor bør man ikke glemme at vedstå arv og gæld i vort grænseland.

Graasten, den 31. juli 1969.

P. Gorrsen.

Gi' æ vå baen igjen . . .

D S)

Æ vild, te æ vå baen igjen,
og vi, min ven, ku' gå
og følles haend i haend te skol
som den gång, vi vå små.

Do stoj og vint så manne gång
dernee ve e Vestervej.
Do tov min taesk, næe den vå tung,
og hjælp mæ øve e lej.

Vi kom imell for sild te skol.
I e grejs fånd vi en blom.
Og bløv min finger e lidt koel,
æ pott em i din lom.

Vi sått dernee bag ve e dieg
og regn vor støkke ue.
Næe æ vå fjærr', æ ladt dæ kieg.
Di anne di bløv sue.

E tid gik hen, vi bløv for stoe
te å gå haend i haend.
Vi gik te præst, æ bløv herhjem,
men do rejst ue a e laend.

Æ gæe så tit den vej i drøm.
See dæ stå ve e lej.
Do tejer min haend, din øjn er øm;
så gæe vi hver vor vej.

Og i mit gammel album stæe:
»Til minde om din ven«.
Og see æ det, da må æ tænke:
Gi' æ vå baen igjen.

Thilde.

Æ springvand stæ' still'!

Barndoms minder fra Affenraa

Fortalt - og illustreret - af Bo Bojesen (F.N)

Vi bevæger os nu ind på historisk grund, og den historiske kendsgerning er, at jeg er født i Aabenraa. Ved genforeningen i 1920 kom Aabenraa sammen med det øvrige Sønderjylland hjem til Danmark. Tre år senere kom jeg.

Man vil forgæves lede efter en mindetavle på sygehuset, hvor jeg så dagens lys. Derimod kan den vejfarende, som kommer til byen nordfra, let finde bager *Nyemans* butik på *Haderslevvej* og dvæle en stund i bevidstheden om, at det var hér, jeg bortødslede hovedparten af de tyve øre, som udgjorde min ugeløn. Døren til venstre førte dengang ind til *Ferdinand Nielsens* kolonialforretning, hvor resten af min formue blev sat over styr. Da jeg senere drog ud i verden, flyttede han med sin butik, uden at jeg derfor vil påtage mig ansvaret for at have slået

det økonomiske grundlag for hans virksomhed i stykker.

Således berørt af historiens vingesus vil den rejsende sikkert føle længsel efter at bore dybere ind i den fortid, som her med ét har åbenbaret sig. Vend da ryggen til førnævnte butiksejendom og kast blikket skråt til højre. Der udmunder *Kirkebakken*. Dér fører vejen tilbage til min barndoms verden!

Af frygt for den forventede trængsel skal jeg ikke afsløre, hvilket af husene det var, der dannede rammen om min opvækst, men det ligger tæt op ad *Sct. Jørgens Kirke*, som blev et vigtigt led i min udvikling. Man dygtiggjorde sig nemlig efterhånden til at kunne kaste en jordslået tennisbold ind mellem gluggerne øverst i klokketårnet, at kunne springe uset fra stræbepille til stræbepille, når man legede skjul, og i hjørnet mel-

lem kor og sakristi lærte man at ryge cigaretter, rullet af aromatisk efterårsløv og wc-papir. Jeg formoder, at pastor *Ludvigsen* under indtryk heraf ofte byggede sin søndagsprædiken over Lukas' 23. kapitel, 34. vers. (Der, som enhver véd, lyder sådan: »Forlad dem, de vide ikke, hvad de gøre«). Men lad os nu forsøge at se det hele i en større sammenhæng og vandre ad min skolevej omkring 1930 og se på den tids by med den tids forundrede barneøjne.

*

Vi betræder på ny Haderslevvej, som endnu ikke hedder Haderslevvej, men bærer det kontinentalt klingende navn *Nørrechaussé*. At det så på sønderjysk udtales *Nø'skasé* skal ikke lægges navngiveren til last. Den smukt hvælvede brolægning stiler ned mod Nørreport under skyggefulde træer, som af en solforgabet nutid er fældet til fordel for hastighedsbegrænsningstavler. Undervejs møder vi flokke af skolesøgende Rudolfer, Heinricher, Giselaer og

Waldtrauter, der hver morgen sendes til optugtelse i den tyske privatskole yderst på Nørrechaussé, medens små danske Iber og Eriker og Karener og Liser trasker den modsatte vej med Ole-Bole-ABC som ballast. Mødet forløber som regel uden racesammenstød. Takt og tolerance er veludviklet hos børn. Bortset naturligvis fra, at begge parter anser hinanden for at være nogle dumme svin.

Men verdensmænd, der taler flere sprog, er begge grupper. Den ene behersker højtysk og sønderjysk, den anden rigsdansk og sønderjysk. Når dialekten således er i funktion som kontaktsprog mellem de to grupper, kan det være vanskeligt for udenforstående at afgøre nationaliteten. Tysk sindelag er dog en overvejende sandsynlighed, hvis man f. eks. kalder sin bedstemor for »Oma«. — Sig navnet.

I øvrigt er sønderjysk let at lære; *mus* hedder i flertal *møss*, og sådan er det hele vejen igennem.

På vor fortsatte vandring kaster vi et blik på *Folkehjem*, danskhedens højborg, som har sin særlige betydning, idet det var skødesløse tennisspillere på banerne bagved, der gratis leverede os de bolde, vi skulle bruge til den ovenfor omtalte kirketjeneste.

VEL ankommen til *Nørreport* kan vi være så heldige at blive standset af en jernbanemand, der ringer med en klokke, for at lade lokomotivfører *Mathiesen* passere med sin Litra Hs-rangermaskine på vej fra stationen mod de sibirske ødemarker norden for svineslagteriet, eller måske endda ad sporet, der fører ud i det sumpede floddelta mod øst, hvor krokodiller og Amazon-indianere med forgiftede pile lurer ved bredden af den trægt flydende strøm af kloakvand.

Lokomotivfører *Mathiesen* er en melankolsk og fåmælt mand; han er vores nabo, og der kommer aldrig et ord over hans læber om, hvad han oplever på disse farlige ekspeditioner.

Den lykke kan også times os at møde en anden klokkeringer, en forpustet mand med hængeskæg og sømandskasket, som forkyn-

der: »æ springvand stæ' still'«. Ordret oversat: »springvandet står stille«. Den ikke stedkendte vil falde i forundring over, at en tilsyneladende drikfædig mandsperson er sluppet løs med en klokke i hånden for at viderbringe den deliristiske åbenbarelse, at en nu ikke nærmere angivet fontæne omsider står urokelig på sin plads. Vi andre véd naturligvis, at det blot er en saglig meddelelse fra vandværket om midlertidigt leveringsstop.

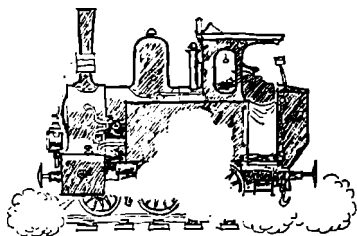
Vi er nu på vej mod *Ramsherred* og *Storegade*, byens strøg, men dvæl et øjeblik ved *Kilegård*, en lille smøge, der fører ind i det udforskede. Her lå nemlig et meget interessant bilværksted, hvor jeg overværede det historiske øjeblik, da mekanikeren satte afviservinger, med lys i, på min vens fars højhus af en Renault. Trafikintensiteten krævede sin ret; mennesket havde trådt sine første skridt på vejen mod tryknapp-automatikkens tidsalder. En arm stukket ud ad bilvinduet er fra nu af ikke længere lovlig tilkendegivelse af, hvor man vil hen.

Ramsherred og *Storegade* er for nylig blevet lavet om til gågade under stor festivitas. Men gågade var det så sandelig allerede i trediverne. Man bredte sig over kørebanen som fribårne og veg kun til side for *Luck-*

manns hestetrukne mælkeforsyning, dr. Abilds åbne 125 HK Vauxhall Sport, årgang 1928, samt eventuelle hestepærer.

Skulle vi nu undervejs føle os truet af ondsindede knægte, der kun er ude på at myrde og kaste vore mishandlede lig ned ad *Rebakkagangen*, er der mulighed for at søge dækning i min fars boghandel lige efter *Nørretorv* og afvente en pause i massakrerne, inden vi på ny vover os ud på den videre færd mod Storegade.

På hjørnet af *Store Pottergade* ligger *Mutter Stahlboms* hus. Spild ikke tiden med at kikke efter det nu; det er for længst nummereret, pillet ned og stillet op i Den gamle By i Aarhus, fordi man fandt ud af, at det så bedre ud med en kommunal bæk og en kommunal blomsterkumme på stedet. Men i huset er der en slikbutik; man skal op på en stor, tjæret sten for at kunne kikke ind ad udstillingsvinduet med de gammeldags ruder. Det, der fænger én, er imidlertid ikke de søde sager, men indehaverskens iøjnefaldende mangel på skønhed og personlig renlighed og hendes lige så lidet indbydende varesortiment. Det hænder dog, at begæret er stærkere end de fine fornemmelser, og man går ind og tinger sig til nogle af de paraffinterninger, som efter en intens kæbebearbejdelse omska-

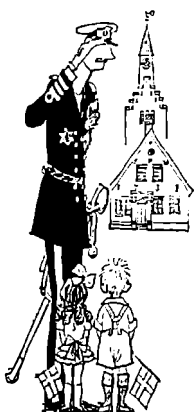
bes til noget i retning af tygegummi.

Resten af min skolevej byder kun på en enkelt seværdighed, en legetøjsforretning, og den er også nedlagt nu. Og så drejer vi til højre nede ved rådhuset, og står foran den kommunale skole for de mindste klasser, hvor kloge pædagoger overbeviste mig om, at alfabetet begynder med a, og med megen møje påtvang mig deres teori om, at to og to er fire.

Skolebygningen knejser nu som dengang i imponerende holstensk nygotik; festsalen var tilsyneladende bygget med henblik på opførelse af Wagners »Lohengrin«, så vi lagde alle kræfter i under afsyngelsen af »Jeg elsker de grønne lunde« ...

*

Nu er tugt og skolegang jo ikke det, der indtager den dominerende plads i erindringen, som lærere gerne vil tro, så vi vender hastigt blikket mod de muligheder for fri udfoldelse, vores by havde at byde det lille folk med livstykke og lange, patent-

strikkede strømper. Og mulighederne var mange og pragtfulde.

Havnen med de forunderlige og mystiske skibe, særlig de græske dampere, som man skulle gå langt udenom, fordi søfolkene dér fangede små børn og lavede aftensmad af dem.

Denne ængstelse var nogenlunde bortvejret, når der var kongebesøg fra søsiden. Så stod vi skolebørn opmarcheret på kajen med små flag for at tage imod den flotte, hvide hjuldamper »Dannebrog«, men ventetiden var som regel så lang, at de lyse udsigter til det forestående møde med de kongelige formørkedes af skrækken for, at man skulle tisse i bukserne i det afgørende øjeblik.

Den fysiske kontakt med de friske bølger fandt sted på skolebadeanstalten, hvor gymnastik-

læreren med sand dødsforagt lærte os at svømme, selv når strømforholdene var sådan, at eksportslagteriets udløb farvede vandet rødviolet og colibakterierne antog håndgribelige former. Men var det noget at tale om, når søfartsbyens stolte slægter gennem generationer havde trodset orkaner ved Kap Horn og sat livet på spil i det sydkinesiske hav uden at kny?

*

LIGE så pirrende farefuldt var det at trænge ind i skovene, der omklammer byen. *Nørreskov* lå nærmest mit hjem, så det var dér, vi forsøgte at virkeliggøre de bedrifter, som »Willy på eventyr« gav sig af med i »Familie Journalen«. Kun i flok vovede man sig ind i det grønne helvede; vilde horder fra *Bjerggade* og *Lindbjerg* truede flankerne, så jeg følte en vis trykthed, da min storebror og hans kammerater efter et togt berettede, at de havde anlagt en solid fæstning på et strategisk velvalgt sted og kastet fjenden tilbage uden egne tab. Det imponerende forsvarsanlæg, som min fantasi forsynede med palisader og tårne, bemanded med trompetspillende vagtposter, svarede ved en senere forevisning desværre langt fra til mine forventninger. End ikke skeletterne af Bjerggadebandens afsjælede legemer kunne man

fremvise som et plaster på såret. Siden da har jeg altid læst rejsebeskrivelser med kølig skepsis. Snart var vi ikke ene om at lege røvere og soldater. Mange voksne, både danske og tyske, var nemlig ikke ganske upåvirket af, at Hitler på den tid var i fuld gang med at opbygge og udvide Det tredje Rige ca. 25 km syd for byen. Spidsbukser og skaftestøvler, militante optog og bjæffende stemmeføring kom på mode, og *Frits Clausen* etablerede et førerhovedkvarter i et lille, rødt hus på Nørrechaussé. Nogen *Ørnerede* var det ikke, men det smagte da altid af fugl.

Selv på en fredelig søndagsspadseretur til det idylliske traktørsted *Farvøersmølle* slap man ikke for en konfrontation med tilværelsens barske realiteter. Værtshusholderen, som var tung og kuglerund af statur og måske netop derfor grebet af tidens flyvske tanker, havde stillet sine tilliggende til rådighed for, at en snes af de clausenske stormtropper kunne være i fysisk form, når tidens fylde kom. Dybt grebet iagttog man deres dødsspring over hegns-trådene og den afsluttende sejrparade på bugtet linje mellem muldvarpeskud og mælkebøtter. Uden for laden stod i mellemtiden en spadebevæbnet vagt posteret for fløjen af de opmarcherede cykler for at hindre, at

bolsjevistiske eller jødisk-kapitalistisk-plutokratiske elementer blandt det kaffedrikkende borgerskab skulle miste besindelsen og lukke luften ud af cykelslangerne. Vagtpostens skrævende stilling og mørkt fremadrettede blik røbede en udtalt beundring for Hitlers stedfortræder, Rudolf Hess.

Men vi vidste godt, hvem han var.

Det var jo *Mätte-Madsen*.

Medens Clausens brigade havde til formål at samle alle danske, der endnu troede på Nordens guder og den ariske races uovervindelig, under sin dannebrogscarvede hagekorsfane, var vore hjemmetyske bysbørn mere optaget af de store perspektiver i Hitlers grænserevisioner og foranstaltede dystre optog

ved skumringstide med fakler, basuner og transparenter, der udtrykte ønske om at komme »Heim ins Reich«. At der var så taktløse aabenraere, der foreslog dem, at de blot skulle fortsætte og marchere de 25 km sydpå, så var de hjemme i Riget, fremkaldte ikke bifald i de bestøvede kolonner. Det må nu også være svært at grine, når man bærer sort kasket med stram hagerem.

*

MEN alt dette er fjern, fjern fortid, når vi nu leder efter parkeringsplads på Nørretorv for

at genfinde det tabte paradys. Ingen mordere lurer på hjørnet af Rebekkagangen, Bjerggadebanden går på kontor fra ni til fire, lokomotivfører Mathiesen og hans maskine er ikke mere, og ingen øver sig i spring over hegnstråden ved Farversmølle af politiske grunde.

Alt er forandret, alt ånder fred. Nåh, nej, der løber selvfølgelig en masse uvorne unger rundt med en livlig fantasi og tror, at der huserer vilde Amazon-indianere og krokodiller ved bredden af den trægt flydende strøm af kloakvand. Og strømmen flyder der endnu. Springvandet står ikke stille.

M. f. t. efter »Politiken« 1968

ANDREAS ATZEN IN MEMORIAM

Novelle af
Christian Skov

Ill. af Holger Hattesen

Endnu var proprietær Atzen en snaksom mand, da han en sommerdag i 1937 – et par år før krigen – kom hjulende på sin højsadlede cykel på vej til en af sine daglige visitter i Svenstrup, hvor han hentede post, var på banken og den slags, og mødte kontrolassistenten på landevejen. Han hilste på stor afstand ved at baske lidt med hånden og sprang af cyklen. Han havde netop solgt en tyrekalv til en kvægavlsforening nordpå for to tusinde kroner kontant og tusinde på vilkår, og det var det første, kontrolassistenten måtte underrettes om, hvilket førte til en del snak om kilogram mælk og fedtprocenter og årlig ydelse i kilogram smør. Det næste var, at sønnen Christian nu havde sin realeksamen hjemme, hvilket dog – fremgik det af samtalen – forudsattes at være kendt af kontrolassistenten, og det begyndte med en forespørgsel om, hvordan det gik kontrolassistentens egen dreng, der frekventerede mellemskolen i Nordborg, og svaret var, at ham gik det godt.

– Hvilken klasse går han i nu? spurgte Atzen.

– Jeg ved ikke rigtig, sagde kontrolassistenten. Tredje? Kan det passe?

– Tredje mellem, det skal nok være rigtigt, sagde Atzen. Ja, min egen er færdig med realeksamen nu. Det ved du måske?

– Jo, – det mente kontrolassistenten nok, han havde hørt.

– Det kneb i historie, fortsatte Atzen, og i mundtlig dansk. Men ellers – i de andre fag – ja, du kan se her.

Atzen halede et stykke papir op af lommen, foldede det ud og præsenterede kontrolassistenten for en liste med en række fag og karakterer.

– Jo-e, sagde kontrolassistenten usikkert anerkendende – han havde ikke rigtig forstand på sådan noget, selv om hans egen søn også fik noget lignende med hjem i en karakterbog, og han selv havde sat sit navn under det.

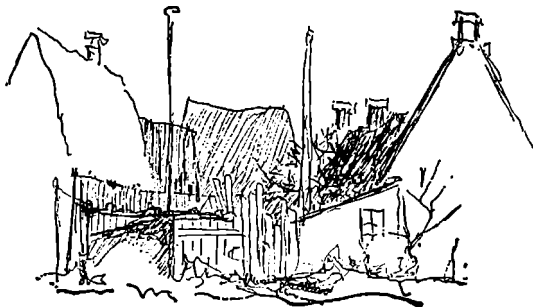
– Du ser – bortset fra historie dér og mundtlig dansk dér – i alle de andre fag –

– Jojo, sagde kontrolassistenten.

Kontrolassistenten havde været kontrolassistent så længe, at han var det, da Christian – enearvingen til den hundrede og halvtreds tønder land store gård – fyldte tre år, og Atzen tidligt om morgenen sammen med en af karlene slæbte en udrangeret kane ud i haven, og drengen kuskede sine fantasiheste, mens Atzen fik tilkaldt tilskuere, deriblandt kontrolassistenten, der også – et par år senere – var vidne til, at Atzen kom kørende hjem fra Sønderborg i en ponyvogn med en pony foran, ligeledes en gave til stamherren, der skulle lære at omgås en rigtig hest. Og kontrolassistenten stod ved Atzens side og overværede Christians første, famlende cykelture på gårdspladsen, efter at Atzen en tid lang havde rendt bagefter cyklen for at holde den på ret køl med en hånd under sadlen, og når den usikre kørsel blev alt for usikker, styrtede Atzen til hjælp. Christian overlevede alt og kom i skole – i øvrigt i nabosognet, hvor der ganske vist måtte betales skolepenge, men hvor man havde en klasse for hver årgang og derfor en mere effektiv undervisning.

Atzen holdt op med at ryge på den tid. Han var oppe i fyrerne, da han blev gift, og i halvtredserne, da drengen startede i skolen, og skulle gerne holde den gående, til den unge mand kunne overtage gården, og han foranstaltede andre sundhedsbefordrende ændringer i levevisen.

I 1937 fik Christian så realeksamen, og Atzen havde den refererede samtale med kontrolassistenten på landevejen uden for Svenstrup.

Også bolsjevismen måtte behandles ved den lejlighed – og alt det øvrige – den slappe ungdom, der hang cigaretrygende på gadehjørner og ikke flyttede sig, når ældre mennesker skulle forbi, og som skulle have alt foræret – Rigsdagen, hvor der blev snakket og snakket – priserne, der stadig ikke dækkede produktionsomkostningerne – men især bolsjevismen, der ville ejendomsretten til livs. Ejendomsretten til produktionsmidlerne og herunder bøndernes gårde.

*

I dag – i 1969 – ligger Atzens gård som dengang, bag en allé, der er indkørslen fra den brederegjorte og moderniserede landevej, omgivet af voldgrave og en eng, der engang var en sø, med andre ord en gammel herregård, forfalden og udpint, da Atzen overtog den i genforeningsåret for penge, han havde slidt sig til, begyndende på bar bund, siden i mange år som forpagter på Sundeved, hvor pengene klogt blev stukket i faste værdier. En gård han havde fået skik på, takket være fortsat slid, men også konens penge, der gjorde det muligt at dræne engene i tyverne og mergle markerne i begyndelsen af trediverne og midt i landbrugskrisens år at bygge den store tegltækte rødstensstald til den mønsterbesætning, der var oparbejdet. En mønsterbesætning, som ikke mindst kontrolassistenten kunne vurdere, og som på trods af det store antal køer var kommet op som foreningens fjerdehøjeste i gennemsnitsydelse, 198 kilogram smør pr. ko, kun to kilogram fra de to hundrede, et resultat der ikke blot gav penge for smør, men også for salg af kalve til avlsbrug.

– Man skal have studeret for at kunne drive en gård i vore dage – med foderenheder og alt det, sagde Atzen.

Og det mente kontrolassistenten faktisk også.

Og hvad Christian angår – student blev han i 1940, to måneder efter at tyske tropper besatte Danmark, og det var i købmand Lauritsens butik, at kontrolassistenten stak Andreas Atzen en næve og ønskede ham til lykke, hvilket medførte, at de andre tilstedeværende blev opmærksom på, hvad der var sket, og også lykønskede Atzen, skønt der ellers allerede på den tid var ved at være lidt kold luft omkring ham de fleste steder, sådan som det var gået. Sønnens studentereksamen havde for et øjeblik bortvejret kulden; der var endnu engang lidt af den gamle hjertelighed til stede over for Atzen, og spøgefuldt kom man ind på det, der ligger ældre mennesker så stærkt på sinde, når det drejer sig om unge, der har holdt deres sti ren. Købmand Lauritsen antydede emnet, og Atzen var straks med.

– Har du en pige? sagde han. Du har måske én på lager?

– Hvordan skal hun være? sagde købmanden.

– Smuk, sagde Atzen. Og klog. Og rig. – Kan du skaffe hende?

Replikskiftet gav anledning til megen morskab, og Atzen selv morede sig på sin specielle, barske facon, og man oplevede, nu som før, at han satte alle andre ud af spillet med sine talegaver. Han berettede om de studentergilder, Christian havde deltaget i, og om det studentergilde, Atzen selv ville holde for sin søn, og som netop var årsagen til hans besøg i butikken – han var deroppe for at fouragere.

*

Engang havde det været Cornelius Petersen, Vesteranflod, der optog Atzen, og der kunne ikke være tvivl om, hvem der optog ham mest tredive år igennem. En, der skabte en indsatsberedt ungdom. En, der handlede, mens andre blot snakkede, og afskaffede krisen, simpelthen. En, der satte bom for bolsjevismens fremmarch. Jødeforfølgelsen? Koncentrationslejrene? Helst talte Atzen ikke derom. Måske var det nødvendigt, sagde han. Hvis det ikke var nødvendigt, var der ingen grund til det, sagde han. Og hvor havde folk deres viden fra, spurgte han. Havde de med egne øjne set det? Hvad der ikke var nemt at forklare, da Tyskland og Sovjetunionen sluttede pagt umiddel-

bart før krigen, havde Atzen ikke længere besvær med, da bruddet mellem de to lande kom i sommeren 1941, og de første måneder så det ud til, at Sovjetunionen var lettere at rende over ende, end selv de mest optimistiske – bortset fra Hitler – havde troet. Det så ud til, at kolossen virkelig faldt sammen, blot døren blev sparket ind, og blandt de første frivillige blev der talt om, at de skulle have en gård i Ukraine på »den sorte jord«. Siden så det anderledes ud, og hen mod krigens slutning proklameredes, at bolsjevismens sejr ville betyde aftenlandenes undergang. Da havde også Christian Atzen meldt sig, skønt faderen havde gjort alt for at hindre det. Christian ville ikke sidde med hænderne i skødet, mens andre kæmpede og led, og den ellers altid lydthøre søn vendte det døve øre til alt, hvad faderen nu sagde.

Christian havde på det tidspunkt været på landbrugsskole og en tid ved praktisk landbrug, og Atzen senior, der efterhånden var henvend halvfyrd, manglede endnu kun at bygge en af-tægtsbolig til sig selv og konen.

*

Nu i året 1969, da denne nekrolog skrives, ville Atzen selvfølgelig under alle omstændigheder have været død – eller i det mindste i nærheden af hundrede år, om han stadig havde levet.

Kun én vej var givet for ham, om ikke før, så efter at Christian havde været hjemme på orlov – en orlov skudt ind mellem afslutningen af den militære uddannelse og afgangsen til fronten – og et tysk militærorkester havde spillet ved en fest i Nyberg kro, og en del af musikerne i tyske soldater- og officersuniformer var indkvarteret hos Atzen.

Det var ikke alle tyske familier i Nordslesvig, heller ikke alle virkelig tyske, der sendte et familiemedlem i krigen, og hvem havde sendt det eneste barn? Selv nede i Tyskland kunne en stor jordbesidders søn, hvis der kun var ham, slippe for at komme til fronten, så der måtte være en egen nimbus om Andreas Atzen ved sammenkomsterne i Nyberg kro, eller hvor det nu var. Her måtte mange blikke søge ham og hans kone; her ville man stadig tale med ham, ja, her viste man ham en ærbødighed, han trods alt aldrig havde mødt før.

Atzen måtte med til disse møder, han der nok havde talt med alle, andre storbønder såvel som en fodermester, en karl eller

kontrollassistenten, men skyet større forsamlinger og i grunden gjort vold på sig selv, når han i sin tid rendte til de mange Cornelius Petersen-møder. Og han lå vågen natten efter en sådan sammenkomst og så den treårige Christian kusse sine fantasiheste, der var spændt for kanen, og så ham, da han var lidt større, køre i sin ponyvogn eller færdes på den lille cykel og så ham også i situationer, han af gode grunde blot kunne forestille sig uden at have set dem i virkeligheden. Man havde i Nyberg kro hensynsfuldt undgået at berøre bolsjevikernes fremturen, når der var chancer for, at Atzen eller hans kone kunne opfange bemærkninger herom, men Atzens sanser var unaturligt opladte, og mere end nogen anden fornam han denne hensynsfuldhed og baggrunden herfor. Og netop han havde aldrig haft illusioner med hensyn til bolsjevikerne, og selv om han ikke på eget initiativ lod sig informere af illegale kilder, tilflød der ham også et og andet derfra: Tyskerne fik betalingen for alle de rædsler, befolkningen i de tysk besatte områder havde oplevet, og alle SS'er blandt russernes fanger kunne være sikker på en pinefuld død.

Så skete det, at Atzen trods alt slumrede ind og stadig kunne være på inspektionsrunde til markerne og i stalden sammen med Christian og tale med alle og omfattes af Christians beundrende blik, mens der forelæstes. Så vågnede han.

Det blev nytår 1945; en brudt gammelmandsstemme, der talte i radioen, var Hitlers, og enhver kunne se, at krigen snart måtte være slut. Da fik Atzen det med at gå og nævne for sig selv alle de mange, der dog var kommet hjem fra den første verdenskrig. Han selv var kommet hjem, men havde heller ikke rigtig været i fronten. Men Jakob Jakobsen var vendt tilbage. Peter Hansen var vendt tilbage. Og Anton Skøtt. Og Mathias Bruncke. Rundt omkring levede i bedste velgående mænd, der havde deltaget i den første verdenskrigs mareridt. Den slags klyngede Atzen sig til, og dag fulgte efter dag, begyndt i pinefuld angst og sluttet i en vis lettelse, der dog knugedes af angsten for den næste dag. Måned efter måned blev lagt bag – januar 1945 – februar 1945 – marts 1945 –

*

Proprietær Atzen var ikke blandt de arresterede i maj 1945, og efter pausen i april og maj, da han ikke viste sig uden for gårdens enemærker, dukkede han atter op i Svenstrup, hvor

han som før hentede sin post og aflagde sine bankbesøg og klarede de forskellige andre ærinder.

Så sent som i slutningen af april 1946 var kontrolassistenten på Atzens gård og talte med ham i vaskerummet, hvor der blev gerbereret. Og Atzen kiggede i det gule hæfte og undersøgte, hvad hver enkelt ko havde ydet, både hvad mælke­mængden og fedtprocenten angår, og han og kontrolassistenten talte om, at det ikke var umuligt, Atzens besætning til efteråret ville erobre tredjepladsen, mod at have været på fjerdepladsen og det sidste par år endda på femtepladsen. Kontrolassistenten havde regnet på det, og der kunne ske meget endnu, men alt tydede på, at Atzens besætning ville konkurrere et par besætninger længere ned i rækken. Og Atzen havde oplyst, at han netop den dag fik den sidste mark tilsået, og endvidere sagt, at svinestalden skulle kalkes udvendig, når karlene også havde fået roefrøene i jorden, og kontrolassistenten havde intet usædvanligt bemærket hos manden, hvorfor det kom som noget af en overraskelse, da meddelelsen om Atzens død for egen hånd gik over egnen den 2. maj 1946, næsten et år efter krigens afslutning.

Folk har den mærkelige opfattelse, at de taler sandhed,
blot fordi de ikke lyver.

K. K. Steincke.

En dansk »Ausbürgerung«

Af Robert Huhle.

Ved Danmarks besættelse for 30 år siden kom flere grupper af medborgere i svære vanskeligheder på grund af den mangel på konsekvens, der prægede og fortsat præger dansk indfødsretslovgivning. Ej heller var og er lovens administration præget af konsekvens.

Som bekendt skulle man, for at opnå dansk indfødsret ved genforeningen, have opholdt sig i 1. zone på en bestemt skæringsdag. En del nordslesvigere, der havde opholdt sig nord for den gamle grænse, havde ikke været opmærksom på forholdet og var derfor tyske statsborgere, skønt de var registreret og i alle henseender betragtet som danske statsborgere. Der foreligger eksempler på, at nogle af dem er blevet sognerådsmedlemmer. Gennem gode forbindelser, og fordi besættelsesmagten ikke kunne have kendskab til forholdene, lykkedes det at få disse menneskers statsborgerlige tilhørsforhold bragt i orden. Man har vist nok måttet afgive falske erklæringer i den forbindelse. Hvilket ikke siges for at rette bebrejdelse mod nogen, idet en falsk erklæring under omstændigheder kan være en moralsk pligt.

Den anden gruppe var mindreårige børn af kvinder med tysk indfødsret, der havde erhvervet dansk indfødsret ved ægteskab med dansk mand. Man kan ikke se nogen fornuft i, at deres mindreårige børn ikke blev danske statsborgere ved samme lejlighed. Ingen tænkte for alvor på denne ufuldkommenhed, før besættelsesmagten begyndte at indkalde sønnerne til tysk krigs-

tjeneste. De, der søgte indfødsret under forholdenes pres, fik det tildelt, men på betingelse af, at de inden en vis frist dokumenterede at være løst fra deres tyske statsborgerforhold. Hvilket under de givne omstændigheder virkede som en hånd.

Endelig var der en tredje gruppe. Det var dem, der var født her i landet og havde haft hjemsted her indtil deres fyldte attende år. Disse unge var uden indskrænkninger af nogen art danske statsborgere. Men besættelsesmagten anerkendte ikke den i følge ganske klare lovparagraffer erhvervede danske indfødsret.

Man skulle tro, at det havde været en let sag for danske myndigheder at hjælpe disse unge. F. eks. at udfærdige et dansk pas i samme øjeblik, indfødsretten var erlervet. Beklageligvis må det konstateres, at de ofte mødte afvisning, når de anmodede om bistand. Derfor sad mange af dem i allieret fangenskab, da krigen sluttede, for såvidt de da ikke var faldne.

Da jeg på forskellig måde havde haft disse problemer inde på livet, skrev jeg kort efter kapitulationen om dem for at henlede myndigheders og regeringens opmærksomhed på, at der sad danske statsborgere i allierede fangelejre, og at disse unge var blevet tyske soldater mod deres vilje og på grund af en veg holdning hos danske myndigheder. Antagelig har jeg givet udtryk for min opfattelse af tingene langt stærkere, end jeg gør det her. Min stillingtagen havde til følge, at jeg modtog mange henvendelser fra forældre og andre pårørende til fangerne, hvoraf jeg følte mig foranlediget til at opsøge daværende udenrigsminister Christmas Møller. Såvidt jeg kan se den eneste danske politiker, der forstod problemet, og som også ejede den menneskelighed, som fik ham til at beskæftige sig dermed for alvor. Desværre var hans minister-tid for kort, men jeg ved, at han har lagt sin efterfølger på sinde ikke at glemme sagen. Desværre ikke med noget synligt resultat.

Her skal gengives et enkelt karakteristisk tilfælde, der belyser situationen bedre end abstrakt stillingtagen. Et ægtepar fra Bov sogn havde fra hustruens første ægteskab to sønner. Hustruen var tysk statsborger, før hun blev gift anden gang. Den ældste søn var født før 1920, og om hans tyske statsborgerskab bestod der ingen tvivl. Den anden søn var født efter 1920, altså »indenfor rigets grænser«, og han var dansk statsborger. Begge sønner blev indkaldt. Den yngste henvendte sig til politiet. Jeg ser ingen grund til at udpege personer i den forbindelse. Hos politiet fik han at vide, at det var tyskerne, der havde magten i landet, og at man ikke kunne hjælpe ham. Begge sønner slap levende hjem. Den

*Christmas Møller
(1894-1943)*

ældste kom illegalt over grænsen, blev arresteret og udvist, hvorefter han deltog i dansk hjælpearbejde i Flensborg.

Den yngste slap illegalt over grænsen, blev arresteret og indsat i Faarhuslejren. På hans forklaring, at han jo i sin tid havde bedt om bistand, blev der svaret: »Som dansk statsborger havde du ikke behovet at adlyde en tysk befaling«. Der er i øvrigt i begge tilfælde tale om samme politimand.

Nu skulle man tro, at man fra regeringens og Rigsdagens side ville gøre noget for at rette på det, der var forsømt. Det var derfor med største overraskelse, man i 1946 så fremlagt et lovforslag, efter hvilket bl. a. alle, der havde erhvervet indfødsret i kraft af fødsel og ophold her i landet, skulle miste denne indfødsret, for såvidt de forud havde været tyske statsborgere.

Samtlige medlemmer af Rigsdagen blev gjort opmærksom på, at dette lovforslags vedtagelse ville betyde, at man forvandlede en række dansksindede unge, som også var danske statsborgere, og som nu befandt sig i russiske og andre fangelejre, til tyske statsborgere. Ingen kunne den gang vide, hvilke tragiske konsekvenser det kunne have for de pågældende. Selv om der blandt denne gruppe af medborgere skulle have været enkelte, der havde vist

en moralsk forkastelig holdning, så er en lovgivning som den nævnte højt betænkelig set i forhold til dansk retsbevidsthed. Og for de socialdemokratiske medlemmer af Rigsdagen måtte den direkte stride mod noget grundlæggende i socialistisk livsanskuelse. Karl Kautsky har udtrykt det i Erfurterprogrammet: Vi vender os imod enhver undertrykkelse af mennesker, især når den sker som følge af de undertryktes køn, nationale tilhørsforhold, sociale stilling eller race. — Afsnittet er her gengivet efter sin mening.

Loven blev vedtaget som forelagt, fordi det var nemmere — teknisk set — at ramme alle, end at finde frem til de få, man muligvis havde noget at udsætte på. Rigsdagen bøjede sig for det teknisk nemme og lod hånt om det menneskelige. I følge loven kunne de således »ausgebürgerten« enkeltvis søge om indfødsret på ny. Det sidste gjorde også en senere socialdemokratisk folkelingskandidat. Han var født i Løgumkloster, hvor han boede, indtil han var to år. I barndommen var han medlem af De Unge Idræt, med 18 år dansk statsborger. Indkaldt til tysk kristtjeneste, hjemkommen med liv og forlighed i behold, i dag fremtrædende tillidsmand i dansk arbejderbevægelse. Han måtte søge om den indfødsret, hans partifæller på Rigsdagen havde frataget ham. Politiet forlangte vandelsattest fra de kommuner, hvor han havde opholdt sig. Også for hans to første år i Løgumkloster, for der findes lede bureaukrater i politiet. En opringning med trussel om ikke på nogen måde at forsømme denne oplagte lejlighed til at gøre et par myndigheder til grin havde den ønskede virkning. Man frafaldt kravet om vandelsattest for de første to år. Bureaukrater har nemlig en panisk skræk for at få skjorten trukket af, billedligt talt.

Temaet kan føres videre og belyses med forbløffende eksempler fra nutiden. Men det må ske på andet sted og ved anden lejlighed.

Lad mig ikke glemme at nævne endnu en rank person foruden Christmas Møller, nemlig Ingeborg Hansen, senere Landstingets formand. Hun stemte imod den danske »Nürnberglovgivning«. Udtrykket er mit og anvendt under den hede debat om loven, der stod på i 1946. Det indeholder naturligvis en subjektiv dom. Jeg ser ingen grund til at ændre den nu, 25 år senere.

Vagten ved Rhinen

Es braust ein Ruf wie Donnerhall,
Wie Schwertgeklirr und Wogenprall:
»Zum Rhein, zum Rhein, zum deutschen Rhein!
Wer will des Stromes Hüter sein?«
Lieb Vaterland, magst ruhig sein,
Fest steht und treu die Wacht am Rhein!

Durch hunderttausend zuckt es schnell,
Und aller Augen blitzen hell;
Der deutsche Jüngling, fromm und stark,
Beschirmt die heil'ge Landesmark.
Lieb Vaterland, magst ruhig sein,
Fest steht und treu die Wacht am Rhein!

Er blickt hinauf in Himmelsau'n,
Wo Heldengeister niederschaun,
Und schwört mit stolzer Kampfeslust:
»Du, Rhein, bleibst deutsch wie meine Brust!«
Lieb Vaterland, magst ruhig sein,
Fest steht und treu die Wacht am Rhein!

»Und ob mein Herz im Tode bricht,
Wirst du doch drum ein Welscher nicht.
Reich wie an Wasser deine Flut
Ist Deutschland ja an Heldenblut.«
Lieb Vaterland, magst ruhig sein,
Fest steht und treu die Wacht am Rhein!

— og Jens Jessen

Der brus' et Skrig som et Torrenskrald, (02)
som Raslen a' Sabler og et Plask i e Vand:
Til Rhin, til Rhin, til e tysk Rhin!
Hven vil no ha' et godt Glas Vin?
»Lip Faaterlandt«, gid do vild' vær' rolle!
Fast stær og tripper e Vagt, e Vagt ved Rhin.

Det trækker i hunder tusind Skind,
de flest ved hverken ud eller ind.
Den tyske Yngel, tyk og stærk,
er no parat til et gryssele' Værk.
»Lip Faaterlandt«, gid do vild' vær' rolle!
Fast stær og tripper e Vagt ved Rhin.

De kigger op i de graasse Skyer,
hvor de Helvedes »Geister« sidder og syer,
og bander, saa det er en Lyst:
Blyw tysk, o Rhinen, som mint Bryst!
»Lip Faaterlandt«, gid do vild' vær' rolle!
Fast stær og tripper e Vagt ved Rhin.

Og om eg skuld kast op og brækk',
skal e Franskmind int' faa e Rhin i e Sækk',
saa læng' e Vand i e Flod vil blyw',
saa læng' eg int' fær undt i e Lyw.
»Lip Faaterlandt«, gid do vild' vær' rolle!
Fast stær og tripper e Vagt ved Rhin.

»Solang' ein Tropfen Blut noch glüht,
Noch eine Faust den Degen zieht,
Und noch ein Arm die Büchse spannt,
Betriff kein Feind hier deinen Strand!«
Lieb Vaterland, magst ruhig sein,
Fest steht und treu die Wacht am Rhein!

Der Schwur erschallt, die Woge rinnt,
Die Fahnen flattern hoch im Wind:
»Zum Rhein, zum Rhein, zum deutschen Rhein!
Wir alle wollen Hüter sein!«
Lieb Vaterland, magst ruhig sein,
Fest steht und treu die Wacht am Rhein!

Denne udgave af „Vagten ved Rhinen“ bringes som en
hilsen til „FLENSBORG AVIS“ i anledning af bladets
100 års jubilæum den 1. oktober 1969.

Vignetter: Holger Hattesen.

Saa læng' eg har lidt Blod i e Lyw,
 saa læng' e Nøw kan trækk' e Knyw,
 saa læng' e Arm kan spænd' e Bøss',
 vil eg slet inne Franskmænd kyss'.
 »Lip Faaterlandt«, gid do vild' vær' rolle!
 Fast stær og tripper e Vagt ved Rhin.

De Sværend' skraldrer, det Vand det render,
 e Faner de flagrer høt i e Vinder!
 Til Rhin, til Rhin, e tysk Rhin!
 Vi aall' vil ha' et godt Glas Vin!
 »Lip Faaterlandt«, gid do vild' vær' rolle!
 Fast stær og tripper e Vagt ved Rhin.

ORDFORKLARING

Torren: torden.

Stær: står.

Rolle: rolig.

Gryssle': gruelig, rædsom,
 forfærdelig, skrækkelig.

Graasse: grålig.

Blyw: bliv, bliver.

Eg (æ): jeg.

Lyw: liv, mave, bug.

Nøwer: næver.

Sværend': sværgen,
 det at sværge.

Vinder: vindue.

»Vagten ved Rhinen« er skrevet i 1840 af Max Schneckenburger, som dengang var 21 år. Man skal i dag ikke sætte sig på den høje hest overfor sangens tyske svulst, for det lod sig vel gøre at finde mage til på dansk, endog til heltene på himmelens enge! Det ville heller ikke være retvist at se på sangen som udtryk for tysk utålsomhed over for Frankrig. I det år, da sangen blev skrevet, var det vitterligt Frankrig, som åbent udæskede Tyskland, og Max Schneckenburger var fra Schwaben, som lå Frankrig – og fjenden! – nærmest. Hertil kom, at svaberne af arild havde den forret at føre det tyske riges fane i krig. Ved rolig læsning af den gamle sang vil man i dag kunne se historisk på den og finde, at den er et ejendommeligt udtryk for en svunden tid. Nu om dage kendes den næsten ikke, selv om man kan komme ud for at høre den sunget af de ældre ved en Polterabend eller ved et sølvbryllup.

Men da sangen kom til Sønderjylland med de preussiske tropper i 1864, var den en ny sang, og den var undertrykkernes sang, og – som det ses – den var alt for let at gøre grin med.

Oversættelsen er fundet i »Flensborg Avis«s papirer. Den er skrevet med redaktør *Jens Jessens* hånd. Den er ikke tidsfæstet, men skriften og retskrivningen er, som Jessens skrift var i hans unge år, så oversætteren har været i samme alder, som digteren var, da denne skrev sangen.

Nu er det på grund af Jessens hånd ikke tvingende nødvendigt at tro, at Jens Jessen har gjort oversættelsen. Det kunne jo være en afskrift af en andens arbejde. Derimod taler dog afgjort, at Jens Jessen har rettet i næstsidste vers, hvor de to første linjer oprindeligt havde formen

Saa læng' der er lidt Blod i e Land,
Saa læng' e Nøwer sidder fast aa e Hand.

Rettelsen gør verset bedre og viser, at Jens Jessen må være oversætteren.

Sandsynligvis har Jens Jessen mødt den tyske sang på seminariet i Tønder, hvor den passede godt ind i de støjende seminaristgilder.

Jens Jessen havde et godt kendskab til tysk allerede fra faderens skole i Toghale, og senere i livet kunne han fuldt vel udtrykke sig på dette sprog. Han havde et medfødt sprognemme og en fin forståelse af sprogs natur. Han arbejdede hele sit liv

bevidst med sprog, tysk og fransk, og heller ikke engelsk var ham fremmed. Først og fremmest dyrkede han det danske kultursprog. I hans tid taltes der på »Flensborg Avis«s redaktion kun rigsdansk, ikke sønderjysk. Det var en nødvendighed for et blad, der stræbte efter at komme ud af det provinsielle præg og blive regnet for et førende dansk blad. Det lykkedes!

Men hverken »Flensborg Avis« eller Jens Jessen så ned på folkemålet. Nikolaj Andersen, den sønderjyske sprogmand og digter, har skrevet korte fortællinger og lange fortsatte romaner på sønderjysk i »Flensborg Avis«, og der findes stykker på folke­målet i »Flensborg Avis«, som sandsynligvis er af Jessen selv.

Når digtet nu trykkes, er det for at vise, at Jens Jessen foruden at være en stejl alvorsmand også var fuld af morskab og humor, og at han også kunne bruge sit modersmål: sønderjysk.

Poul Kürstein.

18. 10. 1911

Verden er stor, og Danmark er lille; men det lille Danmark ligger os alligevel nærmere end den store verden.

Kaj Munk.

Den gamle færgerute fra Bodsbøl-Ballum til Rømø

Af C. L. Hansen.

Fra ældgammel tid har et færgeri opretholdt forbindelsen mellem Rømø og fastlandet, dog foreligger der ingen nøjagtige optegnelser om, hvornår denne forbindelse er påbegyndt. En søn af færgeskipper Chr. Jepsen beretter, at færgeruten indtil midten af det 19. århundrede er udgået fra fastlandet. Hvorvidt dette er i overensstemmelse med virkeligheden, kan ikke bekræftes, men det vides med sikkerhed, at ruten har haft sit faste udgangspunkt fra Havneby i de sidste hundrede år. Dette har også været tilfældet i tidligere tider, da færgebåden her har kunnet ligge opaankret i læ. Færgeriet har også en tid haft eneret til befordring af personer fra Havneby til Bredeåens udløb.

Til de først kendte rettigheder fra ruten Ballum-Rømø knytter sig efter sigende et kongeligt løfte, der over sig har et dramatisk skær, idet det er afgivet som belønning for kappestrid i krig. Kong Christian IV deltog som bekendt i slaget på Kolberg, og ombord på frogatten »Trefoldigheden« den 1. juli 1644 blev han såret under kampen og mistede det ene øje. En overlevering vil vide, at man på det tidspunkt havde truffet beslutning om at overgive sig til fjenden, og en matros fra Ballum ved navn Gram blev i den anledning anmodet om at stryge flaget. Matrosen forsøgte imidlertid at hindre dette, idet han sørgede for, at flaget blev indfiltret i linen på en sådan måde, at det var synlig for fjenden.

Kampen fortsatte derfor og endte med en sejr for de danske stridskræfter. Som belønning fik Gram eneretten til post- og passagerbefordring fra Ballum til Rømø.

Omkring århundredskiftet kunne en rejse fra Tønder til Rømø undertiden tage to døgn. I dag kører man over dæmningen på få minutter. Hvordan foregik nu en sådan rejse i gamle dage?

Man besteg ved kroen i Bodsbøl en enspænder-bræddevojn uden fjedre og ramlede ad en markvej ned til kysten. Her så man omtrent tusinde alen fra land et par både ligge, og ud til dem førte en række koste. Vognen drejede mod vandet, hesten trådte pjaskende i, og et øjeblik efter kørte man i det lave vand. Da vi kom til kosten, nåede vandet omtrent bunden af vognen, og hestene gik i til bringen. Jeg fik en fornemmelse, som skulle vi til at flyde vuggende videre med den skikkelige brune svømmende foran, og jeg skævede mistroisk til rejsetøjet bag i vognen, om det også lå tørt endnu. Der blæste en lind, lille brise, og vandfladen var kun let kruset. Havde vi haft skvulp omkring os, ville de stivede skjorter i kufferten ikke være kommet godt fra turen.

Endelig bordedes postbåden, vandet piblede da ind ved forsmækken; vi entrede over, sagerne blev langet ind i båden, og storsejlet blev sat, og af sted gled vi for en sagte modvind, der gjorde, at vi måtte stryge ud af farvandet, før vi kunne vende og stå nordvest ind imod havnebyen på Rømos sydøstlige del. Vor færgemand, der ikke var den rigtige færgemand, men en bonde, var lige så bred, som han var lang, og lige så venlig, som han var tyk. Det var behageligt at have ham for styret.

I strenge vintre var forbindelsen ofte vanskelig, og isbåden måtte sættes ind. Det var en stor jolle beklædt med blik. Jeg mindes en overfart i nytåret 1903. Vi samledes ca. 20 mand en tidlig vintermorgen på Havneby kro. Efter at et antal kaffepunche var sat til livs, meddelte færgeskipperen, at båden ikke kunne sejle. Så forsøgte vi at forcere isen til fods. Dr. Moritz fra Berlin, som har skrevet en bog om Rømø, havde længe ønsket at deltage i en sådan tur.

Det blæste iskoldt fra sydøst, og isen var langt fra sikker, hvorfor vi delte os i små grupper. Moritz fulgtes med en ung pige, og et par kilometer fra kysten gik de begge gennem isen. De

fortsatte turen, og efter 4-5 timer nåede vi færgelejet ved Bodsøl. Jeg opdagede en dame, der sad sammensunken på en isblok. Hendes klæder var stivfrosne. »Ja men Gud, Anna, er du syg?« — »Nej, men jeg er skidefuld«. — Heldigvis havde dr. Moritz taget en flaske cognac med, og den blev deres redning.

Vi modtes så alle i færgekroens sal. Det mindede mest om et maskeradebal. Nogle af isgæsterne var trukket i dametøj, alt imens det våde toj blev tørret ved kakkelovnen. Så fortsattes rejsen med vogn den 14 kilometer lange vej til Højer. Vi forsømte naturligvis ikke at besøge kroerne undervejs, hvor vi indtog en pæn række »Gewesener« og sang skålsange dertil.

Omkring 1897 fik færgeriet Ballum-Havneby en uønsket konkurrent, idet der blev oprettet en forbindelse Kongsmark-Skærbæk.

Det var den noksom kendte Skærbæk-præst Christian Johannes Jacobsen, der startede denne forbindelse, som senere løb ud i vandet.

Enhver idiot kan være alvorlig. Men det kræver talent og begavelse at være morsom.

Soya.

På vej til Danmark

Af Lorenz Rerup

Det er et ejendommeligt jubilæum, jeg kan holde i denne tid. For omtrent 25 år siden besluttede jeg at ville tale dansk, skønt mit hjem er højtysktalende, og jeg kun havde kendt tyske skoler. Jeg ville tilegne mig sproget, ikke for som turist at kunne spørge mig frem til Den lille Havfrue — så meget kendte jeg slet ikke til Danmark, at jeg vidste, hun var til.

Nej, det var meningen, at dansk skulle være en slags hjertesprog, et sprog, jeg selv havde valgt for at kunne udtrykke sindets intimere rørelser, modsat det tyske sprog, der nok var mit modersmål, fordi jeg havde talt det fra barnsben af, men som nu på mange områder havde tabt sin udtrykskraft for mig.

Et par kammerater, tyske skoleelever som jeg, var inde på det samme. Tid havde vi mere end nok af, for det varede noget, inden skolerne kom i gang efter krigen. At arbejde kunne ikke betale sig, det skulle jo endnu vare nogle år, før den vesttyske pengereform satte den ting på plads. Man kunne heller ikke rejse, end ikke over små afstande, thi fødevarer-tildelingen var bittesmå, og rationeringsmærkerne gjaldt som oftest kun på udstedelsesstedet. Hertil kom, at ingen havde

råd til at vise gæstfrihed, for landsdelens befolkning var på den tid omtrent fordoblet ved de enorme flygtningemasser, der ved grænsens lukning efter befrielsen var blevet standset på deres vej mod nord. Vi var simpelt hen stavnsbundne. Efter krigstidens sindsoprivende og verdensomspændende sensationer levede vi pludselig som skibbrudne på en ø uden nogen forbindelse med omverdenen, men også i anden henseende var forliset fuldkomment. Jeg tænker på, at sammenbruddet, den betingelsesløse kapitulation i 1945, jo ikke blot udadtil efterlod ruiner, sult og håbløshed. Krigen havde været total, og det blev sammenbruddet også.

De ydre levevilkår var dårlige for næsten alle. Nerverne stod på højkant; det var sulten, de mange nætter tilbragt i beskyttelsesrummene, uvisheden om familiemedlemmers skæbne, der havde flænset sindene. Sociale og nationale spændinger trivedes i denne heksekedel som svampe i drivhusluft. Men disse meget hårde realiteter er jeg nødt til at lede frem i min hukommelse, de maser sig ikke på. Umiddelbart står disse første år efter krigen i en ganske anden belysning for mig; de lignede *også* en stedsevarende vår, underdejlilig som den, der år efter år for en kort stund slår ind over Danmark. Dette forår var kontrasten til den fimbulvinter, som nys var overstået.

Det var ganske mærkeligt. Intet adfærdsmønster gjaldt mere. Alt, hvad der havde haft autoritet, lå efter pinefulde krampe-trækninger sønderslidt og sønderbrudt og dementerede højlydt sin forrige værdi. Forestil Dem et borgerligt gennemsnitshjem i Nordtyskland med sine sædvanlige nationale skilderier: den store *gamle Fritz'es* afvisende og djævleblændte herskerprofil, med *Bismarcks* gravitetiske skikkelse, der fyldte godt i rammen og ligesom ikke frygtede noget, med *Hindenburg*, denne støtte, skåret af firkantet præjsisk hæderlighed, samt *Hitler* med stemningsfuld hårkrølle og en drømmende stirren ud i det uvisse. Straks efter krigen kunne man mange steder se de pletter på tapeterne, der røbede, hvor de havde hængt. Jeg tror

ikke på, at det var frygt, der fik folk til at skaffe sig af med disse husguder. Langt snarere blev de grådkvalt eller arrigt fjernet som tegn, der var blevet magtesløse. Ikke blot det ydre, men især det indre Tyskland var en rygende dyngede ruiner straks efter krigen.

Man tænke sig dette kulturfolks vældige forråd af fromme, trofaste, adstadige ord, der nok kan buldre lidt vel meget i vore ører, men som dog har været levende udtryk for utallige slægtleds særegne stræben og tænken. Man tænke sig endvidere nazisternes propagandamaskine, der i tolv år fik lov til i et hæmningsløst crescendo at gøre sort til hvidt og kværne den sidste rest af mening endda af de mest slidstærke ord. Lad mig nøjes med at anføre et eneste eksempel, en bordbøn, anvendt i en flensborgsk børnehaven under krigen:

*»Händchen falten, Köpfchen senken,
Immer an den Führer denken,
Der uns Arbeit gibt und Brot,
Und uns hilft aus aller Not«.*

(Fold de små hænder,
bøj det lille hoved,
tænk altid på føreren,
som giver os arbejde og brød
og hjælper os ud af al nød.)

Ak, Goebbels sagde i marts 1945, at Tyskland ikke kunne tabe krigen, thi så ville historien miste sin mening. Mange troede på hans ord, andre måtte tro eller kunne dog ikke ytre tvivl, og for resten havde han ret, for historien mistede sin mening dengang. Virkningerne måtte blive forbavsende i et land, hvor autoritetsdyrkelsen næsten til alle tider har spillet en fremtrædende rolle. For os, der var unge og som levede i et hjørne af tusindårsriget, hvor der efter den tyske statsfølelse

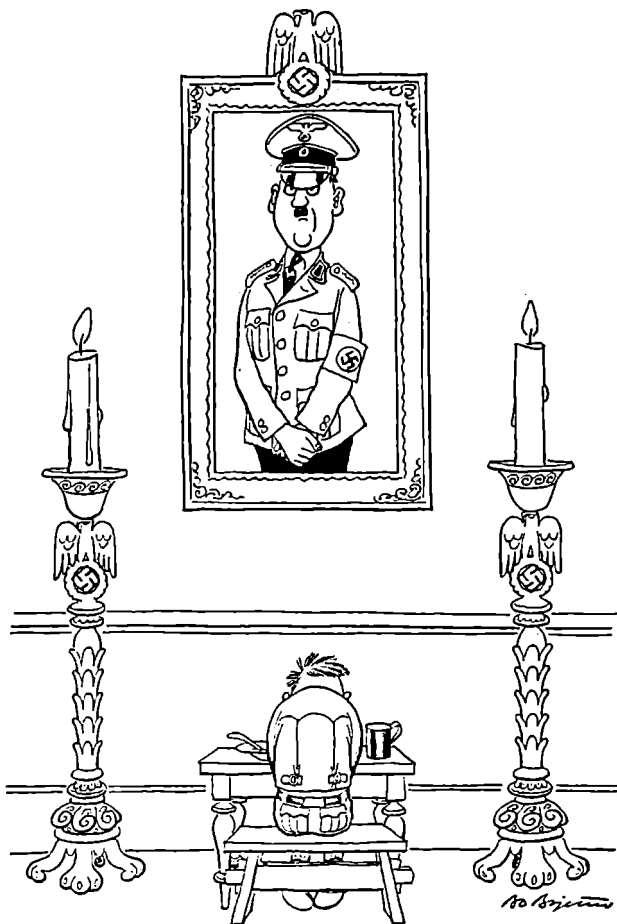
sammenbrud kunne skimtes andre måder at være til på, følte dette sammenbrud som en utrolig lettelse. Nu havde man endelig lov til at orientere sig på egen hånd.

Så gik man da på opdagelsesrejse, besøgte et utal af møder og nød godt af den kulturelle blomstring, vor by dengang oplevede; kårene hos os var trods alt tåleligere end i de store ruinbyer længere sydpå, af den grund flyttede mange kunstnere til. Det varede ikke længe, før den danske bevægelse, der da var i ligefrem eksplosiv udvikling, udøvede en stærk dragning på os — ikke blot som noget, man blev revet med i, fordi det optog alle folk hjemme i disse år, men også på en mere personlig måde. At vi ikke blev stikkende i en blot og bar protestholdning mod alt det tyske, der havde ført os ud i dette ragnarok, men modtog impulser, der i sprog og væremåde efterhånden skulle gøre os til danske, skyldtes udelukkende de danskere, vi dengang kom i berøring med. De ligesom smittede.

*

Det er svært at sige, *hvornår* det begyndte, og endnu sværere at afgøre *hvorfor*. For 25 år siden kunne vi på remse alle de argumenter, der talte for, at en sydslesviger burde være dansk, men disse argumenter fra Dannevirkes imponerende anlæg til opdagelsen af en hidtil upåagtet dansk oldemoder, fra Uffe hin Spages legendariske indledning af det dansk-tyske modsætningsforhold til P. Hiort Lorenzens stædige sprogdyst i Slesvig stændersal fandt jo først nåde for vore øjne, da en omvendelse var blevet til et brændende problem for os; de var ikke, som vi dengang troede, vort udgangspunkt. Det forekommer mig, at de tværtimod har forhalet overgangen fra en af antityske følelser betinget indmeldelse i de danske foreninger til en personlig indleven i dansk væremåde. Megen kostbar modningstid blev spildt på disse udvortes ting.

De virkelig betydningsfulde motiver rummes ikke i diverse nationale slagord, men må søges i en helt anden sfære. Det,

*»Händchen falten, Köpfschen senken,
Immer an den Führer denken,
Der uns Arbeit gibt und Brot,
Und uns hilft aus aller Not«.*

Tegning af Bo Bojesen.

som knyttede os til den danske bevægelse, var først og fremmest den anskuelsesundervisning i *dansk væremåde*, de danskere gav os, som vi dengang havde personlig berøring med, og siden, da vi havde lært sproget tilstrækkeligt, oplevelsen af dansk *ånds- og samfundsliv*.

Hvor var det ejendommeligt for os at møde disse folk, der var så *konkrete* i deres menneskelighed. Deres tanker og handlinger var ikke hægtet op i et abstrakt, etisk system, de tænkte og handlede ikke ud fra en pligtfølelse over for en idé, men var ganske umiddelbare, gjorde åbenbart, hvad de havde lyst til. Klassemodsætninger af indtægts- eller dannelsesmæssig art syntes de ikke at kende, »vi er alle kongebørn«, kunne en Bøgh-Andersen orge frem. Over for deres øvrighed nærrede de en besynderlig despekt, det var altså ikke fra naturens hånd, vi var blevet udstyret med hæle, der smækkede sammen, hver gang en autoritet viste sig. Vore indviklede omgangsformer og æresbegreber vadede de rundt i med synlig morskab, og deres humor især udsprang ikke, som den vi var vant til, af en bedreviden, der affødte den overlegne satire, men var som et livsvæld, der bestandig boblede over. Meget senere har jeg kunnet genkende det indtryk, de gjorde på os, i et digt af Paul la Cour:

*»Grønne Guder er kommet
med Brystet fuldt af Fugle
til de lukkede Øjnes Land«.*

Man tilgive denne poetiske blasfemi, men netop som frodige træer med dyb forankring i et miljø, der anderledes end det tyske tillod rigelig udvikling af lune småtræk, forekom os disse danske repræsentanter i et træt og udmarvet landskab. Vist var det kontrasten, der lod dem virke så stærkt på os, men denne kontrast hørte til vor daværende situation.

Af dansk *ånds- og samfundsliv* kunne vi på dette tidlige

trin kun have meget ufuldkomne forestillinger; vore sprog- og realkundskaber var endnu for ringe. Jeg husker dog en time i en dansk aftenhøjskole i Flensborg, da vi skulle oversætte H. C. Andersens Danmarks-sang. Jeg standsede uvilkårligt op ved glosen *fædreland*, for det slog mig, at den ikke kunne gengives med *Vaterland*. »Fædreland« er jo det land, som vore forfædre har beboet, »Vaterland«, den idé, der i yderste potens er ens formynder og samvittighed. Denne store forskel mellem en nation, *som igennem lang tid har været til*, og én, *der først for nylig har fundet sin statslige form* og derfor bestandig overvurderer den samlede statsmagt på den enkelte borgers bekostning, har været mit tidligste indtryk af et fundamentalt princip i dansk samfundsliv.

Og så var der, på trods af vor uformåen, det blide, smidige og lune danske mål. Helge Rodes græsselige vers om vort sprog, der som en handske slutter om noget, blev dengang lyslevende virkelighed for os. Jeg tør påstå, at vi følte det som selv tyske låneord fik en mere bogstavelig og inderlig betydning, når vi endelig havde lært at udtale dem rigtigt på dansk. Det forekommer mig endnu, at det danske sprog ligesom når tættere ind til tingene end det med abstrakte ord overlæssede tyske, og selv om denne vurdering til dels kan forklares ved den misbrug, tysk har været udsat for, ligger dog en væsentlig del af forklaringen vist nok også deri, at sydslesvigernes sprogtone mere er i slægt med dansk tonefald end med højtysk. I hvert fald tilegnede vi os forbavsende hurtigt vort *hjertesprog*, og hvert ord, hver ny måde, hvorpå man kunne føje ordene sammen, var en opdagelse, en kostelig gave, hvorigennem vi fik øje på hidtil ikke påagtede sider af vore sind.

*

Vejen til det danske blev nu ikke gennemløbet på én dag, og de mange mennesker, der i dag lever som danske i Sydslesvig, er ikke kommet sovende til deres danskhed. Og dog: jeg

husker en ven, der en regnfuld efterårsdag gled på den sjappede stenbro i gården på en sønderjysk folkehøjskole. Han blev godt pløret til og bandede uvilkårligt *på tysk*. Da han om foråret forlod skolen — det første lærested, han ikke følte sig i modsætning til —, og hans kammerater i kådhed vækkede ham den sidste nat ved at trække dynen af ham, svor han *på dansk*.

Et eller to år senere gik han over til ved hovedregning at tænke tallene på dansk. Endnu et par år efter hørte han op med at blive flov, når nogen påpegede hans sprogfejl. Han betragtede dem som stil-ejendommeligheder.

Det, som slår mig, når jeg tænker på netop hans tilfælde, er et lille dårligt billede af ham som tysk soldat i en alder af seksten år. Han ser forbistret alvorlig ud, hans ansigt er helt uden udtryk, man skulle da kalde det lydigt. Der er ingen glæde ved den maske. Og så tænker jeg på hans væremåde i dag og erindrer, at Nietzsche engang har sagt: »Gludere skulle de kristne se ud, hvis jeg skulle tro på deres Frelser«.

Det kan sandelig *ses* på denne unge sydslesviger, at han er blevet dansk!

Intet er så ofte fraværende som åndsnærværelse.

Antoine Rivarol.

D. 1245-

Lidt grænselandsideologi

Uddrag af en afstemningstale

Af Tyge Haarløv.

Hvad er et nationalt mindretal? Hvilken betydning skal vi tillægge det?

Før vi definerer et sådant mindretal, må vi definere begrebet en nation. Det er den enhed, som et lands indbyggere danner, forsåvidt de har fælles regering, sprog, historie og kultur. Den gamle helstat som vi stykvis mistede i 1814, da vi afstod Norge og i 1864 hertugdømmerne, var ingen nation. Først fra 1864 har Danmark været en nation eller en nationalstat, hvis vi ser væk fra Island og nu Færøerne og Grønland. Definitionen på et nationalt mindretal bliver herefter de i en stat optagne fremmede nationaliteter, der er i minoritet i forhold til hovedmængden af statsborgere.

Det er den gængse definition, og vi må altså efter denne hævde, at vi i Danmark har en nationalitet eller befolkningsgruppe, der uanset deres danske statsborgerforhold har et fællesskab indbyrdes og i forhold til den tyske nation med hensyn til sprog, kultur og historie. Og at forbundsrepublikken og landet Slesvig-Holsten tilsvarende har en dansk nationalitetsgruppe i det, vi i dag kalder Sydslesvig.

Lad os nu først forbedre og uddybe denne gængse definition på et mindretal, så den helt passer på det, vi vitterligt syd og nord for grænsen anerkender som mindretal; vi skal ikke

bestemme et anerkendt mindretal efter en definition, men definitionen skal passe på det, vi i vort daglige virke forstår som mindretal.

Der var tale om fællesskab på flere punkter. Lad gå med *historien*. Vi kan hverken fra tysk eller dansk side tolerere historieforfalskning, men det må være berettiget, at det danske mindretal i Sydslesvig anskuer udviklingen fra Danmark og anlægger en dansk konto for tab og vinding i de sidste 1000 år, og at det tyske mindretal i Nordslesvig anskuer udviklingen fra syd og opstiller en tilsvarende tabs- og vindingskonto, blot med modsat fortegn.

Men nu *sproget*. Det kan næppe bestrides, at der tales ganske overordentlig meget sønderjysk, altså dansk, i det tyske mindretal i Nordslesvig og særdeles meget tysk, plattysk eller almindeligt tysk, i det danske mindretal i Sydslesvig. Det kan vel simpelthen ikke være anderledes, når det ikke-nationale sprog er det, der omgiver én på alle leder og kanter.

Vi må imidlertid alene på grund af skolearbejdet i mindretallene nord og syd for grænsen tage sproget med som et nationalitetskendetegn, men med et i forhold til den gængse definition betydeligt forbehold.

Så kommer vi til det tredje led, der efter definitionen bestemmer fællesskabet i mindretallet og mellem mindretallet og den nation, der lever i moderlandet: *Kulturen!*

Det er blevet til et herligt udflydende ord, som ofte og i daglig tale bruges på en ret letfærdig måde. Egentlig og efter sin oprindelse betyder det som bekendt »dyrkning«. Denne grundbetydning er god og lærerig, fordi den fortæller os noget om de anstrengelser, der altid skal til for at nå et hæderligt resultat. Betydningen kan videreføres ved anvendelse af begrebet »forædling« og nærmer sig herved det gamle begreb »dannelse«. Denne forædling kan bestå i udvikling af et menneskes åndelige evner eller/og hans færdigheder på det materielle område. En sådan udviklingsproces er kultur og resultatet af

denne udviklingsproces, som den afspejler sig hos det enkelte menneske og i samfundet, går ligeledes under navnet kultur.

Forstået på denne måde opfylder mindretallene på begge sider af grænsen det krav om fællesskab i kultur med moderlandet, som er en betingelse for, at man kan tale om et nationalt mindretal. Simpelthen fordi skolen og dermed uddannelsesproblemet er noget aldeles fundamentalt for både det tyske og det danske mindretal og præger hele dets daglige liv og virke. Hertil kommer de mange aktiviteter nord fra mod syd og syd fra mod nord og indenfor mindretallenes egen kreds, hvorved man gennem læsning, teater, musik, foredrag og diskussioner engagerer sine landsmænd og nationalpolitiske meningsfæller kulturelt. Alt dette er nemmere sagt end gjort. Uden oplagthed, lødighed og kvalitet i skolearbejdet og de andre aktiviteter er ordene tomme og rammen uden indhold, og så truer tilbagegangen. Endnu en ting må nævnes vedrørende det vanskelige kulturbegreb.

Vi har fastslået, at det foruden at betegne en udviklingsproces hos det enkelte menneske også betegner resultatet af denne udvikling, altså hvad mennesket er blevet til, hvad han bringer med sig, hvor han viser sig. Ad mange dunkle veje finder mennesket frem til den del af sit kulturpræg, der kan betegnes med det ganske enkle ord »adfærd«. At det danske mindretal i Sydslesvig set over et langt åremål fra 1920 til i dag har en fremgangslinje er vel ikke helt uden forbindelse med den uhøjtidelige og temmelig skødesløse adfærd, som hører med til et dansk »kulturpræg«.

Vi fik altså defineret vore to mindretal som befolkningsgrupper, der som statsborgere hører til det land, hvori de har bopæl, men som har historie, sprog og kultur fælles med moderlandet.

Lad os derefter nogle øjeblikke filosofere videre over det andet spørgsmål: *Hvilken betydning skal vi tillægge de nationale mindretal?*

Af og til har man både fra dansk og tysk side slået på, at mindretallet skal danne bro, at altså det danske mindretal i Sydslesvig skal være en bro fra Danmark til Slesvig-Holsten og forbundsrepublikken, og at det tyske mindretal her skal danne bro sydfra til Danmark.

Jeg vil ikke benægte, at mindretallene kan virke og måske i visse situationer har virket på denne måde, men er det ud fra et principielt og logisk synspunkt deres hovedopgave? Det er det næppe.

Hvert af mindretallene må have nok at gøre med at hævde sig netop som nationale mindretal. At dette ikke har med nationalisme i nedsættende betydning at gøre, har jeg allerede antydnet, og jeg skal senere gøre nogle yderligere bemærkninger om, hvad jeg lægger i ordene »hævde sig«. Den hovedopgave, som er karakteriserende for mindretallene, er ikke nogen bro-funktion snarere det modsatte. Det er en borgerindsats i herbergsstaten, loyal og konstruktiv, men af en særlig karakter, som jeg senere skal sige nogle ord om.

Vore praktiske erfaringer her ved grænsen tror jeg peger i samme retning.

Når vi besøger vore landsmænd i Sydslesvig, er vi i en vis forstand hjemme hos os selv. Vi går ikke ud på en bro, men står snarere på et af de næs, der strækker sig ud fra den danske nations kyster. Det er naturligvis hyggeligt, når vi sammen med vore sydslesvigske landsmænd kan møde vore tyske naboer. Men det er *ikke nødvendigt* at benytte den fremgangs-måde for at få det gode naboforhold frem. Det kommer helt af sig selv, når man har et fornuftigt formål med sit møde, et eller andet problem af fælles interesse, som man gerne vil tale med hinanden om. På den måde har vi år efter år i Tønder amtsråd haft sammenkomster med vor nabokreds dag Søndtøndern, og jeg føler mig ret sikker på, at det gode naboforhold vi har, ville eksistere, selvom vi ikke i Tønder amtsråd havde haft to tysksindede amtsrådsmedlemmer og i den tyske

kredsdrag tre dansksindede medlemmer. Der er intet mærkeligt i, at to nationer mødes ved grænsen, og de kan godt bygge bro til hinanden uden mindretallenes hjælp. Den betydning, mindretallene har for en sådan praktisk brobygning, ligger nærmest i dette, at to områder på hver side af grænsen kommer hinanden mere ved, når de hver især har et mindretal på den anden side, hvortil kommer, at der ved hjælp af mindretallenes repræsentanter sker en praktisk og sproglig formidling under sammenkomsterne, som er værdifuld. Mindretallene kan på denne måde *bidrage* til at fremme brobygningen mellem de to nationer.

Jeg har hermed blot villet sige, at det efter min mening ikke er som brobyggere, at mindretallene har deres *største* betydning.

Deres helt afgørende betydning ligger efter min — og formentlig mange andres — mening i deres tilskyndelse til kappestræb eller Wettbewerb i grænselandet. Hvis man tænkte sig en helt ren grænse uden mindretal på nogen af siderne, ville man forhåbentlig have det gode naboskab, som jeg talte om, men næppe meget mere. Nu har vi mindretallene på hver sin side af grænsen, og det giver grænselandet både i nord og syd en spænding — eller risiko om man vil — som skaber liv.

Der sker i dette felt en brydning mellem to kulturer. Den formelle statsgrænse har en fasthed og ubevægelighed, som nationalitets- eller folkegrænsen ikke har. Dens beliggenhed aftegner sig ikke klart, og den er principielt stadig i bevægelse. Den tegner sig som bølgeslaget mellem de to have nord for Skagen.

Denne betragtning forudsætter, at der er kræfter i gang, nordfra og sydfra. Det behøver ikke nærmere at dokumenteres, at dette er tilfældet; det giver sig meget kontante udtryk — i Tinglev, i Flensborg og en mængde andre steder i Sønderjylland, forstået som Nordslesvig og Sydslesvig.

Men for at gøre tankegangen helt klar må der siges noget

om kraftfeltets bredde og kræfternes retning. Der er noget mærkeligt tomt ved de rene begreber dansk og tysk. Det vil være en sætning uden mening at sige: »Jeg vil gøre det danske« eller »Jeg vil gøre det tyske«. Sætningerne får først mening, hvis man siger: »Jeg, der er dansk, gør det og det« eller »Jeg, der er tysk, gør det og det«. Hermed er både kraftfeltets bredde og kraftens retning angivet. Enhver kvalificeret arbejdsindsats — fag eller beskæftigelse er ligegyldig — i de to nationer indgår i kulturbrydningen og det hvad enten indsatsen sker i moderlandet eller foran grænsen i herbergslandet. Så bred er kulturbrydningen og dermed kraftfeltet. Og det er i grænselandet, at brydningen — bølgeslaget mellem de to have — viser sig.

Som jeg nævnte, er hermed også kraftens retning angivet. Den retter sig — for nu at tage os selv som eksempel — principielt ikke *mod* det tyske og *for* det danske, men den sigter på en eller anden arbejdsindsats, som man — tilskyndet af kappestræbet — forsøger at udføre bedst muligt. Det er gennem en herpå rettet indsats — og altså indirekte — at det henholdsvis danske og tyske element i kraftfeltet styrkes.

Det er denne situation, der skaber den særlige forpligtelse og den særlige rigdom i grænselandet, og det er ud af denne situation, at det enkelte menneskes og måske navnlig hans børns nationale tilhørsforhold i det lange løb bestemmes.

E påltmånds

E påltmånds søn.

Sjel om itt di kæend hans ophav,
bløv han lyst i kuld og køn
med e påltmånds bøen og kåldtes
til sin død: e påltmånds søn.

Han var rank i sind og tanke,
høj og stovt — ihvad der hæend,
ja, så både vill' og kunn' han
åltid vær' sig sjel bekæend.

Stov han itt o pind' for novve
for en ussel, lill' gevinst,
ingen gik forgæves til ham,
for å bæj ham om en tjenst.

Hvor han itt var med til gild'lav,
var der tomt og ingen glæj,
og e pigge kigged langte
og vidst ingen ting å sæj'.

For om og' han svang di villest,
der sad åller højst o stråej,
ladt han ingen værm' e bænke
og såv ingen øv'r e hoej.

Nej, han prøvved itt å hævd sig
helle vigt' sig og vær' stolt,
men stov rulet ved sin mening,
var sig sjel i jit og ålt.

Han kunn snakk med rig' og fatte,
for han vidst kun ålt for godt,
der er åll' stej' ting, der trykke:
I hæ jert, og vi hæ vort.

Vandt han itt som mænne ånde
gods og guld for ingen ting,
vandt han sig en kuen, som mænne
mått misund' ham rundt omkring.

Kam der fremmed folk og såv ham
ved en kåst og ved et gild',
bløv der kiggert og bløv hvisket,
og e kvindfolks øjn' bløv mild'.

Spur' di, om han var en herr'månd
det var itt så leet å skjønn' —
svar' folk: Højer op, min kjære!
Det er skam e påltmånds søn!

Sessel.

Hal — det blev e påltmånds Sessel,
der gik åv med rig' Pær Lang,
så det var vel itt så mærklet,
te di gik derhjemm' og sang:
Sessel, ja Sessel,
sollskin og smil
trænger sig ind i åll' e hjarte.

Og e påltmånd var så vigte,
te det hal kunn hå vælt nok,
og han brysted' sig og spanked'
som en ung og tumbe kok.

Men en skal itt hån' di fatte,
om e lykk gör dem for kry,
for hvor mænne ælde' kån vel
barnle sætt e nees i sky?

Og hvor der fro morn til åvten
lyrre sang og skæmt og gløj,
løvte sig e lagg og højne
sig for mænne o e vej.

Så lad voss stemm' i og gløj voss
med e påltmånds i dæ' lykk!
Og lad åltid gløj og mildsind
vær dæ' dættes villest' smykk!
Sessel, ja Sessel,
sollskin og smil
trænger sig ind i åll' e hjarte.

Mina.

Mænne åv di righest havne
i e grøvt med hvin og vreel.
Lad dem ligg'! for æ véd novve,
der er viller' å forteel.
Det er om e påltmånds Mina,
der kam hjem med skiff fro Kina.

Og hvad hun hæ drøvn og lavve,
ja, det véd vel kun Vorherr'.
Lad det far'! Det skal æ itt gör
hverken viller' eller værr'.
Men te hun kam hjem med grunke,
det stæ fast! og det i bunke.

Hvondt hun tjend' sin pæng vil ingen
få å vèd, og hven vil ank'
øver vild og ublu åger
ved den måd', hun drøv sin bank?
Spur' en trængend om procenter,
svar' hun: Æ skal itt lå renter.

Ja, hun drøv en sjov forretning
med kinesisk knirk og knag.
Åv di rig' forlan'd hun doffelt,
åv di arm' det hal tilbåg'.
Det kunn lønn' sig og var rigte,
for di fatte er forsigte.

Der var novve fjernt og fremmed
øv'r hind både ud' og ind',
itt åljenn det højst ejndomle,
te hun spist' sin ris med pind',
men hinds syn o folk og saghe
var itt hielt, som det behaghe.

Og den dav, hun bløv begravve
og di fandt hinds testament,
sat folk øjn', for hør kun bare,
hvad hun sjel ho sæt o prent:
Den, der skylde mindst, skal diel e,
eller sjel behoeld e hiele!

Ja, hun var e påltmånds dætte
med hans tumbe syn o ålt,
bare kledd i silk og sammet
og lidt mier sky og stolt.
Men bagg ålt, og det blev skatte,
ho hun hjart for åll' di fatte.

E påltmånds gravstenn.

Å forteel om åll' e påltmånds
ædd'r en fast, udførle plan
vill' min sandten blyv en rigte
sjov og spændend tyk roman.

Så det la vi liggl Men Kresten,
der bløv rig i USA
og betalld di gamles guldkåst,
kån vi itt så lig' la far'.

Han drov væk som ung og holdt sig
fjernt fro åll', men holdt i mind
til sin død sin fars og muers
åltid mild' og lyvle sind.

Og kort før sin død han skikked'
rask sin søn hjem øv'r e hav
for å sætt en skikle mind'stenn,
høj og stådsle, o dæ' grav.

Der skull sto med lysend guldkrift
et par rej', han sjel ho skrøvn
halt o engelsk, halt o alsisk,
som det vel er værd å nøvn':

»You, my father and my mother,
bløv nok miest sett øv'r e hoej,
but by God and in his heaven
skal I nok komm højt o stråej.«

Ingen gravstenn som e påltmånds
hæ gi novve ståend og rang
og hæ sæt så månne tanke
og så møje snak i gang.

Med en klække sum er sørre
for å hold dæ' gravplads fin.
Vår og vinter — åltid blommel
Og her bringer æ dem min.

Martin N. Hansen.

Et velrettet skud

Af Peter Petersen.

En historie fra 1848. Fortællingen bygger på en historisk tildragelse. Fiskeren er forfatterens oldefar. Kanonkuglen, en 24 punds, blev senere fundet bag gården og er nu indmuret i »Bjerregård«s mur.

Som kilde: *Felsted kirkebog, folketællingslister m. m.*

Christian Petersen hvilede på årerne og sad med slap ryg og hængende skuldre. Han havde da også roet hårdt og længe. I 4-5 nattetimer havde han røgtet sine garn, tømt dem for fisk og var nu i den tidlige majmorgen på vej ind til sit hjem, »Strandhuset«, ved Felstedskov, på sydsiden af Aabenraa fjord.

Det blæste temmelig skrappt, så turen og garnrøgtningen havde været besværlig, trættende – men det var nu ikke selve fiskegerningen, der trættede mest. Nej, det var turen ud til kanonbådene helt ude i fjordmundingen, der var anstrengende – og farlig.

Efter slaget ved Slesvig den 23. april, hvor den danske hær havde måttet vige for tredobbelt tysk overmagt, var fjenden, prøjserne og dem, der havde givet anledning til krigen: slesvig-holstenerne og deres mange hjælpefæller, rykket op i Slesvig, ja, var endda rykket over Kongeåen og ind i Jylland. Overgeneral Wrangel havde opslået sit hovedkvarter i Kolding;

prøjsergeneralen Bonin havde uden modstand besat Fredericia, og slesvig-holstenerne havde taget Vejle i besiddelse. Vestpå rykkede friskarefolkene frem, rasende over, at de skulle marchere på de dårligste veje og nøjes med kvarter og forplejning i de fattigste egne.

Nogle af friskarefolkene havde da også på en eller anden måde unddraget sig de lange, besværlige marchture nordpå og havde slået sig ned her langs kysten i Varnæs, Felsted og Ensted sogne. — Noget værre pæk var det — skrabsammen af de dårligste og uheldigste elementer blandt oprørerne og medløbere af samme sort fra alle egne af Tyskland. — En værre bande havde man ikke set i sognene siden Svenskekrigene.

Det var disse friskarefolk, Christian Petersen frygtede. De var indkvarteret i gårde og huse, som ikke lå for tæt ved stranden, thi tyskerne, både de regulære tropper og friskarefolkene, havde en panisk skræk for »der Wassermann«.

Friskarefolkene holdt vagt ved stranden — skulle da gøre det — men det var nu kun ved dagslys, de turde vove sig ned til de våde bølger. Så snart det var mørkt, turde de ikke være ved stranden af frygt for den danske flåde, og da især for kanonbådene, som ofte vovede sig meget nær til land og ikke generede sig for at sende en kanonkugle mod oprørerne.

Friskarefolkene listede — helst i småflokke — rundt i egnen, og bøssen lå løs i hånden på dem — mange var de skud, de på må og få sendte ind i skov og krat for at ramme eller skræmme de slemme danskere. Skuddene satte vist også mod i den sammenløbne flok.

I tillid til oprørernes kanonbådfrygt havde Christian Petersen i nattens løb sneget sig ud i sin båd. I ly af mørket havde han hejst sit mørke sejl og var heldigt nået ud til kanonbåden og havde afleveret de oplysninger, han som medlem af Den danske Efterretningstjeneste havde indsamlet. — Han havde fået anvist nye opgaver og var så i modvind roet tilbage. — Han havde fisket med snøre engang imellem på tilbageturen — det

„Bjerregård“, — eller „Felsbækgård“.

så så uskyldigt ud. Han havde hvilet på årerne, spejdet og lyttet. Det gjaldt om at være påpasselig — ikke alle oprørerne var nogle pjok — og der var enkelte upålidelige elementer også blandt egnens befolkning. Nogle slesvig-holstenere var der hist og her, og de ville med største glæde angive ham — vidste de, hvad han foretog sig.

Nå, hans hvil havde måske varet længe nok. Han tog nogle lange, drøje tag, hvilede igen, spejdede mod land. Derinde lå »Strandhuset«. Solen blinkede i de små blyindfattede ruder og lyste mod vasketøjet, som Maren, hans kone, var ved at hænge op. — Holdt! Det var ikke godt: Det blå dynebetræk hang mellem to hvide lagner! Det var tegnet for fare. Han og Maren havde deres private signaltjeneste med vasketøjet. — Det opdagede tyskerne nok aldrig meningen med. Det skulle da lige være, hvis de lagde mærke til, at Maren temmelig ofte hængte tøj ud, når han nærmede sig stranden efter sine fisketure. Men hvad nu? Signalet var tydeligt nok: Oprørerne er i og omkring huset.

Christian Petersen overvejede stillingen. Han kunne ikke blive

liggende stille; men der var jo da også garnene langs bundgarnspælene her – de skulle også røgtes.

Han roede hen til den lange pælerække, langsomt, uden hast. – De har sikkert intet opdaget, tænkte han. Det var mørkt, da jeg var ved kanonbåden. – De kan kun have set mig den sidste times tid, og da har jeg fisket – passet min fredelige dont. – Men bøssen, – den må gemmes!

Uden hastværk trak han garnene op. – Jo, der var fisk i dem. Heldigvis! Garnene mellem de to første pæle blev tomt. Den tredje pæl var meget tyk. Han roede tæt til den, greb fat i den og hvilede ved at støtte sig til den. Han skottede ind mod land. – Der stod tre, nej fire friskaremænd. Solen glimtede i deres våben; men det så ikke ud til, at de havde kikkerter.

»Hej, fisker! Kom i land! Hurtigt! Straks!« brølede tyskerne ud mod ham.

»Godmorgen! Ja, jeg kommer, når jeg har fået mine fisk i båden!« Bedst at svare og på tysk – selv om han ikke yndede dette sprog.

»Nej, nu! Øjeblikkelig!«

»Først skal jeg have mine fisk i båden. I får ellers ingen fisk at spise – og jeg tjener intet til livets ophold!«

Han så hurtigt ind. Hastigt stak han geværløbet ned i et hulrum i den tykke bundgarnspæl. Løbet var malet, så det blinkede ikke i solen. Kolben forsvandt samme sted. Snildt, at geværet sådan kunne skilles i to dele. Han lod båden glide lidt fra pælen, så han drev med strømmen. Han nærmede sig igen. Kuglepung og krudtpose forsvandt i åbningen. Det lille, smalle træstykke blev sat på plads i pælen. Ingen kunne nu se, hvad pælen gemte, og selv om man tog fat i den, ville næppe nogen kunne opdage gemmet.

»Skynd dig, fisker! Ellers skyder vi!« En bøsse blev løftet mod ham.

»Skyd I blot! Men rammer I, så går jeg til bunds, og I får aldrig fat i mig!«

Det var nok kun en tom trussel. Nu, da bøssen og dens tilbehør var gemt, var det værste overstået. De havde bestemt ikke set ham gemme bøssen. — Det var farligt at have denne bøsse; men på fjorden ville han nu have den med. — Ingen skulle få hans meddelelser, når han var på vej ud med dem. Og ingen skulle få ham fat i levende live. Endnu havde han aldrig fejlet et skud. — Ikke for intet havde han været i tjeneste hos hans højhed hertug Christian August af Augustenborg. Ham, oprørslederen — landsforræderen — som havde — nej — havde haft Slesvigs, ja, måske kongedømmets bedste skytter. Blandt dem havde han altid været den sikreste — det være sagt uden pral.

Han havde på mange måder haft det godt i hertugens tjeneste. Men da hertugen blev mere og mere tysk, havde han forladt ham. — Det var nu flere år siden. — Dog, hertugen havde husket ham — havde tilbudt ham en befalingsmandsstilling i oprørshæren — — da var det, at han havde meldt sig til tjeneste i Den danske Efterretningstjeneste. —

Men det var nu disse bundgarnsfisk. — Hvor de friskarefolk bandede, truede og råbte op. Men bare rolig — så gik det nok.

Hvor de kæftede op, da båden lagde til ved fiskernes bro ud for »Strandhuset«. — På tysk, plattysk, ja, sågar på dansk bandede og råbte de.

»Hvorfor kommer du ikke, når vi, landets lovlige øvrighed, befaler dig det? — Fiskertamp! — Spion er du! — Hvorfor sejler du ud i mørke? — Hvorfor sejler du så langt ud?«

»Jeg sejler derud, hvor fiskene er! Kan I måske fange dem på strandbredden?«

»Der er jo fisk nok her ved disse pæle!« En friskaremand svingede faretruende sin sabel foran Christian Petersens øjne. Men han ikke så meget som blinkede. Det var, som så han tværs gennem manden, der havde en mærkelig uniformstrøje på — blå skulle den være, men brun var den nærmest. Det var en rød, dansk uniform, som oprørerne havde farvet blå, for at

den skulle ligne prøjsernes uniformer. — Skulle han vel ryste for sådan en fyr?

»Hvorfor tøvede du, da du så os? Du blev bange! Nægt det ikke!« En mager, spidsnæset friskaremand stak sin pistol ind mod Christian Petersens bryst.

»Bange! Ja vel blev jeg bange! Jeg opdagede jo jeres kanoner der henne i krattet.«

»Vore kanoner! Hvad synes du om dem? Ligner de rigtige kanoner?«

»Bestemt! Ingen kan se, at det er arbejdsvogne og træstammer! I skræmmer hver kanonbåd ud af fjorden!«

»Storartet! Lad danskerne blot blive snydt! — Du troede altså, at det var rigtige kanoner?«

»Det gjorde jeg! I har valgt den helt rigtige kaliber! — Gå I blot i kvarter. — Ingen dansker tør nærme sig stranden, når den ser så truende ud. — — — Men, Maren! Nu må du hjælpe mig med fiskene. Hauptmanden i Felsted har bestilt ål til middagsmad!« Christian Petersen råbte hen mod sin kone, som straks kom med nogle store kurve.

»Ja, han er såmænd fredelig nok. Lad os gå til vore kammerater og fortælle, hvor godt kanonerne ligner. — — Heraus! Træd an!« Den magre, spidsnæsedede kommanderede. To friskaremænd kom på hans råb ud fra »Strandhuset« og traskede hen til kammeraterne. Anføreren trak sin sabel og svingede den i luften. »Abmarsch!«

Christian Petersen så foragteligt efter dem. Så gik han i lag med fiskene, hjulpet af sin kone og sin gamle far, som kom ud fra huset.

»Thomas Vendelbo var her lige før med forespørgsel fra Friis, om du ikke ville se derop«. Maren hviskede, som om friskarefolkene endnu kunne høre det, hvis hun talte højt.

»Ja så! Det må jeg nok hellere. Hastede det?«

»Det lod det til. De holder vist et farligt hus deroppe.«

En halv time senere gik Christian Petersen med to kurve fisk på et grønmalet åg vestpå langs strandstien. Han brugte øjnene godt – så nøje på de to »kanoner« – drejede af mod syd og var snart på en af egnens største og mest velholdte bondegårde, »Felsbækgård«, eller »Bjerregård«, som den også kaldtes.

Gården vrimlede med friskarefolk. De drev planløst rundt alle vegne, hang ved ledstolperne, sad på vippebrøndens dæk-sel. Uniformerne, eller dele af sådanne, hang om dem, uknappede, skødesløst.

En friskaremand var i færd med at splitte en kassevogn ad til pindebrænde til et bål, over hvilket et par høns, en kalkun og en pattegris blev stegt på spid. En lille klynge friskaremænd stod eller lå omkring det duftende bål. Den syvårige Heinrich og den fireårige Nis Peter Friis så nysgerrige til.

Peter Friis, »Bjerregård«s ejer, så med vrede blikke på ødelæggelsen af såvel dyr som vogn. Han bakkede voldsomt på merskumspiben. Den var forlængst gået ud, men han ænsede det ikke – eller også skulle han sætte tænderne i noget for at beherske sig. Med sine 60 år var han jo ingenlunde en ungdommelig fuserast. Det harmede ham at se fjender i landet og også at se deres ødelæggelser af gårdens værdier. Hans ansigt klarede op, da han så fiskeren komme. Han gik ham i møde.

»Det er godt, du kommer, Christian, og at du har fisk med – så skånes måske mit eget lidt. – Frække, uforskammede tyveknægte – stjæler høns, æg, grise – ja, selv mine sjældne kalkuner æder de – og se til vognen – den er snart kun røg og aske. – Kan du, der er mesterskytte, da ikke skyde det for-dømte pak?«

»Jeg gør vist mere gavn i min nye bestilling. – Men du er gal, lader det til.«

»Vel er jeg så! Jeg har lyst til at tærse dem ud af gården med min tungeste plejl!«

»Ja, de burde smage plejlen, – for de er faktisk ikke ærligt krudt værd. Men vi må lempe os frem.«

»Lempe! Lempe! Det skal fedt hjælpe! – Kan du ikke hjælpe mig, Christian? – Du skal blot se, hvorledes de farer frem, også inde i huset. Stuerne ligner svinestier. – Og Maren er ræd for det pak, – og det er pigerne også.«

»Vi må se, hvad der kan gøres. – Har du noget at berette?«

»Har du ikke hørt nok!«

»Jo, af dine klager. Men har du ikke opsnuset noget?«

»Nej, ikke det ringeste! Jeg tør heller ikke vove mig uden for gården. Jeg er bange for, at de brænder den af med alle deres bål. I går havde de tændt bål i kålgården, og gnisterne føg op i stråtaget. Vi fik slukket med våde sække; men det var knap, jeg kunne få rebellerne til at flytte sig.«

»Ja, Peter, vi må have dem væk!«

»Tror du, det kan gøres? Du ville da gøre mig en vældig tjeneste! Men hvordan?«

»Jeg skal tænke over det. – Men lad mig nu komme ind med fiskene. Vi må heller ikke stikke hovederne for meget sammen.«

Fiskene blev afleveret i køkkenet.

»Tak skal du have, Christian! Det hjælper godt til føden. Der er så mange, som skal mættes nu«. Maren Friis så ængstelig og forpint ud. »Godt, at det er forår og varmt nok til, at de kan spise i loen, så er vi da fri for deres griseri herinde.«

»I loen! Det var meget heldigt. Lad os gå ud og se på forholdene; men sådan, at det ikke vækker opsigt.«

»Uha, ikke alene ryger de piber, men de smider de forbistrede nymodens cigarstumper alle vegne!« Friis trampede forbitret en osende cigarstump ud på logulvet. »Det går snart galt! De brænder gården af over hovedet på os!«

»Ja, de er for uforsigtige; men jeg har min plan færdig. – Du kan flytte ungkreaturerne. Jeg skal imens forklare dig, hvordan I skal blive disse stratenrøvere kvit.«

Friis' ansigt lyste op ved fiskerens ord. De fulgtes ud gennem

Kanonkuglen i „Bjerregård“s mur.

gårdsleddet og hen ad markvejen ned mod stranden. Ungkreaturene stod tøjret i en lang række. Friis lænede sig til den tunge trækølle, mens han lyttede.

»I sætter bukkene på tværs på logulvet, således at vognfjælene, som de bruger til borde, ligger på dem på langs ned gennem loen og lige ud for porten. I morgen ved middagstid sørger I for, at de alle på én gang er parate til at spise. Og vigtigst af alt: Ingen af jer må være på gårdspladsen; det kan gælde jeres liv, hvis I er der! — Karlene kan du sende ned til mergelgraven for at rense den op, så er de væk, og de skal blive der. — Når alt er parat, trækker du den brogede kalv ud og tøjrer den på toften, og så forsvinder I alle ind i huset. — Er alt nu klart forstået?«

»Ja, fuldstændig! — Men hvad vil du?«

»Hvad du ikke véd, snakker du ikke om. — Men nu må du hellere flytte dyrene — «.

Ved middagstid den følgende dag holdt friskarefolkene fest på »Bjerregård«. Anføreren havde fødselsdag, og det skulle fejres. Folkene på gården havde hjulpet dem med forberedelserne.

I loen var der stillet borde op fra den åbne port, der vendte ned mod fjorden. Bordene nåede helt hen til den anden loport, som var lukket for at hindre gennemtræk i loen.

Langs begge sider af det lange festbord sad friskarefolkene på sammentømrede bænke.

Anføreren sad i en lænestol foran bordenden i den åbne port. Bordet bugnede af madvarer: Stegte pattegrise, et par kalkuner, flæskestege, et par store terriner suppe og et par batterier flasker.

Anføreren, en lang, ludende person i en spraglet uniform, rejste sig for at holde festtalen. Hans lange sabel var i vejen, han spændte den af og smed den hen i en krog.

»I dag vil vi ikke kriges, kammerater. I dag vil vi holde fest!« — Et drønende »ja« hilste hans ord. Anføreren greb en flaske og råbte: »Tapre kammerater! Snart har vi sejren i vor hånd. Fjenden flygter overalt. Dette skønne land, meerumschlungen, skal blive frit — fri for danskernes tyranni og vold.«

»Ja! Ja!« brølede de drabelige krigere. Anføreren løftede flasken højt i vejret og trådte et par skridt tilbage for rigtig at se og blive set. — Disse skridt frelste hans liv.

Der lød et drøn ude fra fjorden, et sus gik gennem loen, en fløjtende, hvinende piben, og et voldsomt lufttryk fulgte. Flaske- og tallerkenskår, den varme suppe og de øvrige madvarer fløj til begge sider af bordet, ned over friskaremændene, som lå skrigende og bandende på logulvet. Om det nu alene skyldtes lufttrykket eller skrækken, eller at de havde basket hinanden ned — det blev aldrig opklaret. — Kun ét var klart: Bordet var ryddet. Hver før så drabelig en kriger lå på gulvet, oversprøjtet af madrester og drikkevarer, mellem flaskeskår og ødelagte

tallerkener. – I den lukkede port var der nu et stort, rundt hul, som solstrålerne faldt skarpt igennem.

Alt var forvirring, skrig og klage.

Da brølede anføreren:

»Der Wassermann! Der Wassermann!«

Op tumlede folkene. Anføreren pegede ud over fjorden. – Og dér, belyst af forårssolen, lå den lange, lave kanonbåd med Dannebrog blafrende i vinden!

Et kort øjeblik var der stilhed i loen. Folkene så på hinanden. Enkelte blødte i ansigtet og på hænderne af sår, der ikke stammede fra fjendens kanonkugle; men fra det splintrede porcelæn – og alle var de oversmurt af festmaden. De så ud, som havde de været i kamp med den onde selv.

Stilheden blev brat afbrudt af et hujende råb:

»Bort! Bort!«

I et nu var loen tømt. – De fleste løb fra oppakning og udrustning. – Bort fra det forfærdelige, dødsensfarlige sted – væk fra »der Wassermann«.

På et øjeblik var »Bjerregård« forladt af fjenden. Den fik aldrig indkvartering igen i Treårskrigen, så frygtet var gården blevet.

Det er vist betænkt, at lykke, det har ikke noget flertal.

Herman Bang.

Rømø-minder

Å Rømø-stæe mit barndomshjem,
der er min mœe føjt.
Der gik min vugg' i e nørredørns,
te sang og soltvandssprøjt.

Æ gik med fæe nee te e vand,
fra æ ku' krøvl og gå.
Di gravvet e vorm op a e sæend
og rigget te vor båd.

Han tov mæ med ue å e hav.
Vi fanget fisk te e føj.
Di hæend så te tørren i e lo,
bløv stejt a tørregløj.

Der har æ sidt å min fæes knæ
og lyttet te ham læng,
næe han fortæel mæ om Kinafær
og om, da han vå dreng.

Som bæen æ reend så manne gång
i e lyng med bæe tær.
Æ plukket bæer, og ilav æ sâng
omknp med vief ôg stær.

Te nøjsomhed bløv vi læe op,
men vi led inne nød.
Lidt tørret fisk og en hjemmelavt vost.
Imell et fadfuld grød.

Næe vi som ung kom hjem te fest,
te jul, te påsk og pins,
så gik vi fra hus te hus som gæst
og vå så lett te sinds.

Vi danset noern om og vals
og svejtritt i e lo.
Så tov vi hveranne om e hals
og fullest to og to.

Et bryllup i di gammel dav'
det bløv en tredavs fest.
Et gammelt, men godt musikerlav
rej foran højt te hest.

Do gammel ø, med duft a lyng,
do har min kærlighed.
Din vestenvind, å hœe den syng,
det er det bæest, æ vee.

Thilde.

A.C.C. Holdt, Flensborgs historiker

Af Poul Kürstein.

Det efterfølgende bidrag til Holbøl sogns historie »Frueskov« er skrevet af A. C. C. Holdt, som endnu blandt kyndige folk nyder et højt ry som Flensborgs fortrinlige historiker. Hans hovedværk er »Flensburg früher und jetzt. Historisch-topographische Bilder aus Vorzeit und Gegenwart«, 1884. Det er stadig værd at læse og må af og til bruges, skønt der i de senere år er kommet to så store og fremragende værker som »Flensborg bys historie«, 1953-55, i to bind og »Flensburg. Geschichte einer Grenzstadt«, 1966.

Ethvert bidrag fra hans hånd har interesse, og det vides, at han har ydet bidrag til *Flensburger Zeitung*, det tyskskrevne blad, som redaktør *Jens Jessen* udgav 1888-92. Imidlertid kendes der kun seks hele og et halvt nummer af dette blad, og just i det halve nummer fra omkring september 1889 – også datoen mangler – findes »Frueskov«, skrevet på tysk som hele bladet.

I et brev til overretssagfører Herold skriver Jens Jessen den 15. maj 1890: »Af denne grund troede jeg i fjor at kunne forsvare at love Holdt 600 mark om året for at give navn og levere bidrag til det nye blad. Holdt var en rigtig god gammel mand, og hans navn havde en god klang i byen. ... Holdt var en inderlig velmenende, men noget pedantisk og upraktisk mand, der kunne levere bidrag, som folk gerne ville læse, men også kunne finde på at fremkomme med gamle magistrats-kund-

gørelser o. s. v., som ingen gad læse tre linjer af. Der burde derfor anvendes kritik overfor hans bidrag«.

Jessen har ikke kunnet anvende kritik på »Frueskov«, for da den fremkom, sad han i fængsel. Jessen var selv en fortrinlig historiker med stor viden om historiske forhold, og han havde en meget selvstændig og vel grundet opfattelse af mange forhold, blandt andet af de danske embedsmænds manglende evne til at omgås de selvstændige sønderjyske bønder i 1850-64. Men for Jessen var historien først og fremmest et rustkammer, hvor man kunne hente gode skarpe våben til den folkelige kamp. At finde ud af en ejendommelig sammenhæng som den mellem gården Frueskov og Frue Kirke har han vist ikke fundet nogen glæde i, og »Frueskov« skal efter Jessens opfattelse nok have ligget på linje med »gamle magistrats-kundgørelser, som ingen gad læse tre linjer af«. Læserne, især i Hønsnap, Kelstrup og ellers i Holbøl sogn, vil nok have en anden opfattelse.

Andreas Christian Christiansen Holdt var født i Jarlund i Medelby sogn 1821. Han blev uddannet til lærer på Tønder seminarium, var lærer i Flensborg, i Kjeldbæk-Tornskov i Eggebæk sogn og dernæst degn i Vanderup og fra 1851 lærer i Lyksborg og organist ved slotskirken. I 1864 blev han afskediget af de nye magthavere, men i 1865 fik han tilladelse til at oprette en privat drengerealskole i Flensborg. Det var den sidste skole, hvor drenge fik undervisning i dansk og på dansk i Flensborg, og dette havde en klar folkelig betydning. Derudover var den også af største nytte for byens udstrakte handel. Den tyske postmester Icke oplyste i 1889, at 14 procent af alle Flensborgs breve gik til Danmark. Alligevel blev skolen lukket af det preussiske politi i 1875, da den havde 100 elever.

Et påskud hertil fandt preusserne i, at Holdt havde været medlem af den danske forening »Enigheden«s styrelse, og sammen med den havde han fået en bøde på 30 mark, fordi foreningen havde haft kvinder med ved sine møder, skønt den efter magthavernes mening var politisk. Ved foreningens opløs-

A. C. C. Holdt, 1821-1890.

Hotelejer Lauritz Sommer, selv en fremtrædende dansk flensborger, var særdig med sin skolegang i Holdts skole, da den blev lukket i 1875. Han fortæller om Holdt: „Han var ordentlig stiv og rank — endnu rankere end redaktør Jessen. Vi kaldte ham for „paven“ — hver lærer skal jo have sit ogenavn. Med de store „fadermordere“ og det stejlt opstrøgne hvide hår så han også meget værdig ud. Og så sang vi i frikvarteret „Der Papst lebt herrlich in der Welt“. (Flensborg Avis, 14. februar 1931).

ning blev dens bibliotek skænket til Holdt, der nogen tid efter bekendtgjorde i *Flensborg Avis*, at alle, der ønskede at bruge hans bibliotek, var velkommen til at komme og låne bøger hos ham! Det kunne myndighederne ikke forbyde. Holdt har altså sin gode andel i de sønderjyske folkebibliotekers historie.

Lukningen af hans skole førte med sig, at han fra nytår 1876 i samarbejde med *Chr. F. Monrad* overtog udgivelsen og redaktionen af *Flensborg Avis'* søndagsblad, som nu udkom som selvstændigt ugeblad under navn af *Nordslesvigsk Søndagsblad*. Det levede under lidt ændrede forhold til ind i 1930'erne.

I *Flensborg-Almanakken*, som K. E. A. Vennervald udgav 1875-79, og som er forløber for *Sprogforeningens Almanak*, skrev han historiske bidrag. I *Flensborg Avis* har han skrevet en redegørelse for forbudet mod skolen, og han har skrevet smukke mindedigte på dansk over sin samtids danske flensborgere som fysikus *J. F. Duseberg*, stenhuggermester *H. A. Klewing* og musikdirektør *Ferdinand Schmidt*. I sine sidste år skrev han i *Flensborg Avis* flere bidrag på dansk om Flensborgs omegn af samme karakter som »Frueskov«.

Hans bog om Flensborgs historie er skrevet på tysk og udkommet på et tysk forlag, men hans anseelse som menneske og som historiker var så stor, at han alligevel kunne tillade sig at vise sit danske sindelag her og der i bogen. Han døde i 1890, og da han hidindtil ikke har fået sit mindeord her i *Sprogforeningens Almanak*, hvad han nok havde fortjent, skal det til sidst sammenfattes, at *A. C. C. Holdt* var en ædel personlighed, en fin historiker, en udmærket forfatter og en god dansk mand.

»FRUESKOV«

Af *A. C. C. Holdt*.

Den »anden side«, det vil sige den nordlige bred af Flensborg fjord, blev tidligere kun besøgt lidt fra Flensborg, og følgelig var den også kun lidet kendt af flensborgerne. Men efter at flensborgerne ved hjælp af fjorddamperne har lært den bedre

at kende og har fået den kær, har de to anlægssteder *Sønderhav* og *Rønshoved* i særlig grad vundet publikums gunst, for en stor del vel på grund af den behagelige strandpromenade, der strækker sig mellem de to steder.

Midt på denne promenade ligger en smuk bondegård med en stor velplejet have, som bærer det i overskriften nævnte navn. Allerede dette navn lader jo formode, at ejendommen tidligere har stået i nærmere forbindelse med Vor Frue Kirke eller Marie Kirke i Flensborg, og dette er rigtignok også tilfældet. Måden, denne forbindelse kom i stand på, er ikke uden historisk interesse, og vi vil derfor i det følgende meddele det væsentligste deraf i korthed.

Husets omgivelser er nu uden træer, men fordem var området dækket af en skov, som førte det ejendommelige navn »die Osse« (Osved), og som fra ældgammel tid hørte til den nævnte kirke som dens ejendom. *Jonas Hoyer*, som i førstningen af det 17. århundrede var kirkeværge for Marie Kirke, og som altså skulle vide nøje besked med kirkens forhold, gav i året 1627 følgende meddelelse om den måde, kirken var kommet i besiddelse af skoven på:

»For mange år siden var en mand fra Hønsnap eller Kjelstrup (Kelstrup) i Flensborg, og i fuldskab øvede han et drab. Han blev grebet på forsk gerning og ført i fængsel, og kort tid efter skulle han halshugges. Imidlertid opnåede han ved forbøn så stor nåde, at han skulle udrede 50 mark til øvrigheden og 50 mark til den dræbtes frænder som sonebod og derved redde livet. Men da dengang 100 mark var en stor sum penge, som ikke let kunne skaffes til veje, især ikke hos små bønder, så slog hans naboer sig sammen, og hver pantsatte et stykke af sit skovskifte til forstanderne for St. Marie Kirke mod, at disse lagde pengene ud, og disse skovstykker blev siden indhegnet af forstanderne, som altså havde i sinde at beholde dem som kirkens ejendom. De lod bygge et kåd på stedet, som de fæstede bort til en mand ved navn *Asmus Snitker*.

Og alt dette skete på grund af disse bønders efterladenhed, som ikke gav særlig agt derpå, men lod den ene tid gå efter den anden, uden at de indløste deres pantsatte skov fra kirken. De troede, at når blot de gav kirken pengene tilbage, så måtte deres pant indrømmes dem igen til hver en tid. Endelig i 1593 krævede de fra Hønsnap og Kjelstrup at genindløse skoven, og da kirken ikke ville indlade sig derpå, rejste de sag på Vis herreds ting. Da kirkens talsmand *Hans Willfang* havde hørt klagemålet, og hvad modparten kunne fremføre, svarede han, at der ikke var noget som helst at finde om alt dette i kirkebøgerne, og da det kun var et sagn, som klagerne hverken kunne bevise med skrifter eller med sande vidner, og da det var vitterligt, at kirken havde haft skoven i eje i umindelige tider uden nogen sinde at være tiltalt eller sagsøgt derfor, så håbede kirken, at ingen på grund af en dårlig beretning ville frakende den dens ejendom. Hvorpå det da den 8. november samme år blev kendt for ret, *at skoven skulle blive ved kirken*.

Tre år tidligere var det ikke gået hønsnapperne bedre. 1590 krævede de på ovennævnte ting en revision af grænsen mellem deres skovstykker og »die Osse«, da de troede, at dette skel var blevet forrykket til deres skade. Advokat *Matthias Lund* førte sagen for kirken i retten, og denne tvist faldt også ud til ugunst for hønsnapperne, da de otte udnævnte sandemænd bekræftede skellets rigtighed. Ved denne lejlighed udstedte Vis herreds daværende herredsfoged *Jes Boysen*, som boede på Kollund, et tingsvidne, som endnu findes i sin ordlyd og meddeles af Cläden i hans »Kirchenhölzungen«, medens tingsvidnet fra 1593 synes at være kommet bort.

Kirken beholdt altså fremdeles skoven og søgte at drage nytte af den ved at fælde træer og fede svin. I en gammel fortegnelse over Marie Kirkes skove hedder det bl. a.: »Endvidere hører til Vor kære Frues kirke af arild den skov, som kaldes »op der Osse«, hvori kirken har den samme ret som i de andre skove,

og ingen må fælde træer i den uden kirkeværgens tilladelse«.

Ligeledes bringer et kirkeregnskab fra 1585 følgende optegnelse: »Dette er omkostningerne, da de fire borgere var henne at bese svinefedningen ved Oxenøe (Okseø): Først 26 kander Rostock øl: 26 skilling. Endvidere for brød: 4 skilling. 1 lam: 7 skilling. 1 skinke: 8 skilling. 2 pund smør: 4 skilling, og jeg (kirkeværgen) og G. Meerfeld (dengang borgmester) har hyret en båd, da vi var henne at sælge træet: 8 skilling«.

Man ser, at herrerne ikke har ladet nogen naturforplejning gå fra sig den dag.

Formodentlig har kirken med vilje lidt efter lidt ladet skoven fælde, og det siges, at de sidste ege blev brugt ved kirkens restaurering 1788. Den afdrevne jord forblev naturligvis i den derværende kirkebondes fæste, og dette fæste er først blevet afløst i året 1882 af den nuværende ejer af gården, hr. *Richelsen*.

Kirkens fæstekontrakt med den første fæster findes endnu i St. Marie Kirkes memorial.

Den smukke ejendoms østlige skel dannes af en bæk, som omtrent midt imellem Frueskov og Rønshoved munder ud i havnen. Efter skoven har den navnet *Ossebeck* (*Osbæk*), og af arild har den været skel mellem Lundtoft herred og Vis herred. Fra gammel tid har laksefangsten i denne bæk ikke været uden betydning, og efter en retskendelse i året 1775 er retten til laksefiskeriet alene forbeholdt ejeren af Frueskov.

Trap: »Statistisk-topographisk Beskrivelse af Hertugdømmet Slesvig«, 1864, anfører under Holbøl sogn: »Et kådnersted, Frueskov, hører til St. Marie Kirken i Flensborg, hvortil det er skattepligtigt«.

»Sønderjyske Stednavne« forklarer *Os*, *Osbæk* af »os« = »munding« og *Osse*, *Osøed* af »with« = »skov« og anfører formen »*Fruerskov*«.

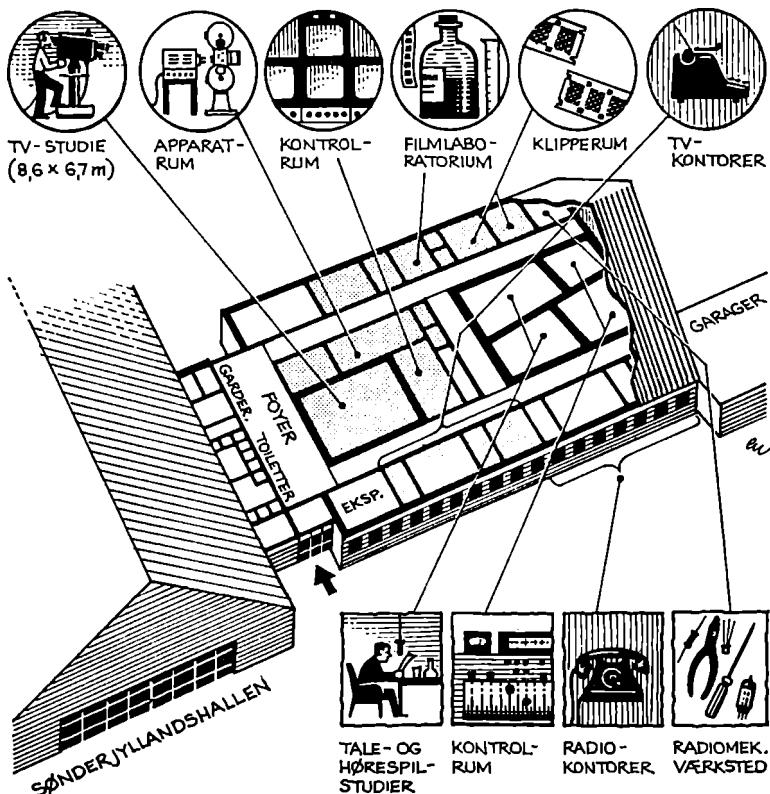
RADIO OG TV I GRÆNSELANDET

Af Bjørn Svendsen.

I grænselandet kan man modtage to landes fjernsyns- og radioudsendelser. Det er en fordel. To sprog, to landes kulturorientering og underholdning giver en dobbeltdækning, som er af værdi. Men overvægt for den ene part, en ensidig dækning kan være en fare for den svagere. Vi har noget af denne tendens nu.

Det er en kendt sag, at det tyske fjernsyn dominerer i æteren over den dansk-tyske grænse. Beretningerne om, hvor mange der ser tysk fjernsyn, forekommer hyppigt overdrevne, men nogen grundig undersøgelse af dette forhold foreligger desværre ikke. Ifølge en lytterundersøgelse, som Danmarks Radio lod foretage i efteråret 1966, havde 15 % af landets voksne befolkning mulighed for at modtage vesttysk tv. 8 % erklærede, at de så det »ofte«, 4 % »nu og da«, 3 % »sjældent«. De, der ofte så tysk fjernsyn, udgjorde altså ikke mindre end 53 % af dem, der havde de tekniske muligheder derfor (8 % sat i relation til 15 % af befolkningen). Men hvad er »ofte«?

Den samme undersøgelse bragte for dagen, at 140.000 seere indenfor tidsrummet 18.-24. sept. 1966 havde haft indstillet på de tyske aftenudsendelser. 140.000 seere svarer til 4 % af Danmarks voksne befolkning og til 27 % af de seere, der har mulighed for at se tysk tv. Skønt altså 53 % erklærer, at de ofte ser tysk fjernsyn, har kun halvdelen af dem indstillet på en tysk station i den pågældende uge. De to tal er ikke foruroligende. På den anden side ligger begge tal givetvis højere i Nord-slesvig end hos de seere, der nord for Kongeåen kan se tysk tv, og spredte undersøgelser af forskellig art opfordrer til ikke at

Radio- og TV-huset i Aabenraa.

Gengivet med tilladelse fra HVEM · HVAD · HVOR 1969. Tegning: Erling Nederland

undervurdere de advarende tegn i udviklingen. F. eks. har lærer J. Jørgensen, Rinkenæs, engang konstateret, at 90 % af børnene i den 7-klassede landsbyskole synes bedst om det tyske fjernsyn, skønt højst 5 % af børnene kommer fra tysksindede og næsten ingen fra tysktalende hjem. 4 % svarede: ved ikke, og der var kun 6 %, der foretrak det danske fjernsyn.

Mens mange antenner i det sydlige Danmark er vendt efter de tyske sendestationer, er der ikke mange danskvendte antenner syd for grænsen. En Tysklandsantenne i Danmark betyder

en flerdobling af tv-muligheder. En Danmarksantenne i Sydslesvig giver slet ingen forøgelse af tv-tiden og kun en beskedent forøgelse af valgmulighederne i det tidsrum, hvor skærmen i forvejen er fyldt. Dertil kommer, at Rangstrupsenderen har svært ved at trænge ind til de mange tv-apparater i Flensborg, antagelig på grund af de flensborgske senderes lokale styrke. En kanalomsætter, der er blevet bygget i Kollund, har vist sig værdiløs, og det overvejes nu at udnytte den sendemast, der er rejst i Felsted med henblik på et tv-program 2, til at forbedre program 1's rækkevidde.

Forhåbentlig lykkes det at finde en løsning på disse alt for længe uløste tekniske problemer. Allerede i 1962 blandede Norddeutscher Rundfunks tekniske direktion i Hamborg sig i diskussionen med en redegørelse, offentliggjort i »Der Nord-schleswiger«s påskenummer, hvor man bl. a. henholdt sig til, at det begrænsede antal antenner, der var beregnet til modtagelse af de danske tv-programmer, ifølge oplysning fra branchen hang sammen med »manglende interesse på grund af de danske programmers kvalitet«.

Om kvaliteten kan der disputeres langt og længe. På nogle punkter er det danske fjernsyn bedst, på andre punkter det tyske, men en klasseforskel er der i hvert fald ikke tale om. Dersom de to landes fjernsyn var lige attraktive, ville allerede den længere sendetid i Tyskland give det tyske føringen. Synes man, at det danske fjernsyn bliver for aftenskolepræget og kedeligt, ja, så er det let at slå over i et tysk program. Tyskernes program 1 begynder kl. 10 formiddag og kører hele dagen, kun afbrudt af en kortere eftermiddagspause. Program 2 sætter ind kl. 17,30 og program 3 kl. 19. Der er nok at vælge imellem. Spørgsmålet bliver vel derfor især, om den begrænsede danske sendetid anvendes med tilstrækkelig hensyntagen til publikums ønsker.

Den danske tv-sendetid udgjorde i finansåret 1967/68 i alt 35 timer om ugen, og heraf måtte halvdelen dækkes med repriser og fremmedproduktion. De 35 sendetimer var fordelt med 26 % på Aktualitetsafdelingen (inkl. tv-avisen), 18 på børne-, ungdoms- og skoleudsendelser, 16 på Kulturafdelingen, 14 på Teaterafdelingen, 13 på Underholdningsafdelingen, 9 % gik til sportsudsendelser, og Musikafdelingen fik 4 %.

Den seer, der ikke føler sig fristet af en dansk tv-afdelings program og ikke drejer om til en tysk tv-kanal, kan slå over

Danmarks Radio, Aabenraa. (Foto: Harald Haugsted)

til radio. Også indenfor radio er der udveksling over landegrænsen. I den uge, hvor 140.000 havde set tysk fjernsyn, havde 110.000 lyttet til tysk radio, formodentlig navnlig musik. Det er ikke oplyst, hvor mange der i samme tidsrum i samme område lyttede til dansk radio, men der har i hvert fald været en del tilbud. Overfor fjernsynets 35 timer om ugen står radioen med 249 ugentlige sendetimer, fordelt med 125, 50 og 74 timer på henholdsvis program 1, 2 og 3. Og man ved f. eks., at der torsdag aften den 22. sept. 1966 er registreret 2,6 mill. seere, men samme aften er der talt 2,2 mill. lyttere. Radioen fungerer jo også tidligere på dagen; om eftermiddagen kan vi regne med 1 mill. lyttere, der har haft indstillet på program 3, og omkring en halv mill., der har lyttet på de to andre radioprogrammer.

Det er en udbredt tankegang, at skærmens tiltrækningskraft gør det muligt at spare på radioudsendelserne. Det er endog sket, at de to dagblade, der trykkes i Nordslesvig, i en af kampanjerne mod Danmarks Radios omkostningsniveau i skøn

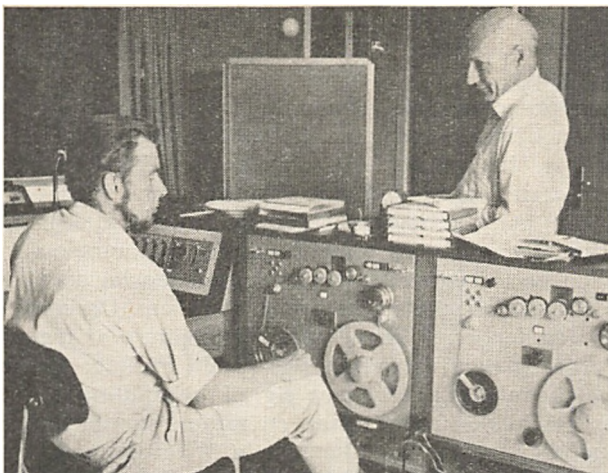
enighed gik ind for en nedskæring af de danske radioprogrammer under henvisning til, at der var så meget andet i æteren, bl. a. det tyske fjernsyns omfattende udsendelser!

Overfor disse nye toner i grænsekampen, der forudsætter, at tysk aktivitet kan overflødigøre dansk deltagelse i den kulturelle kappestrid, må det slås fast, at radio ingenlunde har udspillet sin rolle. Så længe en fjernsynstime koster 10-12 gange så meget som en radiotime, kan radio sagtens konkurrere i publikumsøkonomi. Radio er billigere, nemmere og hurtigere at komme rundt med, både for forbruger og producent.

Man kan måske også sige, som det den 12. august 1969 er sagt i det mest udbredte blad i Sønderjylland, at en vis fjernsynstræthed »vel nok har fået en del til at blive lyttere igen, efter at radioen har taget sig gevaldigt sammen – tvunget dertil af konkurrencen fra fjernsynet«. Men det er for kortsynet, når bladet derefter afviser, at der er noget presserende behov for et dansk tv-program 2, »eftersom vi nyder godt af at kunne tage to tyske tv-programmer, ... når de hjemlige udsendelser er for tyndbenede«. Det kan aldrig være i dansk interesse at henvise grænselandets befolkning til de tyske massemedier.

Radioens fordele er på et specielt område udnyttet til at give en særlig lokal betjening gennem regionalradioen. Ordningen blev etableret i 1960 bl. a. på grund af et sønderjysk ønske om at få landsdelen bedre dækket af Danmarks Radio. Man ønskede dog ikke den gamle Kongeågrænse trukket op; derfor dækkes Sønderjylland af en syd- og sønderjysk regionalradio, hvis område går op til en linje nord for Varde og nord for Vejle.

Når regionalradioen den 1. april 1970 fylder 10 år, har den syd- og sønderjyske afdeling i sine udsendelser bragt i alt rundt 3500 indslag, fordelt med 1500 nord for Kongeåen, 1500 fra Nordslesvig, 350 fra Sydslesvig og 150, der ikke kan henføres til noget enkelt af disse områder. Da vi ofte har to eller flere stemmer med i et enkelt indslag, kan det samlede antal interviewede vel anslås til 7-8000, og derved er skabt en tidligere ukendt kontakt mellem radio og befolkning. Sønderjylland har ganske vist måttet nøjes med en halv regionalradio. Til gengæld er der bygget bro over de to grænser, den gamle og den nye. Rektor Knud Fanø, Duborg-Skolen, Flensborg, har – hvis det må være tilladt at citere en anerkendelse – ved lejlighed fremhævet, at regionalradioen er et af de mest værdifulde massemedier i grænselandet: folkeligt er den gået i dybden, og den

I kontrolrummet. (Foto: Harald Haugsted)

har i særlig grad formået at slide skellene i grænselandet ned og knytte bånd mellem Nordslesvig og Sydslesvig.

Iøvrigt behandler regionalradioen mange emner, som lytterne nu tager med, fordi de bringes i koncentreret form og kommer i en indpakning med lokal appel, men som de ikke ville lukke op for, hvis de blev serveret som selvstændige udsendelser på landsprogrammet. Regionalradioen åbner således for nye perspektiver og har på en måde været med til at nedbryde også andre grænser.

Regionalradioen har mange venner, men samtidig mange af en modsat indstilling, der har arbejdet flittigt på at få den afskaffet. Efter at lytterundersøgelsen i efteråret 1966 godtgjorde regionaludsendelsernes popularitet, kan anslagene dog betragtes som afværget. Det viste sig, at de syv regionalprogrammer mandag aften landet over i gennemsnit samlede 463.000 lyttere, og det til trods for, at man kun kan modtage regionaludsendelserne, hvis man har FM. Hvis de kunne aflyttes af alle lyttere, ville det tilsvarende lyttertal være ikke mindre end 620.000, tæt i hælene på et så populært program som »Vi danser gammeldags«, der i den nævnte undersøgelse lå i spidsen med 635.000 lyttere.

Andre undersøgelser har givet skiftende tal, sikkert fordi af-

lytningsintensiteten skifter fra egn til egn, men tallene er under alle omstændigheder så store, at regionalradioen ikke længere lader sig aflive.

Regionalprogrammerne gennemføres i praksis ved en deling af program 1 hver mandag fra kl. 19,00 til 19,45; det deles i syv programmer, hvoraf det ene dækker hovedstadsområdet, tre resten af øerne og tre Jylland. Teknisk kunne man på tilsvarende måde etablere regionalt fjernsyn, men i praksis kan der ikke blive tale om at opsplitte fjernsynsprogrammet, så længe sendetiden er så begrænset. Fremgangsmåden lægger jo beslag på produktionskapaciteten i syvdoblet omfang. Derimod er der intet i vejen for, at tv kunne lade sig inspirere af regionalprogrammerne og slentre land og rige rundt, medtagende aktuelle og uaktuelle emner, der egner sig til behandling i magasinformat; i øjeblikket savner man en ramme for de ting, der er for lange eller for lidt nyhedsbetonede til at komme i tv-avisen, og som er for korte til at bære selvstændige udsendelser. En ugentlig udsendelse af den art ville uden tvivl blive modtaget med glæde.

Selv om en sådan udsendelse omfatter hele landet, vil den efter tysk målestok kun have regionale dimensioner. Nordschau f. eks. dækker et område, der er 2-3 gange så talstærkt som Danmark, nemlig Slesvig-Holsten og Nedersaksen samt Hamborg og Bremen. Derimod dækker radio-regionalprogrammet syd for grænsen kun Slesvig-Holsten, sendt dels fra Kiel, dels fra Flensborg. Der produceres daglig to regionaludsendelser til radioen: Binnenland und Waterkant 11,35-12,00 og Umschau am Abend 18,00-18,25.

Danmarks Radio har længe været klar over, at provinsbetjeningen har været utilstrækkelig, og at det ikke mindst blev følt i Sønderjylland. Man har dog stadig bestræbt sig på at forbedre forholdene. Derfor blev regionalradioen oprettet 1960. I 1961 placerede tv den første filmgruppe udenfor København – bestående af fotograf Harald Haugsted og en lydtekniker – i Kolding. Samtidig med, at man i 1962 startede tv i Aarhus, blev der knyttet en programmedarbejder – Hans Arne Hansen, nu i Afrika – til Kolding-gruppen for at sikre den mere lokal beskæftigelse. 1964 flyttedes gruppen til Aabenraa. I 1965 blev Jørgen Møller ansat som tredje programmedarbejder i Sønderjylland med den særlige opgave at forsyne tv-avisen med sønderjysk stof. Da det samlede personale efterhånden var kommet op på en halv

snes mand, besluttede man at bygge et radio- og tv-hus i Aabenraa; planerne blev gennemført så hurtigt, at kontorlokalerne kunne tages i brug i 1966 og det første radiostudie i 1967, men sparebestræbelserne har sinket udbygningen af tv-studiet, der først blev færdigt i 1969, tilmed reduceret undervejs, så det kun kan sende optagelser, der finder sted i studiet ved hjælp af det installerede elektronkamera. Man har annulleret den del af planen, der forudsatte, at man også kunne fremkalde og afspille filmoptagelser. Tv-avis-optagelser på film må altså fortsat med toget fra Rødekro 13,58 for at blive fremkaldt i Aarhus med henblik på udsendelse samme aften, et eksempel, der viser fjernsynets besvær med at konkurrere med radioen i hurtighed og billighed.

Når der har været talt så meget om det tomme hus i Aabenraa, må det erindres, at det er bygget med personaleudvidelser for øje, og at karakteristikken derfor rent faktisk kun rammer tv-studiet. I radiostudiet er der sket meget. Der produceres en ugentlig regionaludsendelse på 45 minutters sendetid, en daglig musikudsendelse »uden stop« à 30 minutter, og årlig ca. 40 koncertudsendelser med Sønderjyllands Symfoniorkester, gennemsnitlig varighed 40 minutter. Foruden disse serieproduktioner klarer programtekniker, Flemming Biehl Hansen, der har været med siden Aabenraa-afdelingens start i 1960, årlig en halv snes udsendelser af symfoniorkesterets offentlige koncerter, og studiet er endvidere benyttet til løsningen af en lang række andre opgaver. Det drejer sig alt taget med om en aktivitet, der resulterer i flere hundrede udsendelser i løbet af et år. Men der skal ske mere endnu.

Generaldirektør Hans Sølvhøj nedsatte i februar 1968 det såkaldte Provinsudvalg for til støtte for ledelsens overvejelser at få gennearbejdet problemerne vedrørende en udbygning af Danmarks Radios virksomhed i provinsen. En diger betænkning forelå efter et års forløb, og en del af de forslag, der er fremsat i dette interne arbejdsmateriale, bliver nu prøvekørt. Forsøgsordningen er henlagt til Aabenraa, hvor man skal søge at opbygge en nyhedstjeneste, der arbejder fælles for de to medier, idet nyhederne tilstilles de centrale nyhedsredaktioner i Radiohuset, såvel radio som tv.

Det er hensigten, at det kontaktarbejde, der gøres gennem regionalradio og nyhedstjeneste, skal frugtbares også på anden måde, og forhåbentlig kommer det til at sætte præg på programmerne.

»KUNSTNERLIV«

Sprogforeningens Almanak offentliggjorde i årgangen for 1965 et vers, som maleren *Jeppe Madsen Ohlsen* engang havde nedskrevet i en københavnsk gæstebog. Man har hele tiden ment, at Madsen Ohlsen selv havde forfattet verset, fordi det så tydeligt gav udtryk for hans situation. Det lod helt »wesselsk«, men kunne alligevel ikke tillægges Wessel. Så måtte man altså overlade pater-niteten til den makabre maler fra Christiansfeld.

Men det har en låner ved Biblioteket for Vejle By og Amt ikke villet affinde sig med, og efter en grundig undersøgelse har hun fundet ud af, at det er *Thomas Overskou*, der er forfatteren, hvilket biblioteket i Vejle derpå har bekræftet. Det findes i V. Bergsøes: Fødselsdags-Album 1893 under den 10. december og er taget fra Overskous vaudeville fra 1832 »Kunstnerliv eller: den Ene Arbejdet, den Anden Lønnen«.

Digtet lyder i sin helhed som følger:

*Ved Kunsten-her man Hæder nyder
Og efter Døden bliver stor;
Men Verden kun os Laurbær byder;
Man Guld for Livet for os troer!
Ifald man Kunsten vil tilhøre,
Man af et Haandværk leve maa,
Og Kunstens Søn maa Krebsgang gjøre,
Hvis han sit fjerne Maal vil naa!*

*Naar i min stille Grav jeg hviler,
Og alt mit Skraml gaaer til Auction,
At kjøbe det al Verden iler,
Da faaer det Værd ved min Person!
Gid jeg var død paa Sjorten Dage,
Mens man til Salg min Armod bød,
Og saa kom frisk og sund tilbage
At leve af min egen Død!*

Man kan ikke helt sammenligne Jeppe Madsen Ohlsens skæbne med skuespilleren, lystspilforfatteren og teaterdirektør Thomas Overskous. Fælles for dem var, at de savnede anerkendelse, og at de rantes af sygdom og vanskelige økonomiske kår. Fattigdom tvang ham i snedkerlære i stedet for i latinskolen, skriver Robert Neeindam. Det pinte ham hele livet og diskvalificerede ham i mange akademikers øjne. Hans flittige liv er et gribende billede af de triste forhold, hvorunder en åndsarbejder måtte leve på en tid, hvor det nærmest var en forbrydelse for en ikke-akademiker at vove sig ind på forfatterbanen. Den hån, han ofte mødte i livet, fortsatte fra tilsvarende kredse efter hans død, som da Edv. Brandes kaldte ham »en stakkels autodidakt«.

Ikke destomindre fik Overskou betydning som teaterhistoriker, han havde været skuespiller og sceneinstruktør ved Det kgl. Teater, blev direktør for Casino og udnævntes til titulær professor. Så nogen ære vandt han trods alt i livet, men mon ikke alligevel Madsen Ohlsen i sin stille grav, når det kommer til stykket, har vundet mere ære af sit »skraml«?

Morten Kamphövener.

Tvivlen er den eneste sygdom i sjælen, der vokser gennem erkendelse.

Johannes V. Jensen.

Modvind er altid god, når man skal den modsatte vej.

Robert Storm Petersen.

Hvor der ingen klage er, der er heller ingen sag.

Dansk ordsprog.

MINDEORD

F.

Hans Jessen Bjerrum, Brøns

Den 11. august 1969 døde fhv. gårdejer Hans Jessen Bjerrum, Brøns, 73 år gammel. Ved hans død er en af vesteregns gode,

danske mænd gået bort. I 1915 kom Hans J. Bjerrum med i krigen; men der gik ikke lang tid, før han fandt ud af at narre tyskerne så meget, at han slap fri. — Som han selv udtrykte det, faldt det ham ikke ind at kæmpe for en sag, som ikke var hans. I 1925 overtog han sin fødegård i Søndernæs. Han var en dygtig kreaturopdrætter, og der blev hjembragt slet ikke så få premier fra dyrskuerne i landsdelen.

Det var ingen tilfældighed, at Hans J. Bjerrum blev aktiv frihedskæmper i 1944 og efter kapitulationen leder af modstandsbevægelsen i Brøns. Denne rolige og dristige indsats mindes med respekt. For fem år siden blev gården afhændet, og Bjerrum flyttede til Brøns, hvor han og hans hustru fik en stor vennekreds. Hans J. Bjerrum var en god kammerat, altid hjælpsom og dertil en personlighed, som vi skylder tak.

Aage Sørensen.

Richard Duggen, Harreslev

Den 23. december 1968 afgik elektromester Richard Duggen, Harreslev, ved døden, 66 år gammel. — Han var god at spørge til råds, for han var en klog mand. Han havde altid tid, når han kunne være til hjælp for andre. Mødte han uretten på sin vej, så var han rede til at kæmpe imod, uanset hvad det kostede. Livet som dansk mand i grænselandet uden for Danmark blev for ham en uafbrudt kamp for, hvad der var ret. Nazi-tidens retsløshed var ham en pestilens, som han uforfærdet kæmpede imod. Hans egenskaber gjorde ham til en god talsmand og forsvarer for sine medborgere og deres ret. Han havde sine egne meninger og havde mod til at komme frem med dem, selv om det slog gnister. Opbygningen af forretningen krævede meget af ham. Trods det var han altid villig til at stille sine evner, tid og kræfter til rådighed for andre. I

mange år var han formand for den lokale hus- og grundejerforening. Den danske håndværkerforening har også nydt godt af Duggens medvirken. Kommunens vel var han meget optaget af. Da han ikke kunne finde sig til rette i de bestående partibåse, oprettede han resolut sit eget, uafhængige parti. Fremfor alt vogtede han over, at borgernes ret ikke blev gået for nær. Han krævede ligeret for kommunens danske borgere. Kommunen har i Richard Duggen mistet en fremragende og uforfærdet leder af oppositionen. Han var en god landsmand.

Erik Paulsen.

N. J. Gotthardsen, Møgeltønder?

Den 23. februar 1969 afgik N. J. Gotthardsen ved døden næsten 93 år gammel. Året før var hustruen Antonie Gotthardsen død. Kort forinden havde de fejret deres krondiamantbryllup. —

Gotthardsen nåede altså den meget høje alder, men bevarede til det sidste den fortættede energi, der alle dage havde præget ham. Mit sidste møde med ham var et tilfældigt på Nørretorv i Flensborg, hvor han kom lige fra en drøftelse på »Flensborg Avis«. Iveren i hans beretning var den samme, som man husker fra 1930'erne under hans stærke optagethed af nationale og økonomiske spørgsmål.

N. J. Gotthardsen blev født i Daler den 2. april 1876 i et solidt dansk gårdmandshjem. I skolen fik han som lærer gennem 8 år Peter Jessen fra Toghale, broder til redaktør

Jens Jessen. Gotthardsen har ved flere lejligheder — bl. a. i sin bog »På vagt for Danmark« (1946) — givet udtryk for, hvad denne levende personlighed betød for ham både i skolen og gennem det danske ungdomsarbejde, som han med forsigtighed optog i sognet. 18 år gammel kom Gotthardsen på Grundtvigs Højskole i Lyngby hos forstander Rosendal. 1895-97 aftjente han sin værnepligt i Ratzeburg. For at få den overstået havde han bedt om tidlig indkaldelse. Vinteren 1898-99 var han på Askov, men afbrød opholdet for at tage gården Nørmark i Visby sogn i forpagtning af Fr. Højberg. To år senere købte han den. Han og hans hustru skabte på Nørmark et fristed for ungdommen — et kulturcentrum — der dannede supplement til det forsamlingshusarbejde og frimenighedsliv, der fandtes i tilknytning til det gamle tinghus inde i Visby. Gotthardsen var stærkt inspireret af højskolen og søgte stadig ny næring nord for grænsen, især i Vonsild, hvorfra så mange impulser til ungdomsarbejdet i Nordslesvig da udgik. Fra 1905-1914 var Gotthardsen ivrigt med i »De unges udvalg«, der røgtede en væsentlig del af ungdomsarbejdet i Nordslesvig. Da afholdssagen i 1907 gjorde et nyt fremstød i Nordslesvig inspireret nordfra, stillede han sig som formand for Nordslesvigsk Afholdsforening i

spidsen for dette arbejde ud fra en sikker viden om, at et arbejde for ædruelighedens fremme var nødvendigt i Nordslesvig for at hindre en udmarvning af befolkningen. Gotthardsens lederskab medførte, at foreningen blev erklæret for »politisk« af de tyske myndigheder.

Ved første verdenskrigs udbrud blev Gotthardsen indkaldt og gjorde de første to år vagttjeneste i Nordslesvig, men i 1916 kom han til Frankrig. Han opdagede her, at hans militære papirer bar et notat om tysk fjendtlighed, hvorefter han, bl. a. med intervention af H. P. Hanssen, optog en debat med myndighederne, der førte til en ret pludselig hjemsendelse, således at han, der før verdenskrigens udbrud var blevet valgt ind i Vælgerforeningens tilsynsråd, straks fra november 1918 kunne deltage i debatten om grænsedragningen. Her meldte han sig som modstander af H. P. Hanssens og H. V. Clausens opfattelse, men det er karakteristisk for Gotthardsens selvstændighed, at han næppe ensidigt kan tages til indtægt for nogen anden gruppe i grænsestriden.

Gotthardsens politiske syn rummede stærke elementer fra Jens Jessens. Efter Jessens død havde Gotthardsen været blandt de fem unge, der henvendte sig til H. P. Hanssen med krav om, at linjen fra Krüger til Jessen blev holdt. Den skriftlige henvendelse var forfattet af ham. (Sdj. Årb. 1959 II). Henvendelsen gav anledning til et modsætningsforhold til H. P. Hanssen (se »To ungdomsvenner. En brevveksling«, 1962). I 1913 var Gotthardsen opstillet til landdagsvalg i 4. kreds — Tønder-Husum — efter Peter Jessen. I valgkampen gav han udtryk for nær tilknytning til Jens Jessens synspunkter, og han fastholdt § 5 som sit ståsted. Forud for og under novembermødet på »Folkehjem« i 1918 var han ivrigt optaget af at give Sydslesvig den stærkest mulige stilling, og i den videre debat gav han udtryk for, at han ønskede hele Sønderjylland til Sli, Danevirke, Frederiksstad genforenet, med mulighed for, at den del af befolkningen, der efter en årrække måtte ønske det, kunne stemme sig bort fra Danmark — det, man har kaldt »afstemning sydfra«.

Gotthardsen har ofte klart givet udtryk for sin glæde over, hvad der var opnået ved genforeningen og i tiden derefter, men han forlod aldrig den betragtning, at der var handlet ilde mod Sydslesvig i 1920. Som næstformand i Grænseforeningen og som formand for Tønder Amts Grænseforening udførte han i årene efter 1920 et stort arbejde for Sydslesvig; især lagde han vægt på samarbejdet vesterude med de nationale frisere under Johannes Oldsens ledelse.

I 1920 valgte han partiet Venstre som sit og var dets første folketingskandidat i amtet. I sin programtale som folketingskandidat understregede han, at hensynet til landsdelen for ham lå over det partipolitiske.

I 1933 flyttede Gotthardsen fra Nørmark til Tønder, hvor han optog et arbejde som forsikringsinspektør. Sine sidste år tilbragte Gotthardsen i Bylderup og Møgeltønder. Hans vitalitet var stor — at tale om otium i forbindelse med Gotthardsen ville være forkert. Vi i den yngre generation kunne vel ikke altid følge Gotthardsen, som han utvivlsomt til tider havde vanskeligt ved at forstå både os og nybruddet i grænselandet efter 1955.

Men der stod respekt om ham. Her var en mand, der med et moderne udtryk, var engageret. Altid var han i gang, iltom og ilter, optaget af sit arbejde og sin sag, fordringsløs og beskeden i hele sin fremtræden. Hvad han havde erkendt som ret, var urokkeligt for ham, og det var han usvigelig tro overfor. Stejl var han, præget livet igennem af det startvilkår, han fik i forhold til dem, der da havde myndighed i hans hjemegn.

Smukt tegner Gotthardsens virke sig ind i billedet af dansk fremgang op mod 1919. Skuffelsen fra 1920 omsatte han i et arbejde for landsmænd syd for grænsen; det vil fortsat blive respekteret for den vilje og styrke, der lå bag det. *Knud Fana.*

Jens Peter Hansen, Sebbelev

Efter nogen tids svagelighed døde fhv. gårdejer Jens Peter Hansen, Sebbelev, den 10. september 1969. Han var født i Ullerup.

Kort før genforeningen overtog han svigerfaderen Jørgen Linds gård i Sebbelev. Men forinden måtte han fra 1915 deltage i verdenskrigen. Han blev såret og nåede derfor at blive hjemsendt lidt tidligere end mange andre. Nu begyndte — i dobbelt forstand — en genopbygningens tid, hvor han, hjulpet af sin hustru, førte ejendommen frem til en af de bedst drevne i sognet. Samtidig deltog han i det nationale og politiske arbejde. Nationalt vidste man, at

når Jens Hansen havde sagt ja, stod han fast. Det var kendetegnende for ham, at han aldrig svigtede, hverken under 1. eller 2. verdenskrig. Politisk hørte han til Det konservative Folkeparti, hvor han gennem mange år var tillidsmand. Han var i tilsynsrådet for Ketting Sparekasse og kasserer i den lokale afdeling af Foreningen for sønderjydske Krigsbeskadede og Faldnes Efterladte. Tillige var han til kort før sin død oldermænd i Sebbelev Bylaug.

Hans Lind.

F.

Hans Lund, Tanderupgård

Forstander Hans Lunds pludselige død den 17. april 1969 måtte hos alle, der kendte ham og værdsatte hans betydelige gerning som historiker og højskolemand, som foredragsholder og som virksom i den sønderjyske sags tjeneste, føles som et stort savn.

Hans Alslev Lund blev født i Varde den 10. december 1890. Han følte det livet igennem både som en forpligtelse og en ære at være af bondeæt, og han ønskede selv at bo og virke, som bønder lever. Han lagde vægt på, at det var de gudelige kredse i den danske bondestand, som gennem generationer havde værnet dansk liberalisme, og han hævdede, at det var højskolen, der havde været med til at bestemme bondestandens religiøse, folkelige og politiske indsats. Han var, som der er blevet sagt om ham, i besiddelse af et kulturinstinkt, ikke blot en arv, men en bevidst dyrket gave. Det var den, der, efter at han havde taget embedscksamen og en kort tid havde ledet undervisningen af sikringsstyrkens soldater i Greve-lejren, gjorde ham til historiker og højskolelærer.

Han blev 1917 lærer ved Askov Højskole, hvorfra han 1926 flyttede til Rødding for dér sammen med sin hustru at overtage ledelsen af den gamle, historiske højskole. I løbet af få år lykkedes det ham at videreføre skolens historiske ry og gøre den til en af landets bedste og mest ansete. Både på Askov og i Rødding var

han meget afholdt af sine elever. De vidste, at forstanderens lidt kølige distance blot var et skjul for hans varme interesse for hver enkelt. Han forudså, at undervisningen i højskolen med tiden for byungdommens vedkommende ville få andre former uden for den grundtvigske livsopfattelse, men mente, at den for landboudommen i hovedsagen ville blive den traditionelle.

Hans Lund var en fremragende pædagog. Hans foredrags logiske og forklarende opbygning fængslede eleverne, når han fortalte og belyste historien for dem eller omtalte historiske personligheder. Der er mange, som vil være ham taknemmelig for hans fortrinlige undervisning i samfundslære. Som foredragsholder, og det gælder også de talrige foredrag, han har holdt ud over landet og inden for fagkredse, lagde han altid vægt på kendsgerningernes tale. Sin natur tro holdt han sig fjernt fra emotioner. Man kan sige, at han både som taler og skribent med sin viden og forstand holdt sine dybe følelser i ave. Mange vil endnu huske det storslåede foredrag, han for nogle år siden holdt om den engelske statsmand Winston Churchill. Det var en berigelse at samtale med ham, som det hedder »på to mands hånd«, så åbenbarede han et lune og en udpræget sans for morsomme og karakteristiske anekdoter, atter et eksempel på hans store interesse for mennesker, deres væsen og særpræg.

Som historiker troede Hans Lund på de historiske begivenheders indre kraft til at kaste lys over menneskelivet. Han betragtede den historiske forskning som en beskæftigelse med menneskers tanker, motiver og handlinger. Ved at sysle med fortiden lærer vi om nutiden, har han engang sagt i et foredrag om historiens væsen. Han var fortrolig med reglen om, at historien skal skrives »wie es gewesen ist«, men var uden tvivl stærkest påvirket af den engelske skole. Han beundrede den store engelske historiker Trevelyan og dennes fremstillingskunst. Det mærkedes, både når han holdt foredrag og i hans forfatterskab.

Hans Lunds historiske arbejder bærer alle præg af hans forskerglæde. Han har bl. a. i *Det danske Folks Historie* og i *Schultz' Danmarkshistorie* skrevet om forbundet mellem konge og adel i 1500-tallet og i *Sønderjyllands Historie* om den politiske og nationale udvikling i tiden fra 1864 til 1920; han har skrevet en bog om engelske politikere, og endelig bør nævnes hans fremragende bog om Askov Højskoles historie fra 1865 til 1915, der udkom i anledning af skolens 100 års jubilæum.

Mere end halvdelen af sine leveår var Hans Lund knyttet til

Sønderjylland, heri medregnet de sidste ti år, da han boede på Tanderupgård ved Ribe, hvorfra han siden 1957 varetog hvervet som formand for Sønderjydsk Skoleforening. Han var endvidere medlem af bestyrelsen for Historisk Samfund for Sønderjylland, for Dansk Kultursamfund af 1910 og for Jaruplund Højskole. Fra 1927 til 1952 var han medlem af Sønderjyske Årbøgers redaktion; fra 1956 til 1958 var han formand for repræsentantskabet for ugebladet »Landet«, et hverv han var meget optaget af. Fra 1939 til 1946 var han formand for Danske Samfund i Haderslev vesteramt. Det siger i alt en del om hans interesser for det folkelige arbejde og om, hvad han har øvet på de forskellige områder.

Hans Lund kom til at leve intenst med i grænselandets ve og vel. På Rødding Højskoles gårdsplads havde han daglig det gamle grænseskel mellem kongeriget og Slesvig for øje, og han vidste, hvad det kunne fortælle. Han var fortrolig med alle de problemer, der gennem årene rejste sig, både de historiske og de forhold, som opstod af skiftende tildragelser og berørte den befolkning, han følte sig stærkt knyttet til.

Under besættelsen var han en kort tid arresteret. De vanskeligheder og problemer den førte med sig, ikke mindst forsvaret for dansk folkelig kultur, optog ham stærkt. Men 1945 vendte han sig imod den ophidsede stemning, der blev rejst i Nordslesvig, sikkert ud fra en nøgtern vurdering af situationen og fremtiden. Det kan ikke nægtes, at han efter besættelsen og den stærke tilstrømning til det danske mindretal i Sydslesvig lod sig påvirke af den almindelige stemning. Men de senere år fulgte han med stor opmærksomhed og ud fra sin vanlige virkelighedssans udviklingen og mulighederne dernede.

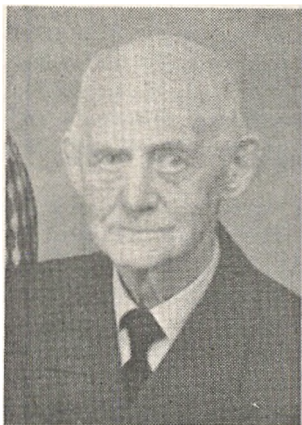
Hans Lund blev revet bort midt i sit arbejde på vej til Nordslesvig for at deltage i en af sine sønderjyske kendinges jordefærd. En lykkelig død, er der blevet sagt, og det kan være rigtigt, fordi den afsluttede et lykkeligt liv. Det var en lykke for ham, at han fik lov til at leve som bonde på egen jord og gård, samtidig med at være optaget af et arbejde, han elskede, både det historiske og det organisatoriske. Han havde planer om at få endnu mere udrettet, og hans venner havde ventet flere vægtige bidrag fra hans hånd. Det skulle ikke være, og det kan føles som en skuffelse, som dog langt overgår af takken for alt det, han gav.

Morten Kamphövener.

Peter Andersen Møller, Smøl

Den 7. december 1968 døde fhv. gårdejer Peter A. Møller, Smøl, i den høje alder af 91 år.

Dermed mistede Broager sogn en af sine stovte, dygtige mænd. Han var født i 1877 i Smøl. Som ung rejste han på landbrugsskole, og ved sit giftermål overtog han sin kone Kathrines hjem, en næsten 90 tønder land stor gård. Som dansk sønderjyde deltog han i verdenskrigen 1914-18, og han tilhørte den generation, for hvem genforeningen i 1920 blev livets store oplevelse. I en periode efter krigen var Peter Møller medlem af Broager sogneråd, og siden blev han formand for det nyoprettede Borgerhjemsfond, endvidere var han i bestyrelsen for Sønderborg Andels-Svineslagteri. Peter Møller var en af dem, der mente, at Broager skulle have egen forsamlingsgård, og »Centralhotellet« blev købt i 1937. Peter

Møller var kasserer for »Broager Sogns Forsamlingsgård« i en lang årrække.

Hans nationale interesser gav sig blandt andet udslag i, at han var en af de tyve danske mænd, der oprettede Andelsselskabet »Smølvold« for at bevare dette skønne punkt på danske hænder. Fra oprettelsen i 1931 og næsten til sin død var det endvidere Peter Møller, der passede flagningen på volden på vore nationale festdage. — Peter Møller var Broager sogn en god mand, både nationalt, kulturelt og økonomisk.

Tøge Tychsen.

Christian Olsen, Østerby

Den 6. juli 1969 døde Christian Olsen, Østerby. Han blev født på Valsbøl Mark den 2. december 1899. Faderen var den kendte danske forkæmper Asmus Olsen, og som denne arbejdede han som landmand, maskinforhandler og musikanter. Hjemkommet fra 1. verdenskrig tog Christian Olsen ophold på Krabbesholm Højskole, hvor han lærte dansk åndsliv at kende. Efter faderen overtog han gården i Østerby og virkede resten af sit liv her. I nazitiden prøvede man at boykotte ham som maskinhandler, men han var så afholdt, at dette ikke rigtig ville lykkes. Derimod måtte han som første mand og vel også som den eneste af sin årgang her på egnen springe soldat igen, da den 2. verdenskrig udbrød. — Christian Olsens venneshæd og vindende væsen har i høj grad medvirket til, at forhen så skarpe skel med årene blev mere harmoniske. I mange år sad han i Østerby kommuneråd og virkede her til gavn for sine medborgere.

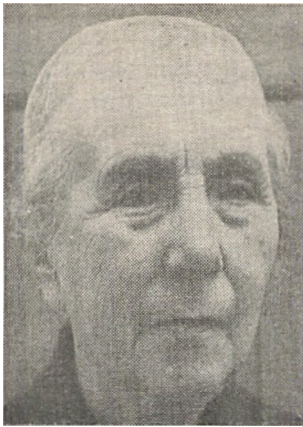

Johannes Johannsen.

Hansigne Petersen, Rømø

Med fru Hansigne Cornele Petersen, som døde i foråret 1969, 88 år gammel, gik et stykke af det gamle Rømø i graven. Hun var den sidste frue på den statelige kommandørgård, som i henved 250 år var i Petersen-slægtens eje, men som i 1950 overgik til Nationalmuseet og blev åbnet som egnsmuseum.

Hansigne Petersen kom til Kommandørgården i 1900 som gård-ejer Chr. Petersens unge hustru. Hun var født i Juvre på øens nordspids og havde tilbragt en vinter på Askov Højskole. På den store, smukke gård levede man stærkt på traditionerne fra svundne tider, da hvalfangsten under Grønland bragte enorme rigdomme til

det lille øsamfund og dannede forudsætningen for, at kommandørerne kunne bygge sig så fornemme patricierhjem som Kommandørgården. Fru Petersens svoger, frimenighedspræst Thade Petersen, Haderslev, har i skrift og tale hyppigt dvælet ved barndommen på denne slægtsgård.

Hansigne og Chr. Petersen skabte et godt dansk hjem på Kommandørgården. Som lokal formand for både Sprogforeningen og Vælgerforeningen var Petersen med i arbejdet for danskheden i en tid, da fortynningspræsten Johs. Jacobsens mange

fantastiske projekter også omfattede Rømø. Da verdenskrigen brød ud, måtte Chr. Petersen trække i prøjsisk uniform og deltage i kampene i Ukraine, og hvad han dér oplevede, prægede ham for resten af livet. Han døde i 1938, og Kommandørgården blev bortforpagtet, til Hansigne Petersen i 1950 solgte den til Nationalmuseet, der også overtog det smukke, originale indbo, bl. a. flere tusinde kakler.

Fru Petersen betingede sig ved salget, at hun måtte blive boende på gården, så længe hun levede, og da Kommandørgården efter en restaurering blev åbnet som et af landets fineste egns museer, påtog Hansigne Petersen sig at vise de besøgende rundt. Tusinder er i årenes løb blevet ført omkring i »æ pissel«, »oldefars kammer« og »æ blå kammer« og har lyttet til den ranke dames beretninger om de gamle Rømøboeres bedrifter til søs. Selv om tingene ikke længere var hendes, omfattede hun dem fortsat med en rørende omsorg. Øens sømandskreds og Dansk Sømandskirke havde i Hansigne Petersen en god medarbejder, og også i arbejdet med det nordslesvigske kvindehjem i Havneby var hun virksom.

Ole Bech.

Jakob Randrup

Vel var Jakob Randrup nørrejyde af sind og skind — født den 7. februar 1884 i Hvam nord for Viborg og student fra Viborg Katedralskole — men hele hans manddomsgerning faldt i det genvundne land. Han hørte til det lykkelige kuld af embedsmænd, i hvis lod det faldt at fuldbyrde genforeningen ved atter at lade dansk og nordisk åndslivs rige skatte flyde ned over det danske Sønderjylland.

1. august 1920 udnævntes han til lektor ved Sønderborg Statsskole i fagene dansk og historie, og i det følgende tiår blev han den meget myndige rektor J. M. Hertz' højre hånd som skolens inspektør. Men derudover fik han kræfter til at holde foredrag i forsamlingshuse på Als og i Sundeved. Ved dette arbejde fik han det vidnesbyrd af folketingsmand Ernst Chr. Christensen ved sin udnævnelse 1930 til rektor

ved Tønder Statsskole: »Han er en god mand«. — I Tønder forelå særlig to opgaver for den ny rektor: at skaffe skolen en pige-gymnastiksal og et matematisk gymnasium, thi netop vesteregns ungdom udmærkede sig ofte ved særlig matematisk begavelse. Med bred tilslutning fra hele egnens befolkning blev begge disse opgaver lykkeligt løst, men hårde tider stod for døren. Derom indvarslede det voldsomme nazistiske fremstød i 1930'erne. Og selvom den strålende valgdag 3. april 1939 påny understregede de danske sønderjyders overvældende flertal, så fulgtes denne dag dog af den 9. april 1940. Det blev tilvisse ikke nogen let opgave at være rektor for en statsskole, som også talte tyske elever, men Randrups gedigne personlighed, hans forståelse for og kærlighed til hver eneste af den store skoles elever bar ham frelst gennem brændingen. Det var virkelig en bedrift at føre skolen gennem fem krigsår uden en eneste nationalpolitisk affære med hjemmetyske elever. Det tjener forøvrigt også disse til stor ære. Allerede 9. april trådte rektor i

funktion. Nogle hjemmetyske elementer fra Tønder by havde taget sig for at hejse det forhadte hagekorsflag på forskellige offentlige bygningers flagstænger, bl. a. seminariets og statsskolens. Men da det var sket, gik rektor modigt fulgt af et par lærere, mens hele skolen holdtes inde, hen, hejsede det ned, rullede det sammen og gemte det i sit skab på kontoret, hvor det forøvrigt stadig ligger. Det blev det eneste hagekorsflag, der erobredes den 9. april.

Men så fik skolen indkvartering. Gymnastiksalene og et par klasseværelser blev beslaglagt. Det var dog en uholdbar situation, at rektor egenhændigt måtte hente mindreårige pigebørn fra skolens gymnastiksal, og at der afholdtes skydeøvelser på legepladsen under optagelsesprøverne til 1. mellem, så de små mennesker hoppede i stolene ved hver salve. Senere forte det til, at myndighederne besluttede at samle hele det danske skolevæsen på seminariet, mens statsskolens bygninger blev tysk kaserne. Dog også fra seminariet blev statsskolen smidt ud, og de sidste måneder blev der undervist otte forskellige steder i byen, ligesom der måtte holdes studentereksamen på domhuset. Et enkelt lille træk fortjener at nævnes: ved den strengeste sparsommelighed gennem årene var det lykkedes ham og hans frue at samle så megen chokolade, at hele skolen på hans 60 års fødselsdag kunne trakteres med rigtig chokolade; kun den, der har oplevet de hårde krigsåre, kan forestille sig, hvad det betød.

Under krigen blev han ramt af et meget hårdt slag. Tyskerne arresterede hans nærmeste medarbejder og nære meningsfælle, lektor Aage Rosenkjær. Denne døde senere i koncentrationslejren Svesinge ved Husum. Men et af hans livs lykkelige højdepunkter nåede han, da han atter kunne samle hele sin skole hin vidunderlige 5. maj 1945 i Missionshotellets sal og tale så varmt om Danmarks befrielse. Men hvor så hans gamle skolehus ud. Ved en ildebrand i aflusningsanstalten på skolepladsen havde tyskerne endda nær brændt det hele af. Men med vanlig energi kunne han nu tage fat på den grundige reparation, der var nødvendig, så han atter kunne byde sine kære elever tilfredsstillende skoleforhold også i det ydre. Men dertil kom, at da alle de tyske skoler var blevet lukkede efter 5. maj, strømmede disses elever ind i de danske skoler. Her fik Tønder Statsskole sin rigelige part, også fra Højer, Tinglev og fra det tyske gymnasium i Aabenraa. Og her var rektor Randrup den rette mand. Uden at slå af på sine meninger gjorde han ikke én elev uret, og der blev beskåret ham endnu ni gode arbejdsår, til han 1954 fyldte 70 år. I sommerferierne

havde han og hans kone aldrig forsømt at besøge skolens ferielejr, »Tønderkahytten«, ved Vejle fjord, og det vedblev de også med efter hans afgang, hvor de var flyttet til Silkeborg, hans kones hjemby, ligesom de også hvert år overværede translokationen.

Jakob Randrup døde 12. december 1968. Hans jordfærd fandt efter hans udtrykkelige ønske sted fra Tønder kirke med deltagelse af mange gamle elever, og han gravsattes på Tønder kirkegård. Han var i sandhed Sønderjylland en god mand.

Kaj Sieverts.

Chr. J. Reinholdt, Oksgård

Den 24. februar 1969 døde gårdejer Christian J. Reinholdt, Oksgård, efter nogen tids svaghed i en alder af 82 år. Med Christian J. Reinholdt er en af Sønderjyllands gode mænd gået bort.

Fra sin tidligste ungdom levede Chr. J. Reinholdt stærkt med i det folkelige og nationale liv. Han uddannedes som landmand og supplede sin viden ved ophold på Testrup Højskole og Ladclund Landbrugsskole. Hans rige evner blev taget i brug også udenfor hjemmet. Han var i 1912 med til at oprette Nørre Rangstrup Herreds Landboforening og var i foreningens bestyrelse i mange år. Han var formand for den store hesteavlforening Hellevad. I 1919 var Reinholdt med til at oprette Agerskov Ungdomsskole. Han var i mange år i hovedbestyrelsen for Sydslesvigsk Udvalg, og han var formand for lokalforeningen af Sydslesvigsk Udvalg i Agerskov sogn indtil for få år siden. Hans hjerte brændte for den sydslesvigske sag efter 1945, og i flere år var han landsforeningens rejsesekretær i Sønderjylland.

For sine mange fortjenester blev han udnævnt til ridder af Dannebrog. Der er mange, der ved hans død siger tak for god indsats for den landsdel, han havde så kær.

H. H.

Meta Røh, Jaruplund

Den 9. marts 1969 døde Meta Røh, ejeren af den gamle slægtsgård Røhsminde i Jaruplund. Meta Røh blev født på Røhsminde den 27. oktober 1891. Kun otte år gammel mistede hun sin far. Jørgen Søgaard blev antaget som bestyrer og i 1902 gift med

hendes mor. Som ung pige var Meta Røh på højskole i Danmark og en kort tid i Schweiz, men ellers har hun levet og virket på Røhsminde. Efter moderens død 1931 kom hun til at stå for gårdens store husholdning og efter Jørgen Søgaards død også med ansvaret for gårdens drift. Den fasthed og kyndighed, hvorved hun klarede denne opgave, måtte aftvinge respekt og beundring.

Meta Røh fik dog også tid og kræfter til at tage levende del i det danske arbejde på egnen. Da de tyske myndigheder afslog at give byggetilladelse til en dansk højskole ved Sankelmark, blev der på Røhsminde stillet det nødvendige areal til rådighed, og her blev Jaruplund Højskole bygget. Der kunne nævnes mange andre eksempler på, at man ikke forgæves gik til Meta Røh om hjælp.

Efterhånden som Meta Røh blev ældre, blev spørgsmålet om Røhsmindes fremtid mere og mere aktuelt for hende. Der var ingen arvinger at give gården videre til, men der var traditioner, som skulle føres videre. Først og fremmest skulle Røhsminde forblive på danske hænder, og den centrale stilling, gården havde haft inden for det danske landboforeningsarbejde, navnlig under Jørgen Søgaards ledelse, ønskede hun fortsat. Resultatet af Meta Røhs overvejelser blev et testamente, der indsatte Grænseforeningen som hendes arving. Dermed var gården sikret en dansk fremtid. De øvrige ønsker blev begrænset til, at Røhsminde skulle tjene som lærested for unge landmænd, og at den i øvrigt skulle give muligheder for, at der her kunne gennemføres forsøg, demonstrationer o. l. til gavn for landbruget i almindelighed.

I de sidste ti år boede Meta Røh i sin smukke aftægtslejlighed på gården, og det blev hende forundt at opleve den udbygning af Røhsminde, der blev foretaget for på bedst mulig måde at opfylde hendes ønsker.

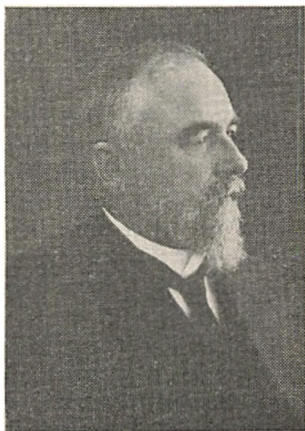
Aage Sørensen.

F

M. O. Ræder, Sønderborg

Utalte tusinder har gennem årtier fulgt ~~postmester~~ M. O. Ræders gennemgang af Dybbøl skanser. Først de allersidste år indstilledes omvisningerne, men endnu efter, at Ræder var fyldt 90 år, samledes soldater og unge om ham på toppen af Dybbøl Banke. Ved hans død den 23. oktober 1968 afsluttedes et langt livs trofaste indsats i grænselandet.

M. O. Ræder var født i 1874 lidt nord for Kolding, hvor han blev klassisk-sproglig student 1892 — og han glemte ikke sin klassiske dannelse, men bevarede kærligheden til fortidens store forfattere. Han afljente sin værnepligt ved livgarden og ansattes derefter ved postvæsenet, hvor han efter en tid i generaldirektoratet avancerede til kontrollør i Kalundborg 1918. Den forestående genforening optog imidlertid Ræder stærkt, og det lykkedes ham at komme til Sønderjylland, ansat af

Den internationale Kommission med den opgave at organisere det midlertidige postvæsen og sørge for udgivelse og fordeling af de særlige plebiscitfrimærker. Kommissionen benyttede endvidere Ræder til flere opgaver, bl. a. som tilsynsførende i Læk. Ræder fik nær kontakt med adskillige af kommissionens internationalt sammensatte embedsstab og sluttede især venskab med generalsekretæren, mr. Brudenell-Bruce.

M. O. Ræder ønskede efter genforeningen at forblive i Sønderjylland, og han blev postmester i Sønderborg. Da han faldt for aldersgrænsen, bosatte han sig på Sundeved-siden, ved foden af Dybbøl. Hans levende interesse for landsdelens historie, kultur og natur gav sig utallige udslag. Han blev snart medlem af bestyrel-

sen for Historisk Samfund for Als og Sundeved og valgtes 1926, ved Chr. Hanssen-Nørremølles død til formand, et hverv, han bestred med dygtighed og myndighed gennem 28 år til 1956. Han ledede samfundets ekskursioner og var med til at starte dets skrift-række, hvoraf 34 hæfter udkom i hans formandstid. Han var desuden samfundets repræsentant i bestyrelsen for Museet på Sønderborg Slot og virkede her gennem en lang årrække som museets dygtige og omhyggelige kasserer.

Da Danmarks Naturfredningsforening i 1926 startede komiteer i Sønderjylland, var M. O. Ræder ud fra sin store naturinteresse aktiv fra første færd, og han blev komiteens første formand. Til sin afgang her i 1946 stod han i spidsen for en lang række historiske fredninger, hvoraf fredningsarbejdet af skanseområdet vel hører til det vigtigste, men hvorimellem også er mange betydningsfulde udsigtsfredninger og fredninger af naturhistorisk eller geografisk karakter.

Sammen med oberstløjtnant K. Bokkenheuser og museumsinspektør J. Raben stiftede M. O. Ræder »Komiteen for Rejsning af Mindesten for Faldne i de slesvigske Krige«. Midlerne skaffedes dels ved en landsindsamling, dels ved at Ræder altid afstod eventuelle honorarer for sine Dybbøl-omvisninger til komiteen, der efterhånden fik rejst en væsentlig del af de mange mindesten, der karakteriserer kampområderne på Sundeved og Als på så ejendommelig vis.

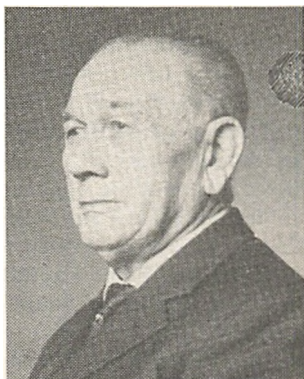
M. O. Ræder blev kendt over hele landet som den ranke og myndige vejviser gennem Dybbøl skanser. Med ham er en karakteristisk skikkelse gået bort, og han vil blive savnet og mindet for sin store, personligt engagerede indsats.

Jørgen Slettebo.

Jørgen Hansen Sandholdt, Augustenborg

Smedemester Jørgen Hansen Sandholdt, Augustenborg, døde den 24. april 1969. Han fødtes i Hoptrup 1881 og blev således 88 år. Han kom til Augustenborg i 1918, og i denne nationalt svage by blev der straks brug for hans indsats. Før genforeningen deltog han aktivt i afstemningsarbejdet, og sammen med sin hustru skabte han et hårdt tiltrængt støttepunkt for danskheden i hertugbyen. Jørgen Sandholdt var ikke let at bide skeer med. Han forfægtede sine ideer, og der var slagkraft i hans tale og arbejde. Forsamlings-

huset i Augustenborg, der opførtes under nazismens opvækst, var et af de steder, hvor han stærkest lagde ryg til arbejdet. Jørgen Sandholdt blev medlem af byrådet og ligningskommissionen. I foreningslivet var han medstifter — og ved sin død æresmedlem — af »Handel og Håndværk« i Augustenborg. Også som medlem af skolekommissionen og menighedsrådet skabte han respekt om sin person. Han var sygekassens første formand, fra 1920-63 tillige dens kasserer. Som smed var han ekspert i fremstilling af ortopædiske hestesko, og på flere udstillinger har man beundret hans arbejder. Jørgen Sandholdt var en markant skikkelse, og for sit alsidige virke modtog han fortjenstmedaljen i sølv.

Hans Lind.

f

Alfred Schmidt, Rømø

Den 17. maj 1969 døde købmand Alfred Schmidt i sit hjem i Kongsmark på Rømø.

Alfred Schmidt blev født den 23. august 1913 i Hjordkær. En stor del af sin drengetid tilbragte han hos sin bedstefar, der var lærer i Rise-Hjarup. Hos ham blev han indpodet en varm kærlighed til fædrelandets natur og historie. Som ung kom Alfred Schmidt til Rømø. Ved sin ærlighed og hjælpsomhed vandt han hurtigt folks tillid, og i årenes løb blev han optaget af det folkelige og nationale arbejde. Han var tillidsmand for Sprogforeningen, var med i biblioteksarbejdet, spejderarbejdet, i skolekommissionen for Rømø skole og senere også for Skærbæk kommuneskole. Under besættelsen var Alfred Schmidt så udpræget dansk, at han i november

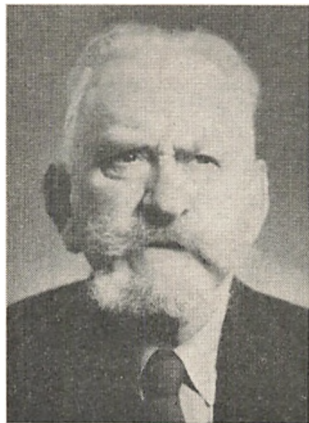
1945 ikke blev genvalgt som formand for Rømø Forsamlingshus.

Et særligt kapitel er Alfred Schmidts indsats for Rømø Vandrerhjem, hvor i årenes løb tusinder af unge fra ind- og udland har haft udbytterige feriedage. Han var med fra vandrerhjemmets start i den gamle kommandørgård »Atalanta« i Kromose i 1936. Da denne under 2. verdenskrig blev solgt til tyskerne, påtog Alfred Schmidt sig opgaven som herbergsvært, idet han indrettede vandrerhjemmet i sin bolig i en anden kommandørgård i Kirkeby. Mod slutningen af krigen måtte det lukke, da tyskerne forbød adgang til øen. Efter kapitulationen fandt Alfred Schmidt sammen med I. P. Duhn og andre frem til det nuværende vandrerhjem i Havneby. Det var også en gammel kommandørgård, men den henlå som en ruin. Alfred Schmidt fandt også det værtspar, som genopbyggede og udviklede vandrerhjemmet til et ægte gammelt Rømøhjem.

Willy Buch.

Hans Schmidt, Kollund

Den 29. november 1968 døde Hans Schmidt på »Grænselhjemmet« i Kollund, gammel af dage og træt efter en lang arbejdsdag, der til sidst havde bøjet hans høje, stovte skikkelse. På en væg i hans stue hang et billede af en ung mand bag ploven, en kæmpe

med blonde lokker, der kunne minde om en ung gud, der var steget ned fra den nordiske olymp. Det var den unge Hans Schmidt, spændstig og fyldt med kraft og livsmod. Og sådan var han så længe, han virkede. Han var en af de unge, der mod slutningen af Köller-perioden talte med i den generation, der nu trådte frem og viste, at Nordslesvig ikke mere var et underligt land uden mandlig ungdom, og at der var kommet nye kræfter til for at føre kampen for fædrenes jord videre. Det prægede ham gennem livet og var med til at forme den ansvarsfølelse, han stedse nærrede for den bonde-

stand, som betød så meget for den nationale beståen. Hans Schmidt

fødtes i Øster Lindet den 7. februar 1885 som søn af gårdejer Jens Schmidt, der i national og folkelig henseende var den ledende mand i dette af frimenigheden og det grundtvigske opvakte sogn. Man var allerede den gang i sognet så småt gået over til kongerigske driftsmetoder, men bønderne var, har Hans Schmidt engang sagt, mere grundtvigianere end bønder. De kunne godt standse op midt i arbejdet og søge ind hos hinanden for at snakke om tysk og dansk, om omvendelse efter døden o. a. Unge karle nordfra, som tjente på gårdene, kom til at betyde en hel del for byen. En af dem var for øvrigt den senere folketingsmand Vanggaard. Disse forhold måtte få betydning for en ung mand med et åbent sind som Hans Schmidt, og han udvikledes endmere under ophold på Frederiksborg og Askov højskoler samt på Tune Landboskole.

Det gjaldt om at dygtiggøre sig for at kunne tage en gerning op i den danske sags tjeneste, og det gjaldt om at blive i landet. Da Hans Schmidt engang blev spurgt, om han som sine to ældre brødre ville udvandre, svarede han kort: »A vil blyw hjem«. Og det kostede jo. Med en statur som hans var han så at sige forudbestemt til at blive indkaldt til tre års tjeneste ved Tysklands fornemste regiment, garde du corps. Ved de kejserlige audienser var han med til at paradere ved tronstolen, og da løb kejseren, har han fortalt, omkring os, som om vi var statuer. Ved en anden lejlighed, da han sammen med en anden kyrassér var posteret i slottets forgemak, og en dansktalende herre og dame gik forbi, præsenterede han mod reglementet gevær. »Det var min landsmand«, svarede han på kammeratens forbavsede spørgsmål. Senere blev han klar over, at det var den danske gesandt Heggermann-Lindencrone og dennes datter.

1910 overtog Hans Schmidt fædregården, men allerede før 1914 havde han været parat til at flytte sydpå for at være med til at støtte den svage danskhed i den nuværende grænseegn. Men så kom verdenskrigen, og han blev straks indkaldt. Krigen førte ham viden om og gav ham mange oplevelser. Da den var forbi, befandt han sig i Ukraine, hvor han blev valgt som formand for soldaterrådet, inden han 1919 kom ud for en meget dramatisk hjemrejse. I alle krigsårene havde hans hustru måttet klare bedriften hjemme med hjælp af to russiske krigsfanger, af hvilke den ene havde været længere på gården end han selv.

Efter hjemkomsten blev han straks optaget af genforeningsarbejdet. Han blev 1920 formand for sognerådet og næstformand i Den Nordslesvigske Landboforening. 1926 blev han udnævnt til

landvæsenkommissær, og i de følgende år, efter at han 1928 havde overtaget en gård i Kollund, blev der overdraget ham en lang række betydningsfulde hverv i landbrugets tjeneste. Fra 1934-36 var han formand for Vis Herreds Landboforening, fra 1935-45 formand for Fælleslandboforeningen, fra 1936-45 medlem af bestyrelsen for Foreningen af jyske Landboforeninger og for De samvirkende danske Landboforeninger.

Gennem alle disse år var han stærkt optaget af det landbrugsfaglige og folkelige oplysningsarbejde. Der blev lyttet til ham, når han tog ordet på møderne, og der blev lagt mærke til hans meninger, når han ved lejlighed greb til pennen. Gårdens drift, hans offentlige virksomhed og hjemlivet, der bar præg af en særegen udogmatisk, i det ydre grundtvigsk farvet folkelighed, gik op i en harmonisk enhed.

1940 gik han på aftægt og overlod gårdens drift til sønnen. Hans første hustru døde 1936, og efter at han 1947 havde indgået nyt ægteskab, tog han ophold på det af Det unge Grænseværn oprettede »Grænsehjemmet«, hvor han var sin hustru til hjælp ved ledelsen af det af talrige unge besøgte vandrerhjem samtidig med, at han gennem en halv snes år bestred hvervet som formand for husmandsbrugskommissionen for Aabenraa amt, et arbejde, han var stærkt optaget af.

Tilværelsen blev, som en ven og nabo har udtrykt det, just ikke en dans på roser for Hans Schmidt. Hans gerning, der var viet landets og folkets fremtid, blev ikke målt i penge eller ære. Som den oplyste bonde med vid horisont, han var, tog han aldrig standsegoistiske standpunkter, men havde først og fremmest øje for helhedens tarv. Sådan vil han blive husket som en mand, der synede i befolkningen og havde sin store andel i, at genforeningsarbejdet lykkedes.

Morten Kamphövener.

Carl Sønnichsen, Lille Emmerske

Den 29. september 1968 afgik gårdejer Carl Sønnichsen, Lille Emmerske, ved døden efter en tragisk traktorulykke. Med ham har Sprogforeningen mistet en trofast og nidkær tillidsmand.

Carl Sønnichsen kom nogle år efter genforeningen fra Gassebro i Ladelund sogn, Sydslesvig, til Tønder landsogn som landbrugsmedhjælper. Senere købte han en mindre gård, og her virkede

han og hans hustru med flid og nøjsomhed. Hele sognet sørgede over tabet af dette gode, danske hjem, som altid var det første i byen, som højste Dannebrog på vore nationale festdage. — Carl Sønnichsen var i mange år medlem af sogneråd og menighedsråd. Han var vurderingsmand i Husmandskreditforeningen og bestyrelsesmedlem i ungdomsforeningen, som han var medstifter af. Æret være hans minde.

Henrik Petersen.

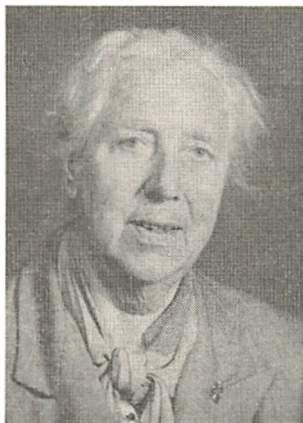

(Sønderjydske, Hansens etc., Almanak)

Ingeborg Wildau, tidl. Krusaa

Efter kort tids sygdom døde frk. Ingeborg Wildau den 10. september 1969 på Skt. Lucasstiftelsen i København i den høje alder af 84 år. Hun blev født den 13. august 1885. Frk. Wildau var den sidste af en slægt, hvis navn har været knyttet til den slesvigske

danskheds historie i mere end 100 år. Hendes farbror, kaptajn Carl Wildau, havde været blandt dem, der havde stået æresvagt, da Frederik VII's bære førtes fra Lyksborg til Flensborg, hvorfra den pr. skib førtes videre til København. Senere havde han været med på Danevirke i den sidste kamp for Sønderjylland. I hendes fars, grosserer Ludvig Wildaus hjem gik kendte sønderjyder ud og ind, således var Gustav Johannsen en kær gæst og en personlig ven af familien. Efter 1920 boede Holger Andersen i nogle år hos dem i villaen på Rathsacksvej, mens han var landstingsmand.

Ingeborg Wildau voksede altså op i et hjem, hvor medleven i den slesvigske danskheds kamp var en del af hverdagen, og samtidig i et hjem, der var præget af fin, gammel-københavnsk kultur.

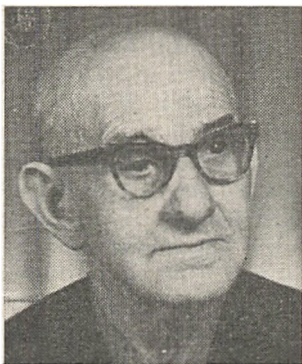
Afstemningen i 1920 gav hendes liv en ny retning; en sejr var vundet, men kampen skulle fortsættes i Sydslesvig. Den velhavende bourgeoisidame drog da sydpå og påtog sig en sygeplejerskes vanskelige og ydmyge gerning på Harreslevmark og ud over hele landsdelen. Hun færdedes — ofte i følge med Niels Kjems — på milelange cykelture ud til mange små hjem, der endnu i dag mindes hende med taknemmelighed. Da hun senere bosatte sig i Krusaa, blev hun for mange sydslesvigere bindeleddet til Danmark og hendes hjem kontaktstedet, hvor man mødtes nordfra og sydfra. Særlig i krigens tid har dette betydet umådelig meget. Alle kendte jo frk. Wildau — eller bare Ingeborg.

Det var med sorg, hun efter krigen måtte opgive sin bolig i Krusaa og flytte, først til Fredericia-egnen og siden, da kræfterne ikke længere slog til, på plejehjem i Holte. Hendes hjerte blev i Sønderjylland. Her havde hun levet sine lykkeligste år, her havde hun fundet den livsglæde, der består i at tjene sine medmennesker.

J. H. Büchert.

Hans Göttsche, Büdelsdorf

Hans Göttsche fødtes den 1. oktober 1891 i Vesterrønfeld ved Rensborg. Kort efter den første verdenskrig blev han knyttet til

»Carlshütte« i Büdelsdorf, hvor han i mange år havde ledelsen af murer- og tømrerværkstedet. I begyndelsen af 1947 blev han medlem af Sydslesvigsk Forening, som han i over 20 år tjente som distriktskasserer på allerbedste måde. Både i Sydslesvigsk Forening, Sydslesvigsk Vælgerforening, Sønderjydsk Arbejderforening og i den danske menighed var han kasserer gennem en lang årække. I flere år arbejdede han som bogholder for Ejderselskabet, og til fadderskabskredsen i Stevns havde

han særlig nær kontakt. Både i Rensborg amt og rundt omkring i Danmark har han vundet sig mange gode venner. I særdeleshed i Büdelsdorf satte han hele sin arbejdskraft ind for den danske folkegruppes trivsel og vækst. — Han døde den 1. september 1969.

P. E.

Almanakkens
HÅNDBOG

Sønderjysk
HVEM - HVAD - HVOR

Forslag til supplerings og evt. ændringer til HÅNDBOGEN modtages gerne.

Redaktionen af *Sprogforeningens Almanak*,
Jørgen Mågård, Bovvej, 6330 Padborg.

»PALO«
plantemargarine

**Forlang
den
hos
Deres
købmand**

AABENRAA MARGARINEFABRIK

Telefon (046) 22469

Det danske kongehus

KONG FREDERIK IX til Danmark, de Venders og Goters, hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, født 11. marts 1899, succederede 20. april 1947, gift 24. maj 1935 med dronning *Ingrid Victoria Sofia Louise Margareta*, prinsesse af Sverige, født 28. marts 1910.

Døtre: 1) Tronfølgeren *Margrethe* Alexandrine Thorhildur Ingrid, født 16. april 1940, gift 10. juni 1967 med prins *Henrik* af Danmark, født greve de Laborde de Monpezat, født 11. juni 1934. Børn: a) *Frederik André* Henrik Christian, født 26. maj 1968. b) *Joachim* Holger Waldemar Christian, født 7. juni 1969. 2) *Benedikte* Astrid Ingeborg Ingrid, født 29. april 1944, gift 3. februar 1968 med *Richard* Casimir Karl August Konstantin, prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934. Søn: *Gustav* Frederik Philip Richard, født 12. januar 1969. 3) *Anne-Marie* Dagmar Ingrid, født 30. august 1946, gift 18. september 1964 med Hans Majestæt *Konstantin*, Hellenernes konge, født 2. juni 1940. Børn: a) *Alexia*, født 10. juli 1965. b) Kronprins *Paul*, født 20. maj 1967.

Broder: Arveprins *Knud* Christian Frederik Michael, født 27. juli 1900, gift 8. september 1933 med *Caroline-Mathilde* Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid (se nedenfor). Børn: a) *Elisabeth* Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée, født 8. maj 1935. b) *Ingolf* Christian Frederik Knud Harald Gorm Gustav Viggo Valdemar Aage, født 17. februar 1940, greve af Rosenborg, gift 13. januar 1968 med *Inge*, grevinde af Rosenborg, født Terney, født 21. januar 1938. c) *Christian* Frederik Franz Knud Harald Carl Oluf Gustav Georg Erik, født 22. oktober 1942.

Faders broders børn: a) *Feodora* Louise Caroline-Mathilde Victoria Alexandra Frederikke Johanne, født 3. juli 1910, gift 9. september 1937 med *Christian* Nikolaus Wilhelm Friedrich Albert Ernst Stephan, prins til Schaumburg-Lippe, født 20. februar 1898. b) *Caroline-Mathilde* Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid, født 27. april 1912, gift 8. september 1933 (se ovenfor). c) *Gorm* Christian Frederik Hans Harald, født 24. februar 1919.

Farfaders broders børn: 1) *Axel* Christian Georg, født 12. august 1888, død 14. juli 1964, gift 22. maj 1919 med *Margaretha* Sofia Lovisa Ingeborg, prinsesse af Sverige, født 25. juni 1899. Søn: *Georg* Valdemar Carl Axel, født 16. april 1920, gift 16. september 1950 med *Anne* Ferclith Fenella, født Boves-Lyon, født 4. december 1917. 2) *Viggo* (se nedenfor). 3) *Margrethe* Françoise Louise Marie Helene, født 17. september 1895, gift 9. juni 1921 med *Renatus* Karl Maria Joseph, prins af Bourbon-Parma, født 17. oktober 1894, død 30. juli 1962.

Viggo Christian Adolph Georg, født 25. december 1893, prins, greve af Rosenborg, gift 10. juni 1924 med dr. med. James O. Greens datter *Eleanor* Margaret, prinsesse *Viggo*, grevinde af Rosenborg, født 5. november 1895, død 3. juli 1966.

Regering og Folketing

Ministeriet *Baunsgaard*

(Udnævnt den 2. februar 1968 med ændring af 11. juli 1969).

Statsminister	<i>Hilmar Baunsgaard</i> (RV)
Udenrigsminister	<i>Poul Hartling</i> (V)
Finansminister	<i>Poul Møller</i> (KF)
Fiskeriminister og minister for Grønland	<i>A. C. Normann</i> (RV)
Minister for kulturelle anliggen- der og minister for teknisk samarbejde med udviklings- landene samt nedrustnings- spørgsmål	<i>K. Helveg Petersen</i> (RV)
Indenrigsminister	<i>H. C. Toft</i> (KF)
Justitsminister	<i>Knud Thestrup</i> (KF)
Forsvarsminister	<i>Erik Ninn-Hansen</i> (KF)
Landbrugsminister	<i>Peter Larsen</i> (V)
Handelsminister (minister for handel, håndværk, industri og søfart)	<i>Knud Thomsen</i> (KF)
Minister for offentlige arbejder	<i>Ove Guldberg</i> (V)
Boligminister og minister for statens lønnings- og pen- sionsvæsen	<i>Aage Hastrup</i> (KF)
Socialminister	<i>Nathalie Lind</i> (V)
Undervisningsminister	<i>Helge Larsen</i> (RV)
Arbejdsminister	<i>Lauge Dahlggaard</i> (RV)
Økonomiminister og minister for nordiske anliggender samt europæiske markeds- anliggender	<i>P. Nyboe Andersen</i> (V)
Kirkeminister	<i>Arne Fog Pedersen</i> (V)

Konservative 6 - Venstre 6 - Radikale Venstre 5

Folketingsvalget den 23. januar 1968

Valgdeltagelse 89,3 procent.

Socialdemokratiet	974.833 st.	62 mandater
Radikale Venstre	427.304 »	27 »
Konservative	581.051 »	37 »
Venstre	530.167 »	34 »
Retsforbundet	21.124 »	0 »
Socialistisk Folkeparti	174.553 »	11 »
Kommunister	29.706 »	0 »
Liberal Centum	37.407 »	0 »
Slesvigsk Parti	6.831 »	0 »
De Uafhængige		815 »
Venstre Socialister	57.184 »	4 »
	<hr/>	
	2.854.520 st.	175 mandater

STEMMETAL I NORDSLESVIG

Valgdeltagelse 88,8 procent.

Socialdemokratiet	45.969 stemmer
Radikale Venstre	16.190 »
Konservative	27.689 »
Venstre	26.606 »
Retsforbundet	1.231 »
Socialistisk Folkeparti	3.301 »
Kommunister	382 »
Liberal Centum	1.427 »
Slesvigsk Parti	6.831 »
De Uafhængige	14.360 »
Venstre Socialister	1.009 »
	<hr/>
	131.450 stemmer

VALGT I NORDSLESVIG

Socialdemokratiet: P. Gorrsen, F. Vilh. Teichert, Knud Nielsen.

Det konservative Folkeparti: Mads Eg Damgaard, Johs. Burgdorf.

Venstre: Simon From, Johan Philipsen.

Det radikale Venstre: Jens Peter Jensen.

ANDELSBANKEN

ØVER

HELE

LANDET

— også

i

SØNDERJYLLAND

MARKEDSFORTEGNELSE FOR 1970

Sønderjylland

HADERSLEV AMT

Haderslev, hver mandag eksportmarked med slagtekvæg og grise-marked.

SØNDERBORG AMT

Sønderborg, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

TØNDER AMT

Løgumkloster, 18. august heste.

Skærbæk, hver onsdag marked med heste og slagtekvæg.

Tønder, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Højer, hver anden lørdag i september fåremarked, som er åbent for tilførsel af levende får, lam, heste, kreaturer m. v.

AABENRAA AMT

Aabenraa, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Øvrige Jylland

HJØRRING AMT

Brønderslev, anden mandag i hver måned (i marts og sept. den første mandag) heste.

Flauenskjöld, 14. sept. heste.

Hjallerup, sommermarkedet med heste den første mandag i juni, der ikke er helligdag, med forprang dagen før.

Hjørring, hver mandag hele året eksportmarked med heste og slagtekvæg.

AALBORG AMT

Nibe, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Aalborg, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Hver fredag marked med levekvæg og grisemarked.

Aars, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

THISTED AMT

Fjerritslev, hver mandag marked med slagtekvæg.

Thisted, hver torsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Hver tirsdag marked med levekvæg.

Vildsund, 16. juli heste.

VIBORG AMT

Kjellerup, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Skive, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

AARHUS AMT

Aarhus, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg på kvægtorvet.

C. C. RODE

Grundlagt 1855 - Telefon (046) 22260 - Aabenraa

GULD - SØLV - URE

„CERES”

KORN- OG FODERSTOFFORRETNING . AKTIESELSKAB

Aabenraa . Telefon 21321*

CENTRAL-MEJERIET

Aabenraa

anbefaler sine 1. klasses produkter

Landbrugsbøger . Regnskabsbøger . Faglitteratur

PETER N. ANDRESEN

Boghandel . AABENRAA . Telefon 22069

RANDERS AMT

- Grenaa**, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
Hobro, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.
Kollnd, 9. september heste.
Løgten By, første onsdag i hver måned grisemarked.
Randers, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg;
hver lørdag marked med heste og levekvæg.

SKANDERBORG AMT

- Hammel**, grisemarked hver torsdag, hvis helligdag søgnedagen før.
Horsens, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg, hver fredag marked med levekvæg. Torvedag hver onsdag og lørdag; landboauktionen og grisemarked hver fredag.
Salten, 26. juni heste.
Silkeborg, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
Skanderborg, torvedag hver fredag; grisemarked hver tirsdag.

VEJLE AMT

- Kolding**, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
Vejle, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

RINGKØBING AMT

- Herning**, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
Torvedag hver tirsdag og lørdag, grisemarked hver torsdag.
Holstebro, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
Hver torsdag marked med levekvæg og grisemarked.
Lemvig, hver tirsdag marked med heste og slagtekvæg.
Skjern, hver onsdag marked med heste og slagtekvæg. Hver fredag marked med levekvæg.
Ulfborg, 26. august heste og levekvæg.

RIBE AMT

- Brørup**, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg, 21 jan., 18 febr., 18 marts, 8 og 22 april, 15 juli, 19 aug., 2 og 16 sept., 7, 21 og 28 okt., 4 og 18 nov., 2 og 16 dec. levekvæg. 11 marts, 6 maj og 23 sept. heste og levekvæg.
Esbjerg, hver mandag eksportmarked med slagtekvæg.
Grindsted, hver mandag marked med heste og slagtekvæg. Torvedag samt grisemarked hver torsdag.
Ho, 29 august fåremarked.
Ribe, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.
Varde, hver torsdag i april og oktober og hver første og tredje torsdag de øvrige måneder marked med heste og levekvæg.
Torvedag hver torsdag.
Vorbasse, 23 juli heste.
Ølgod, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Fyn, Langeland og Ærø

ODENSE AMT

- Odense**, hver mandag (eller hvis helligdag den påfølgende tirsdag) eksportmarked med heste og slagtekvæg; 26. juni (St. Knud) heste; hver fredag med levekvæg og grisemarked.

KVALITETS-TRYKSAGER

er ikke dyrere

Aabenraa Bogtrykkeri

N. P. Mogensen & Søn
Aabenraa - Telefon 2 25 49

BO - rigtig Indehaver: ANNY ORHOLM NIELSEN

STOREGADE 5 . AABENRAA . TELEFON (046) 2 15 95

CIMBRIA TØMMERHANDEL $\frac{A}{S}$
AABENRAA

- en central for byggematerialer

Telefon (046) 2 20 00

I RØDEKRO køber man Tingleffs kaffe

hos

købmand N. P. BRANDERUP

Telefon 6 22 56

SVENDBORG AMT

Egeskov, 16. sept. heste.
Svendborg, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Lolland og Falster

Nakskov, hver mandag eksportmarked med slagtekvæg.
Nykøbing, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Sjælland, Møen, Samsø og Bornholm

Holbæk, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
København, onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
Næstved, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
Torvedag hver onsdag og lørdag.
Slagelse, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
Torvedag hver onsdag og lørdag.
Sorø, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.
Ny Toftegaard, pr. Ølstykke, 28. februar heste.

Kvæg- og hestemarkeder i Sydslesvig

HUSUM AMT

Bredsted (magerkvæg): 17 og 24 april, 8 og 15 maj, 25 sept., 2, 9 og 23 okt., - om fredagen afholdes grisemarked (falder denne på en helligdag, afholdes grisemarkedet om lørdagen).
Husum (hornkvæg): 7, 14, 21 og 28 jan., 4, 11, 18 og 25 febr., 4, 11, 18 og 25 marts, 1, 8, 15, 22 og 29 juli, 5, 12, 19 og 26 aug., 2 og 9 dec., (magerkvæg og får): 1, 8, 15, 22 og 29 april, 6, 13, 20 og 27 maj, 1, 8, 15, 22 og 29 okt., 5, 12, 19 og 26 nov., (slagtekvæg): 2, 9, 16, 23 og 30 sept., 7, 14, 21 og 28 okt., 4, 11, 17 og 25 nov., - om torsdagen afholdes grisemarked (falder denne dag på en helligdag, afholdes grisemarked om onsdagen).
Langhorn (kvæg og får): 25 april, 17 okt., (heste): 29 aug. (2 dage).

FLENSBORG AMT

Esgebæk (kvæg): 4 og 11 maj, 5 og 26 okt.

SLESVIG AMT

Frederiksstad (heste): 17 juli, 8 sept.
Slesvig (heste og føl): 4 sept. (om lørdagen afholdes grisemarked - dog ikke, hvis denne falder på en helligdag).
Sønder Brarup (heste): 27 juli.
Sønder Stabel (kvæg): 10 okt.

EJDERSTED AMT

Tønning (heste og kvæg): 24 april (3 dage), (heste): 24. aug. (3 dage).
Der afholdes grisemarked mandag formiddag - falder denne dag på en helligdag, afholdes grisemarkedet på den forudgående lørdag.

Herrekonfektion, arbejdstøj, skotøj og gummistøvler
til damer og herrer

køber De

**BEDST OG
BILLIGST
HOS**

Christian Jacobsen
Herreklædning & Jodloj
Søndertorv . Telefon 2 23 56
Aabenraa

A/s Sønderjydsk Frøforsyning

Frøavl og frøhandel

Aabenraa . Telefon (046) 23047

Durants

VERDENS KULTURHISTORIE

bind 1-31 er det største og mest omfattende kulturhistoriske
værk, der til dato er udkommet i den danske bogverden.
Luxusudgave à kr. 42,75 pr. bind.

NIELS THOMSEN^s Boghandel

(Wohlenbergs Eftf.)

Telefon 2 22 29 . Storetorv 5 . Aabenraa

Skrive- og regnemaskiner - så

Asmus Schultz

William Boje's Eftf.
Grundlagt 1905

Aabenraa . Telf. 2 35 26

RENSBORG NØRREAMT

Rensborg (hornkvæg og heste): 5 jan. og 23 marts, (Rotenhöfer - hornkvæg og heste): 20 april, (magerkvæg): 27 april, (hornkvæg og heste): 22 juni og 21 sept., (Rotenhöfer - hornkvæg og heste): 19 okt., (magerkvæg): 26 okt., (»Nutzvieh«, heste, hornkvæg, får og svin): hver mandag, (falder mandag på en helligdag, afholdes markedet på den efterfølgende hverdag, tirsdag). Om torsdagen afholdes småkrammarked, særlig grise og fjerkræ (falder torsdag på en helligdag, afholdes markedet på den forudgående hverdag, onsdag).

SYDTØNDER AMT

Læk (grise): 5, 12, 19 og 26 jan., 2, 9, 16 og 23 febr., (grise og får): 2, 9, 16, 23 og 31 marts, 6, 13, 20 og 27 april, 4, 11, 19 og 25 maj, 1, 8, 15, 22 og 29 juni, (grise): 6, 13, 20 og 27 juli, (magerkvæg og grise): 3, 10, 17, 24 og 31 aug., 7, 14, 21 og 28 sept., 5, 12, 19 og 26 okt., 2, 9, 16, 23 og 30 nov., (grise): 7, 14, 21 og 28 dec.

Nibøl (grise): 6, 13, 20 og 27 jan., 3, 10, 17 og 24 febr., 3, 10, 17, 24 og 31 marts, 7, 14, 21 og 28 april, (får): 21 og 28 april, (grise, får og magerkvæg): 5, 12, 19 og 26 maj, (grise og får): 2, 9, 16, 23 og 30 juni, (heste og føl): 14 og 15 juni, (grise): 7, 14, 21 og 28 juli, slagtekvæg): 14, 21 og 28 juli, (grise og slagtekvæg): 4, 11, 18 og 25 aug., 1, 8, 15, 22 og 29 sept., 6, 13, 20 og 27 okt., (heste): 13 okt., (grise, får, lam og slagtekvæg): 3, 10, 17 og 24 nov., (grise): 1, 8, 15, 22 og 29 dec.

Vyk/Før (kvæg): 17 okt.

Krammarkeder i Sydslesvig

Bredsted 22, 23 og 24 maj, 11, 12 og 13 sept.

Egernfærde 22, 23 og 24 marts (f. m. 21. marts), 21, 22 og 23 juni (f. m. 20 juni), 20, 21 og 22 sept. (f. m. 19 sept.)

Flensborg 3, 4, 5, 6 og 7 april, 11, 12, 13, 14 og 15 sept.

Frederiksstad 17, 18 og 19 juli.

Garding 18 og 19 juni.

Husum 28, 29, 30 og 31 maj, 17, 18, 19 og 20 sept.

Kappel 24 og 25 maj, 1 og 2 nov.

Langhorn 29 og 30 aug.

Læk 10 og 11 maj (f. m. 9 maj), 11 og 12 okt. (f. m. 10 okt.).

Nibøl 13, 14 og 15 juni.

Rensborg 10, 11, 12 og 13 april, 26, 27, 28 og 29 juni, 18, 19, 20 og 21 sept.

Satrup 4, 5 og 6 sept.

St. Peter Ording 16, 17 og 18 maj, 21, 22 og 23 aug.

Slesvig 1, 2, 3 og 4 maj, 29, 30 og 31 aug., 1, 2, 3, 4, 5 og 6 sept.

Svavsted 15 sept.

Sørup 5, 6 og 7 juni.

Sønder Brarup 25, 26, 27 og 28 juli (f. m. 24 juli).

Sønder Stabel 10 okt.

Tønning 24, 25 og 26 april, 14, 15 og 16 aug.

Fjølde (Viöl) 20 april, 15 sept.

Vesterland/Sild 18, 19, 20 og 21 sept.

Vyk/Før 16, 17 og 18 okt.

(f. m. = formarked).

*En ting
der står
fast:*

NORA plast ...

skridsikkert fodtøj

- For industri og landbrug
- Tåler syre, aje og kemikalier
- Specialmodeller til olie, fedt og benzin
- Lette, behagelige og hygiejniske

NORA FODTØJ

GENERALIMPORT: C. BORREGAARD NIELSEN
AABENRAA · TLF. (046) 2 29 50
FORHANDLERE OVER HELE LANDET

JAGT- OG FREDNINGSTABEL

PATTEDYR

Må jages hele året:

Muflonvædder, vildsvin: orne, vildkanin.

Må jages til følgende tider:

Kronhjort, dåhjort og sikahjort samt kalve	1.9.—28.2.
Kronhind, dåhind og sikahind	1.10.—31.12.
Råbuk	16.5.—15.7.
.....	samt 1.10.—31.12.
Rå og lam	1.10.—31.12.
Harc	1.10.—18.12.
Muflonfår og lam, vildsvin: so og grise	1.10.—28.2.
Ræv, grævling, husmår (skovmår er totalfredet), ilder, lækat og egern	16.6.—28.2.
Spættet sæl	1.9.—31.5.

FUGLE

Agerhøns og urhane (urhønen er totalfredet)	16.9.—31.10.
Fasanhane	1.10.—31.12.
Fasanhøne	21.10.—30.11.
Skovsneppe	24.9.—31.12.
.....	samt 1.3.—7.4.
Lommer og toppet lappedykker	1.10.—28.2.
Skarv	1.8.—30.4.
Fiskehejre	1.7.—31.12.
Grågås, blisgås, sædgås, kortnæbbet gås, canadisk gås og knortegås	1.8.—31.12.
Gråand, atlingand, krikand, spidsand, pibeand og skeand	16.8.—31.12.
Taffeland og blishøne	16.8.—28.2.
Troldand, bjergand, hvinand, sortand, fløjlsand, havlit, edderfugl, stor skallesluger og toppet skallesluger.	1.10.—28.2.
Strandskade, vibe, strandhjejle, hjejle, stor og lille regn- spove, stor og lille kobbersneppe, sortklire, hvidklire, rødben og islandsk ryle	1.8.—31.12.
Dobbeltbekkasin og enkeltbekkasin	16.8.—31.12.
Hættemåge og stormmåge	16.8.—28.2.
Sildemåge, sølvmåge og svartbag	16.8.—30.4.
Alk, kortnæbbet og langnæbbet lomvie	1.10.—28.2.
Ringdue	1.8.—31.12.
Gråspurv, allike, krage, husskade og skovskade	1.7.—30.4.
Råge	1.5.—15.4.
Solsort og sjægger	16.9.—31.1.

Et moderne **STORMAGASIN**

midt i
Sønderjylland

Se vort udvalg
absolut uden
købetvang

Fri levering
i egne vogne
over hele
landsdelen

KJÆRS MØBLER

Slotsgade . Aabenraa . Telefon (046) 23248

Niels A. Nielsen & Søn

Farve- og tapethandel

Ramsherred 10 . Aabenraa . Telefon 23128
Indehaver H. H. Nielsen

.. altid noget nyt på tapetet

Moderne BRILLER leveres efter lægerecept

Leverandør
til
sygekassen

Carl A. Lassen
Urmager og guldsmed

Nørreport 20 . Aabenraa . Telefon 23058

Totalfredet: Bramgås, gravand, gøg, klyde, præstekrave, ravn, samtlige rovfugle, der ikke er nævnt forud, altså alle falke (undt. vandrefalk), fiskcørn, glente, grib, vintermusvåge og ørn; dernæst rødhovedet and, rørdrum, skehejre, spætte, stenvender, steppehøne, stork, sule, svane, terne, tjurhane og -høne, trane, trappe, turteldue, tyrkisk due, ugle, urhøne og vendehal.

Desuden er alle i jagtloven ikke særlig nævnte fugle totalfredet.

Dykænder samt andre fugle og pattedyr (undt. sæler) må fra motorbåd ikke jages fra 31. maj til 1. oktober og i Øresund overhovedet ikke hele året.

I øvrigt henvises til meddelelserne i »Dansk Jagttidende«.

UDDRAG AF JAGTLOVEN:

§ 13. Al jagt er forbudt fra solnedgang til solopgang. Dog må gæs, ænder og måger samt blishøns og skarver skydes på træk i tiden fra 1½ time før solopgang til 1½ time efter solnedgang. I december måned må den nævnte beskydning dog kun foretages i tiden fra 1½ time før solopgang til 1 time efter solnedgang.

Jagttider og fredningsbestemmelser.

§ 26. Pattedyr og fugle er fredede uden for den for disse dyr fastsatte jagttid. Pattedyr og fugle, for hvilke der ikke er fastsat jagttid, er fredede hele året.

Stk. 2. Det er forbudt at jage eller dræbe pattedyr og fugle i fredningstiden. Fredningsbestemmelserne omfatter, hvor intet andet er angivet, tillige de fredede dyrs yngel samt fuglenes reder og æg.

Stk. 3. Fotografering samt films- og lydoptagelse ved reder og ynglepladser skal ske således, at dyrene og deres yngel ikke forulempes.

Stk. 4. Ringmærkning eller anden mærkning af fugle og pattedyr må kun foretages af dertil af landbrugsministeren bemyndigede personer eller institutioner.

Alt i ISENKRAM og til SPORT

Andr. Petersen

Aabenraa . Telefon (046) 2 32 21

Landbrugsministeriets bekendtgørelse af 11. 7. 1969 om afkortning af jagttid for visse pattedyr og fugle i jagtåret 1969-70.

I henhold til § 29 i lov nr. 221 af 3. juni 1967 om jagten fastsættes:

§ 1. I de nedenfor nævnte områder foretages med virkning for jagtåret 1. august 1969—31. juli 1970 en afkortning af jagttiden for visse pattedyr og fugle. Jagttiden for disse bliver her-
efter:

SØNDERJYLLAND:

I Aabenraa-Sønderborg amt med undtagelse af øen Als:

Fasanhøne ingen jagttid

I Aabenraa-Sønderborg amt for så vidt angår øen Als:

Råbuk 1.11.—31.12. 1969

Rå og lam 1.11.—31.12. 1969

Hare 1.11.—18.12. 1969

Fasanhane 1.11.—31.12. 1969

Fasanhøne 21.11.—30.11. 1969

I Haderslev amt:

Fasanhøne ingen jagttid

I Tønder amt:

Fasanhøne ingen jagttid

ØVRIGE LAND:

I Bornholms amt:

Råbuk 21.10.—31.12. 1969

og 1.6.—15.7. 1970

Rå og lam 21.10.—31.12. 1969

Hare 21.10.—18.12. 1969

Skovsneppe 24.9.—31.12. 1969

I Hjørring amt for så vidt angår øen Læsø:

Fasanhøne ingen jagttid

I Holbæk amt for så vidt angår øen Orø:

Råbuk ingen jagttid

Rå og lam ingen jagttid

I Holbæk amt for så vidt angår øen Sejrø:

Hare 1.11.—18.12. 1969

Agerhøne ingen jagttid

Fasanhane 1.11.—31.12. 1969

Fasanhøne ingen jagttid

I Københavns amt for så vidt angår Amager:

Fasanhøne 11.11.—30.11. 1969

I Maribo amt for så vidt angår øen Fejø:

Hare 21.10.—18.12. 1969

Fasanhane 21.10.—30.11. 1969

Fasanhøne 21.10.—31.10. 1969

I Maribo amt for så vidt angår øen Femø:

Hare 1.11.—18.12. 1969

Fasanhane 21.10.—30.11. 1969

Fasanhøne 21.10.—25.10. 1969

I Præstø amt for så vidt angår øen Nyord:

Hare ingen jagttid

Fasanhane 1.11. 1969

Fasanhøne 1.11. 1969

I Ribe amt:

Fasanhøne ingen jagttid

I Ringkøbing amt:

Fasanhøne ingen jagttid

I Skanderborg amt:

Urhane ingen jagttid

I Skanderborg amt for så vidt angår øen Endelave:

Fasanhøne ingen jagttid

I Svendborg amt for så vidt angår halvøen Horne (Horne sogn):

Råbuk ingen jagttid

Rå og lam ingen jagttid

Hare 1.10.—15.11. 1969

Fasanhøne 26.10.—27.10. 1969

I Svendborg amt for så vidt angår øen Strynø:

Hare 5.10., 12.10., 2.11. og 9.11. 1969

Agerhøne 5.10. og 12.10. 1969

Fasanhane

5.10., 12.10., 2.11. og 9.11. 1969

Fasanhøne 2.11. og 9.11. 1969

I Svendborg amt for så vidt angår øen Ærø og de omliggende øer og holme i Ærø herred:

Råbuk	ingen jagttid
Rå og lam	ingen jagttid
Hare	21.10.—30.11. 1969
Grågås	16.8.—31.12. 1969
Fasanhøne	21.10.—30.11. 1969
Strandskade	16.8.—31.12. 1969
Vibe	16.8.—31.12. 1969
Strandhøjle	16.8.—31.12. 1969
Højle	16.8.—31.12. 1969
Stor regnspøve	16.8.—31.12. 1969
Lille regnspøve	16.8.—31.12. 1969
Stor kobbersneppe	16.8.—31.12. 1969
Lille kobbersneppe	16.8.—31.12. 1969
Sortklire	16.8.—31.12. 1969
Rødben	16.8.—31.12. 1969
Hvidklire	16.8.—31.12. 1969
Islandsk ryle	16.8.—31.12. 1969
Ringdue	16.8.—31.12. 1969

I Thisted amt med undtagelse af øen Mors og Agger Tange:

Fasanhøne

ingen jagttid

I Viborg amt:

Fasanhøne

ingen jagttid

I Viborg amt for så vidt angår øen Fur:

Rå og lam

ingen jagttid

§ 2. I jagttiden medregnes begyndelses- og slutdagen.

§ 3. Pattedyr og fugle, for hvilke der er anført: ingen jagttid, er fredet i de nævnte områder i hele jagtåret 1969-70.

§ 4. For pattedyr og fugle, der ikke er nævnt i § 1, gælder de i jagtlovens § 27 fastsatte jagttider.

~ abonnér på
de gamle
sønderjyske dagblade

Dannevirke

Haderslev

Hejmdal

Aabenraa

Dybbøl-Posten

Sønderborg

Aabenraa Andels- Svineslagteri

Telefon (046) 23923

DRÆGTIGHEDSTABEL

Drægtighedens begyndelse	Fødsel kan ventes hos:				
	Hopper 329-345 dage	Køer 279-282 dage	Får 144-152 dage	Søer 112-115 dage	
Januar 1	December 2	Oktober 8	Juni 2	April 25	
" 15	" 9	" 15	" 9	Maj 2	
" 8	" 16	" 22	" 16	" 9	
" 22	" 23	" 29	" 23	" 16	
" 29	" 30	November 5	" 30	" 23	
Februar 5	Januar 6	November 12	Juli 7	Maj 30	
" 12	" 13	" 19	" 14	Juni 6	
" 19	" 20	" 26	" 21	" 13	
" 26	" 27	December 3	" 28	" 20	
Marts 5	Februar 3	December 10	August 4	Juni 27	
" 12	" 10	" 17	" 11	Juli 4	
" 19	" 17	" 24	" 18	" 11	
" 26	" 24	" 31	" 25	" 18	
April 2	Marts 3	Januar 7	September 1	Juli 25	
" 9	" 10	" 14	" 8	August 1	
" 16	" 17	" 21	" 15	" 8	
" 23	" 24	" 28	" 22	" 15	
" 30	" 31	Februar 4	" 29	" 22	
Maj 7	April 7	Februar 11	Oktober 6	August 29	
" 14	" 14	" 18	" 13	September 5	
" 21	" 21	" 25	" 20	" 12	
" 28	" 28	Marts 4	" 27	" 19	
Juni 4	Maj 5	Marts 11	November 3	September 26	
" 11	" 12	" 18	" 10	Oktober 3	
" 18	" 19	" 25	" 17	" 10	
" 25	" 26	April 1	" 24	" 17	
Juli 2	Juni 2	April 8	December 1	Oktober 24	
" 9	" 9	" 15	" 8	" 31	
" 16	" 16	" 22	" 15	November 7	
" 23	" 23	" 29	" 22	" 14	
" 30	" 30	Maj 6	" 29	" 21	
August 6	Juli 7	Maj 13	Januar 5	November 28	
" 13	" 14	" 20	" 12	December 5	
" 20	" 21	" 27	" 19	" 12	
" 27	" 28	Juni 3	" 26	" 19	
September 3	August 4	Juni 10	Februar 2	December 26	
" 10	" 11	" 17	" 9	Januar 2	
" 17	" 18	" 24	" 16	" 9	
" 24	" 25	Juli 1	" 23	" 16	

SØNNICHSENS
LEGETØJ

STOREGADE 13
AABENRAA TELEFON 22405

SØNNICHSENS
Varehus

Ramsherred 42 . Aabenraa
Telefon 22709

rosenvold

GULV-og VÆGMONTERING
SENDERGADE 8 AABENRAA TLF.(048) 22116

SADELMAGER

*

LÆDERVARER
GENNEM 130 ÅR

Chr. Nissen
URE & BRILLER

*Det store udvalg
til de små priser*

Vestergade 29 . Aabenraa . Telefon 23530

Lorenz Hansen jr.
Aabenraa

TELEFON 22138

DRÆGTIGHEDSTABEL

Drægtighedens begyndelse	Fødsel kan ventes hos:			
	Hopper 329-345 dage	Køer 279-282 dage	Får 144-152 dage	Søer 112-115 dage
Oktober 1	September 1	Juli 8	Marts 2	Januar 23
" 8	" 8	" 15	" 9	" 30
" 15	" 15	" 22	" 16	Februar 6
" 22	" 22	" 29	" 23	" 13
" 29	" 29	August 5	" 30	" 20
November 5	Oktober 6	August 12	April 6	Februar 27
" 12	" 13	" 19	" 13	Marts 6
" 19	" 20	" 26	" 20	" 13
" 26	" 27	September 2	" 27	" 20
December 3	November 3	September 9	Maj 4	Marts 27
" 10	" 10	" 16	" 11	April 3
" 17	" 17	" 23	" 18	" 10
" 24	" 24	" 30	" 25	" 17

SKOVS *Møbler*
v/ TH. IVERSEN

Vestergade 35 . Aabenraa . Telefon (046) 22420

DEN NORDSLESVIGSKE FOLKEBANK

GRAASTEN BANK

HADERSLEV BANK

FOLKEBANKEN FOR ALS OG SUNDEVED

TØNDER LANDMANDSBANK

5 GODE BANKFORBINDELSER

PORTO-TAKSTER

(pr. 1. juli 1969)

Brevforsendelser til Indlandet

Forsendelsens art Maksimumsvægten er <u>understreget</u>	Hele landet (inkl. Færøerne og Grønland)	Største udstrækning m. v.
	Øre	
Brevkort		
enkelte	50	} højst 15×10,7 cm } mindst 10×7 cm)
med svarkort	100	
Breve		
indtil 20 g	60	} 45×30×3 cm } Rulle: 75×10 cm } (Tryksager af form } som sammenlagte } eller ikke sammen- } lagte kort mindst } 10×7 cm)
over 20 g til 250 g	80	
over 250 g til <u>1 kg</u>	200	
Tryksager		
indtil 50 g	30	} 45×20×10 cm } Rulle: 45×15 cm } Skal mærkes »Vare- } prøve« hhv. »Brev- } pakke«. Må ikke in- } deholde skriftlige } meddelelser
over 50 g til 250 g	50	
over 250 g til <u>1 kg</u>	150	
Vareprøver		
indtil 50 g	30	} 45×20×10 cm } Rulle: 45×15 cm } Skal mærkes »Vare- } prøve« hhv. »Brev- } pakke«. Må ikke in- } deholde skriftlige } meddelelser
over 50 g til 250 g	50	
over 250 g til <u>500 g</u>	150	
Brevpakker		
højst <u>1 kg</u>	150	} 45×30×20 cm } 45×20×10 cm
Blindetryksager	portofri	
højst <u>7 kg</u>		
Fonopostforsendelser	som for breve	
højst <u>1 kg</u>		
Blandede forsendelser	} Takst som for } tryksager	} Må opfylde de for hver } forsendelsesart } (tryksager - vareprøver) } gældende betingelser.
højst <u>1 kg</u>		

Anbefaling af ovennævnte forsendelser: tillægsgebyr 140 øre.

Søndagsbreve kun til bymæssig bebyggelse ved postkontorer og visse posteks-
peditioner på landet. Forsendelsen skal på forsiden tydeligt være mærket
„Søndagsbrev“ og tillige være forsynet med et diagonalkryds: tillægsgebyr
2 kr. (kun alm. breve og brevkort).

Banegårdsbreve (kun alm. brevforsendelser): tillægsgebyr 140 øre.

Ilbrevforsendelser (alm. og anb. brevforsendelser): dobbelt vægtporto.

Ekspressforsendelser: tillægsgebyr 3 kr. (breve m. v. samt pakker indtil 20 kg).

»FOLKEHJEM«

K. OG H. HOLM TYGESEN . TELEFON 22848 . AABENRAA

Andelsvaskeriet

Industrivej . Tlf. 21401* . Vestergade 15
AABENRAA

KEMISK RENSNING

Lad vaske og rens
i landsdelens eget vaskeri

Det er billigere . . .

Brevforsendelser til udlandet

Forsendelsens art	Finland, Island, Norge og Sverige	Øvrige udland ²	Største udstrækning m. v.
Brevkort	Øre enkelte 50 med svarkort100	Øre enkelte 50 med svarkort 100	<p align="center">højest 15×10,7 cm mindst 10×7 cm</p> <p><i>Brevform:</i> højest 60 cm, men længde + bredde + tyk- kelse højest 90 cm (mindst 10×7 cm)</p> <p><i>Rulleform:</i> Længde ikke over 90 cm og ikke under 10 cm. Længde + 2 gange diame- teren højest 104 cm, mindst 17 cm.</p> <p><i>Brevforsendelser,</i> hvis dimensioner er mindre end oven- nævnte minimums- mål, er dog tilladt, hvis de er forsynet med en rektangu- lær adressedel af karton eller stærkt papir, som måler mindst 10×7 cm</p>
Breve ¹ højest <u>2 kg</u>	indtil 20 g 60 over 20-250 g ... 80 over 250-500 g 200 (over 500 g efter hele vægten som øvrige udland)	indtil 20 g 90 for hver følg. 20 g 50	
Trykeager højest <u>3 kg</u> ²	indtil 50 g 30 ov. 50-250 g ... 50 ov. 250 g-1 kg 150 (over 1 kg efter hele vægten som øvrige udland)	pr. 50 g 30	
Vareprøver højest <u>500 g</u>	indtil 50 g 30 ov. 50-250 g ... 50 ov. 250-500 g... 150	pr. 50 g 30 mindst 60	
Brevpakker højest <u>1 kg</u>	pr. 50 g 40 mindst 180	pr. 50 g 40 mindst 180 (kun til visse lande)	
Fonopost (kun til visse lande) højest 1 kg	pr. 50 g 80	pr. 50 g 80	

*Anbefaling af ovennævnte forsendelser: tillægsgebyr 140 øre.
Ekspressgebyr: 300 øre.*

- ¹ For breve af vægt indtil 20 g, der udveksles mellem danske og tyske post-huse i det dansk-tyske grænseområde med en indbyrdes afstand af indtil 30 km, gælder indenlandsk porto.
- ² Tryksager, der udelukkende indeholder bøger, kan veje indtil 5 kg.

Ældste specialforretning

Anton Nielsen
UDSTYRSFORRETNING

**TÆPPER
GARDINER
og UDSTYR**

LANDBRUGSMASKINER

Køb Deres maskiner, hvor De kan få reservedele til dem

Indhent tilbud fra

ALFRED PAULSEN A/S
Vestvejen 167 . Aabenraa . Telefon 24757

Førende specialforretning i **HOBBY og LEG**

Fleischmann

modeljernbaner HO

MÄRKLIN modeljernbaner
SCALEXTRIC racerbaner
TEKNO - BILOFIX - LEGO
byggesæt
BELLA kvalitetsdukken
Legetøj for alle

CHR. RICHELSEN LEGETØJSFORRETNING
Storegade 27, Aabenraa - Tlf. 22429

Godt syn...

så **NIC. VANGSGAARD**

Deres urmager og specialoptiker

Storegade 27, Aabenraa
Telefon (046) 21449

Pakker til Indlandet
(Inkl. Færøerne og Grønland)

Frankotvang: alle pakker til udlandet skal frankeres forud.

Udstrækning: som regel ikke over 1,5 m i nogen retning; dog kan pakker i rulle- eller stangform være indtil 2 m lange. Rumfang ikke over 1 m³.

Største vægt: 20 kg.

Indland

(undtagen Færøerne og Grønland)

Vægt	Alm. pakker	Voluminøse og forsigtig-pakker
indtil 1 kg	300 øre	500 øre
over 1 til 5 kg	400 øre	600 øre
over 5 til 10 kg	600 øre	900 øre
over 10 til 15 kg	900 øre	1400 øre
over 15 til 20 kg	1500 øre	2300 øre
Anbefalingsgebyr		200 øre
Værdigebyr		
for de første 1000 kr.		200 øre
for hver følgende 1000 kr. eller del deraf		10 øre
Ilgebyr		som vægtporto'en
Ekspressgebyr pr. 5 kg eller del deraf		340 øre
Postoprævning		220 øre
Postoprævning på postgiroblanketter		200 øre

Merværdiafgift er indregnet i ovennævnte takster og udgør 1/9 af disse.

Grønland og Færøerne

	Almindelig		Voluminøse og forsigtig kun Inden f. Færøerne
	Grønland	Færøerne	
indtil 1 kg	400 øre	270 øre	400 øre
over 1 til 5 kg ...	700 »	360 »	550 »
» 5 » 10 kg ...	1200 »	540 »	800 »
» 10 » 15 kg ...	1800 »	800 »	1200 »
» 15 » 20 kg ...	2600 »	1340 »	2000 »

Forskellige tillægsgebyrer: Spørg på posthuset.

**MAGASIN
ALFRED JOHANSEN**

GRAASTEN

GRAASTEN
BOGHANDEL

Nygade 1 - Graasten - Tlf. (046) 511 09

— det er dog stadig
den bedste

Andr. M. C. Holst Eff.
Viggo Henriksen
Graasten

CARL LARSEN

Kolonial · Delikatesser

HELLEVAD

TLF. 69429

Pakker til udlandet

Frankotvang: alle pakker til udlandet skal frankeres forud.
Til visse lande kan sendes efternævnte kategorier af pakker.

Værdipakker: vægtporto + følgende værdiporto:

Finland, Island, Norge og Sverige: indtil 1000 kr.: 180 øre, for hver følgende 1000 kr.: 10 øre.

Øvrige udland: 50 øre pr. 200 guldfrancs + ekspeditionsgebyr 140 øre pr. pakke.

Ilpakker: ca. dobbelt vægtporto.

Eksprespakker: 3 kr.

Voluminøse pakker } 50 % tillæg til vægtportoen
Forsigtig-pakker } (eventuelt afrundet)

Postoprævningspakker og luftpostpakker: spørg posthuset.

Postanvisninger, postoprævnninger og postindkasseringer

Postanvisninger (max. 3000 kr.)

Beløb indtil 1000 kr.	100 øre
Beløb 1000-2000 kr.	150 øre
Beløb 2000-3000 kr.	200 øre

Indbetalingskort (Giroblanket) 50 øre

Postindkasseringer 200 øre

Postindkasseringer (Giroblanket) 180 øre

Efterkravsforsendelser *):

Breve	200 øre
Breve (Giroblanket)	180 øre
Pakker (incl. MOMS 1/9)	220 øre
Pakker (Giroblanket)	200 øre

*) Desuden betales der den for den pågældende forsendelse gældende normale vægtporto.

Takster for banepakker

Enkelte stykker ilgods af indtil 25 kg's vægt befordres uden fragtbrev mellem alle jernbanestationer og billetsalgssteder samt flere dampskibsselskabers anløbspladser, når de er påklæbet banemærker, som nedenstående skema viser:

Vægt indtil 5 kg	400 øre
Vægt over 5 kg indtil 10 kg	500 øre
Vægt over 10 kg indtil 15 kg	600 øre
Vægt over 15 kg indtil 20 kg	700 øre
Vægt over 20 kg indtil 25 kg	800 øre

For pakker med rumfang over 200 dm³ indtil 500 dm³ forhøjes taksterne med 100 %.

For pakker med rumfang over 500 dm³ forhøjes taksterne med 200 %.

For eksprespakker beregnes et tillæg på 1.10 kr. pr. påbegyndt 5 kg, indtil 10 kg, mindst 2.20 kr. pr. pakke. Fra 10-15 kg — 3.30, fra 15-20 kg — 4.40, fra 20-25 kg — 5.50.

Merværdiafgift er indregnet i ovennævnte takster og udgør 1/9 af disse.

SPAREKASSEN SØNDERJYLLAND

**er
også
Deres
pengeinstitut**

SØNDERJYSK VEJVISER

Foreninger, institutioner, organisationer m. v.

Sprogforeningen

Formand: Fhv. højskoleforstander
J. Th. Arnfred, Askov, 6600 Vejen.
Ledelse: Gdr. Hans Jørgen Hansen,
Lysabildskov, fru gdr. Anne Marie
Skau, Øster Lindet, redaktør Morten
Kamphøven, Aabenraa, rektor
A. Feilberg Jørgensen, Aarhus.
Sekretær: Fru Edith Jakob Petersen,
Folkkehjem, 6200 Aabenraa,
telef. (046) 2 11 50.

Grænseegnens Arbejdsudvalg

Formand: Lærer Knud Nielsen,
6261 Bredebro, telef. (047) 4 12 31.
Sekretær: Lærer Tage Madsen,
6372 Bylderup, telef. (017) 6 21 27.

Skoleforeningen

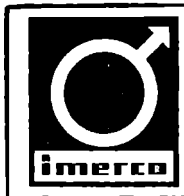
Formand: Gdr. Svend Christensen,
Burkal, 6372 Bylderup Bov.
Næstformand: Gdr. Hans Schmidt,
Sandet, 6542 Arrild.
Sekretær og kasserer:
Niels Gotthardsen, Høgsbro,
6772 Hviding.

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skramsgade 5,
1054 København K.,
telef. (01) 11 30 63.
Formand: Direktør, cand. polit.
E. Haunstrup Clemmensen, MF,
Hellerup.
Næstformænd: Direktør Fr. Heick, Vi-
borg, landsdommer Fr. Thygesen,
Viborg, landsretssagfører Knud Fre-
deriksen, København.
Sekretær: Kontorchef, cand. jur.
Anton Petersen.

Historisk Samfund for Sønderjylland

Forretningsudvalg: Generalkonsul, pro-
fessor, dr. phil. Troels Fink, Flens-
borg, formand, viceskoleinspektør
Chr. Stenz, Aabenraa, næstformand,
landsarkivar Peter Kr. Iversen, Aa-
benraa, sekretær, bankdirektør Hugo
Lildholdt, Aabenraa, kasserer.
Redaktionsudvalg for Sønderjyske Ar-
bøger: Rektor Knud Fanø, Flensborg,
seminarielektor, dr. phil. G. Japsen,
6200 Aabenraa, landsarkivar Peter
Kr. Iversen, 6200 Aabenraa.
Sekretariat og ekspedition:
Landsarkivet, 6200 Aabenraa,
telefon (046) 2 46 83.
Redaktionsudvalg for Skriftrækken:
Generalkonsul, professor, dr. phil.
Troels Fink, Flensborg, rigsarkivar,
dr. phil. Johan Hvidtfeldt, Køben-
havn, landsarkivar Peter Kr. Iversen,
6200 Aabenraa, arkivar Viggo Peter-
sen, 6200 Aabenraa (sekretær).
Redaktionsudvalg for Sønderjysk Må-
nedsskrift: Viceskoleinsp. W. Chri-
stiansen, 6270 Tønder, cand. polit.,
fru Inger Bjørn Svensson, 6100 Ha-
derslev, viceskoleinsp. Chr. Stenz,
6200 Aabenraa.
Amtsudvalgsformænd:
Haderslev amt: Sognepræst Tage
Holm, 6500 Vojens.
Sønderborg amt: Forstander G. Ras-
mussen, Danebod Højskole,
6450 Fynshav.
Tønder amt: Gdr. Cornelius Schmidt,
6775 Døstrup.
Aabenraa amt: Fuldmægtig, muse-
umsleder Holger Jacobsen,
6200 Aabenraa.
Sydslesvig: Kontorchef Lars H.
Schubert, Flensborg.

Ipland

GRAASTEN . TELEFON 51660

Uldall-Jessen

Graasten

ALT I MANUFAKTUR

Telefon 51056

J. LAUSTEN

Isenkram . Glas . Porcelæn . Vaskemaskiner

Telefon 51044 . Graasten

Brdr. H. & K. Overgaard

TØMRER- OG SNEDKERFORRETNING

Nalmadebro . Graasten . Telefon (046) 51646

BØGER - PAPIR . FYLDEPENNE

N. C. BOCK^S BOGHANDEL
B BYENS ÆLDSTE **B** FOLMER BERENTZEN, GRAASTEN

FOTO - KONTORARTIKLER - LYS

De sønderjydske Danske Samfund

Formand: Amtskontorchef

J. P. Caspersen, 6200 Aabenraa.

Sekretariatet ledes af redaktør

Kal Edv. Larsen, Rådhusstrøvet 3,
6400 Sønderborg.

Den Nordslesvigske

Kvindeforening

Formand: Fru Anne Marie Refslund

Poulsen, Bovlund, 6535 Branderup.

Næstformand: Fru Marie Thorup,
6533 Øster Lindet.

Kasserer: Fru Ellen Bjørn Hanssen,

Haderslevvej 23, 6200 Aabenraa.

Det Unge Grænseværn (D. N. U.)

Kontor: Kastanallee 24 A,

6400 Sønderborg.

Formand: Revalideringschef

Sv. A. Hellesten, 6400 Sønderborg,

tef. (044) 2 49 13.

Næstformand: Assistent

frk. Astrid Due, Finsensvej 8 G,
2000 København F, tef. GO 89 38 y.

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Afdelingsingeniør

Bruno Gaston, Fensmark,

4684 Holme-Olstrup.

Sekretær: Lærer Poul Dannow,

Skolekobbøl 18, 6510 Gram.

Forretningsfører: Viceskoleinspektør

Arne Aabenhus, Solbakken 10,
6300 Graasten.

Redaktør af »Rampelyset«:

H. O. Jørgensen, Borgnester Iversens
Vej 4, 7700 Thilsted.

Landssekretariat: Postboks 5,

6300 Graasten, tef. (046) 5 11 03.

Røddingegnens Gymnastik- og Ungdomsforening

Formand: Lærer Laust Torp,

6630 Rødding.

Kasserer: Frode Sørensen, Rødding

Højskole, 6630 Rødding.

Formand for håndboldudvalget:

Frode Sørensen, Rødding Højskole.

Formand for atletikudvalget:

Hans Petersen, 6543 Sdr. Hygum.

Formand for gymnastikudvalget:

Hans Ebbesen Hansen, Obbekær,
6760 Ribe.

Formand for kulturudvalget:

Gdr. Niels Christensen, Stenderup,
6630 Rødding.

Sønderjydske Idrætsforening

Formand: Førstelærer Sven Gammelgaard, 6350 Kollund.

Forretningsfører: Lærer Helge Jensen,
6775 Døstrup.

Formand for sællesudvalget:

Lene Johansen, Rønshoved Højskole,
6383 Rinkeby.

Formand for skydning: Kaptajnpløj-

nant P. J. Sundvang, Lupinvej 9,
6400 Sønderborg.

Formand for gymnastik:

Gdr. Claus Christensen, Lavensby,
6430 Nordborg.

Formand for folkedans: Ingeniør

A. C. Ries, 6473 Tandstet.

Formand for idrætsudvalget:

Landinspektør H. Marott Poulsen,
Skovvej 2, 6520 Tofthund.

Foreningen er delt i 5 hovedkredse.

Formænd:

Haderslev vesteramt: Inseminør

Jens Chr. Nielsen, 6630 Rødding.

Haderslev østeramt: Kontorassistent

Erik Stockholm, Højstrup, 6192 Øsby.

Aabenraa amt: Førstelærer Sven

Gammelgaard, 6350 Kollund.

Sønderborg amt: Major K. Lyhne

Pedersen, du Platsgade 3,
6400 Sønderborg.

Tønder amt: Overlærer Kn. Nielsen,

6201 Bredebro.

K. F. U. M. og K. F. U. K. i Sønderjylland

Kredsformænd:

Haderslev-kredsen: Gdr. Chr. Hau-

sen, Poulsgård, Bramdrup,

6100 Haderslev.

Gram-kredsen: Lærer Henry Raa-

bjerg, Rangstrup, 6534 Agerskov.

Aabenraa-Tønder-kredsen: Lærer

Heine Trumpf, Sønderhavbjerg,
6222 Genner.

Sønderborg-kredsen: Missionær Bir-

kelund Nielsen, Th. Brorsensvej 86,

6430 Nordborg.

Den gode CHRISTGAU kaffe
får De hos

Gunnar Reinholdt

Hellevad . Telefon 69412

Kulhandel Aktieselskab

Sønderborg

Telefon (044) 221 41 (flere linjer)

**DIREKTE IMPORT AF FAST OG
FLYDENDE BRÆNDELSE
OLIEFYR**

KØB GODT . KØB BILLIGT . KØB HOS

Hans Hansen & Co. A/s

Sønderborg

DET FØRENDE HANDELSHUS

A/s BROK & CO.

Sønderborg . Telefon 23176

BYGGEMATERIALER og STØBEGODS

Undervisning

Efterskoler

Agerskov Ungdomsskole, 6534 Agerskov.
Forstander Agnete Tang.

Højer Ungdomsskole, 6280 Højer.
Forstander M. Højer.

Kongædalens Ungdomsskole, Dover,
6660 Lintrup.
Forstander Carl Press.

Luthersk Missionsforenings Efterskole,
0240 Løgumkloster.
Forstander H. P. Mogensen.

Nordborg Slots Efterskole,
6430 Nordborg.
Forstander Boye Andersen.

Rens Ungdomsskole, 6371 St. Jyndeved.
Forstander Niels Mønsted.

Rinkenæs Ungdomsskole,
6383 Rinkenæs.
Forstander Georg Pristed.

Sommersted Ungdomsskole,
6560 Sommersted.
Forstander J. Steffensen.

Sundeved Ungdomsskole, 6224 Bovrup.
Forstander Aage Rasmussen.

Vojens Ungdomsskole, Vojens.
Forstander J. Kusk.

Højskoler og landbrugsskoler

Danebod Højskole, 6450 Fynshav.
Forstander Gunner Rasmussen.

Graasten Landbrugsskole,
6300 Graasten.
Forstander Karlskov Jensen.

Hoptrup Højskole, 6170 Hoptrup.
Forstander Axel Nielsen.

Jaruplund Højskole, Jaruplund,
Flensborg.
Forstander Niels Bøgh-Andersen.

Løgumkloster Højskole,
6240 Løgumkloster.
Forstander S. Jul Nielsen.

Rødding Højskole, 6630 Rødding.
Forstander Th. Rørdam.

Rønshoved Højskole, 6383 Rønshoved.
Forstander Hans Haarder.

Idrætshøjskolen i Sønderborg,
6400 Sønderborg.
Forstander Bent Brier.

Husholdningsskoler

Als Husholdningsskole, 6471 Vollerup.
Forstanderinde Johanne Hansen.

Graasten Husholdningsskole,
6300 Graasten.
Forstanderinde Johanne Pedersen.

Emil Ruge

»Kerameikos«

Dybbøl Banke

Den Danske Landmandsbank

Aktieselskab

Sønderborg

Perlegade 26 - Dybbølgade 19 . Kløvercentret
Kløvermarken

ALLE BANKFORRETNINGER UDFØRES

Afdeling i Ulkebøl og Broager

Axel Helmer & Co

Kongelig hofleverandør
Sønderborg

Telefon (044) 2 37 77*

Isenkram . Glas . Porcelæn

J.H.ROCK & Co

Sønderborg

Grundlagt 1897

Telefon 2 30 31 (fl. linjer)

MANUFAKTUR . UDSTYR . TRIKOTAGE

Biblioteker og arkiver

Der er biblioteker i alle Nordslesvigs kommuner. Af pladshensyn nævnes kun de største biblioteker.

Aabenraa, Rådhusgangen, telf. (046) 2 25 65 og 2 25 66. Udlån og læsesal 1/9 til 30/4: 10-20, lørdag dog 10-14. Om sommeren 10-19, lørd. dog 10-14. Rugkobbøl bibliotek, telefon (046) 2 14 80. Mandag, onsdag og fredag 14,30-19,00, tirsdag, torsdag og lørdag 14,30-17,00. Om sommeren mandag, onsdag og fredag 16-19. Børnebiblioteket, (Ungdomsborgen) telf. (046) 2 25 65 og 2 25 60. Mandag og onsdag 13-19, tirsdag, torsdag og fredag 13-17. Jull måned mandag, onsdag og fredag 13-15.

Augustenborg, telf. (044) 7 16 71, 1/5 til 31/8: Mandag 14-16, onsdag 16-18, fredag 19-21, 1/9 til 30/4: Mandag 14-16 og 19-21, onsdag 16-18, fredag 19-21.

Padborg, Bov sogns Bibliotek, telf. (046) 7 34 54. Udlån og læsesal: Mandag, tirsdag og onsdag 14-17, torsdag og fredag 14,00-19,30.

Broager. Mandag, onsdag og fredag 14-18 og 19-20.

Gram, telf. (048) 2 19 70. Mandag og fredag 19,00-20,30, onsdag 10,00-17,30. For børn: Mandag 14-15, tirsdag og torsdag 13-15, fredag 13-14.

Graasten, telf. (046) 5 13 75. Mandag og fredag 14,30-19,30, tirsdag, onsdag og torsdag 14,30-18,00.

Haderslev, Jomfrustien 20, telf. (045) 2 55 33. Hverdage 10-20 (maj-august 10-19), lørdag 10-19.

Børnebiblioteket, Gammelting 5, telf. (045) 2 46 56. Hverdage 13-18, lørdag lukket.

Hoptrup, telf. (045) 7 55 44. Mandag 19-21, tirsdag 15,30-17,30, 1/10 til 30/4 også torsdag 19-21.

Højer, telf. (047) 4 26 86. Tirsdag 19-20, fredag 14,30-15,30 og 19-20.

Løgumkloster, telf. (047) 4 30 42, 1/5 til 31/8: Mandag 18-20, torsdag 15-18. 1/9 til 30/4: Mandag 18-20, onsdag 18-20, torsdag 14-16, fredag 18-20.

Nordborg, telf. (044) 5 16 70. 1/5 til 31/8: Mandag 14-17, tirsdag 10-12 og 16-18, onsdag 14-19, torsdag 14-18 og fredag 13-19. 1/9 til 31/4: Mandag 14-17, tirsdag 10-12 og 16-18, onsdag 14-20, torsdag 14-18 og fredag 13-20.

Rødekro: Mandag 14,30-16,30, onsdag 9,30-11,30, fredag 19-21. Om vinteren desuden tirsdag 18-20.

Bibliotekar fru Præsts privattelefon udenfor åbningstiderne er telf. (046) 6 29 20.

Rødding, telf. (048) 4 12 88. Mandag og fredag 19-21, onsdag 16-18. For børn: mandag, onsdag og fredag 14-16.

Skærbæk, telf. (047) 5 17 80. Mandag 16-18, tirsdag og torsdag 18-20.

Sønderborg, Jernbanegade 10, telf. (044) 2 26 31. Udlån og læsesal 1/9 til 30/4: 10-20. 1/5 til 31/8: 10-19, lørdag 10-14.

Børnebiblioteket (Rutebilstationen): 13-18, undtagen lørdag.

Tinglev. 1/10 til 31/3: Mandag og torsdag 19-21, tirsdag og fredag 16-18 og 19-20. 1/4 til 30/9: Mandag og torsdag 19-20, tirsdag og fredag 16-17 og 19-20.

Toftlund, telf. (048) 3 10 30. Tirsdag 16,30-20, fredag 15-18. 1/10 til 30/4 også torsdag 18,30-19,30.

Tønder, Richtsensgade 10, telf. (047) 2 12 00. Udlån og læsesal vinter: 10-20, lørdag dog 10-16. Sommer 1/5 til 30/9: 10-19, lørdag dog 10-16.

Børnebiblioteket: 14-17, lørdag dog 14-19.

Vojens, telf. (045) 4 10 80. Hverdage: (undt. lørdag) 14-17. Mandag, tirsdag, fredag også 18-20. Fredag tillige 9-11.

Landsarkivet for de sønderjyske Landsdele, 6200 Aabenraa

Telf. (046) 2 27 04.

Åben 9-16, lørdag 9-17.

Landsarkivar P. Kr. Iversen.

Arkivarer H. Kargnård Thomsen og Viggo Petersen.

RADIO

TV

MUSIK

BRØDR. JØRGENSEN

LEVERANDØR TIL DET KONGELIGE DANSKE HOF

Sønderborg Aabenraa Haderslev Herning
(044) 23774 (046) 21156 (045) 21652 (07) 122808

Tøj til hele familien

...det betaler sig

Sønderborg . Telefon 21945

ANDREAS CLAUSEN

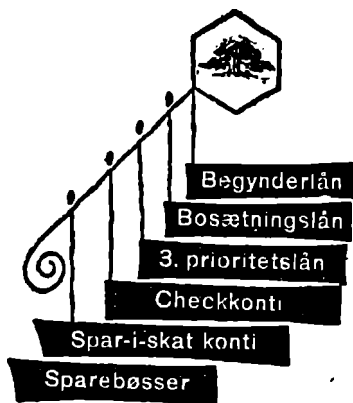
BOG- og KUNSTHANDEL

Sønderborg . Telefon 23800

BØGER I STUEN
KUNST PÅ 1. SAL

Museer

- Brødremenighedens Museum, Birkevej,**
6070 Christiansfeld.
Åbent: 1.6.-31.8.: 10-11.30, 14-17,
mandag lukket.
(Besøg udenfor disse tider efter af-
tale med S. Boye Nielsen, telf. (045)
6 12 24).
- Sønderjysk Brandværnsmuseum,**
Birkevej, 6070 Christiansfeld.
Åbent: Som Brødremenighedens Mu-
seum.
- Frøsløvlejrens Museum, 6330 Padborg.**
Telf. (046) 7 65 57.
Åbent: 1.5.-30.9. samt i skolernes
efterårsferie: 10-17, 1.10.-30.4.: Kun
efter aftale for skoler, foreninger o. l.
- Haderslev Amts Museum, Aastrupvej 48,**
8100 Haderslev. Telf. (045) 2 23 62.
Åbent: 10-12, 14-17, torsdag lukket.
- Nationalmuseets Kommandørgård,**
Toftum, Rømp, 6791 Kongsmark.
Telf. (047) 5 52 76.
Åbent: 1.5.-30.9.: 10-19.
- Museet på Sønderborg Slot,**
6400 Sønderborg. Telf. (044) 2 25 39.
Åbent: 1.5.-30.9.: 10-18. 1.10.-30.4.:
13-16.
- Tønder Museum, Slotsbanken,**
6270 Tønder. Telf. (047) 2 26 57.
Åbent: 1.5.-30.9.: 10-12, 13-17, man-
dag lukket. 1.10.-30.4.: Tirsdag, tors-
dag og lørdag 13-16.
- Aabenraa Museum,**
H. P. Hanssensgade 33,
6200 Aabenraa. Telf. (046) 2 26 45.
Åbent: 15.5.-15.9.: 10-12, 14-18, man-
dag lukket. 16.9.-14.5.: 10-12, 14-17,
mandag lukket.
- Samlingen på Jacob Michelsens gård i
Kolstrup, Toften 15, 6200 Aabenraa.**
Telf. (046) 2 10 68.
Åbent: Efter aftale.
- Flensborg Bymuseum, Lutherplads,**
Flensborg.
Åbent: 10-13, 15-17. Søndag 10-13.
Mandag lukket.
- Lyksborg Slot, Lyksborg.**
Åbent: 10-12, 14-17. Søndag 11-12,
14-17. Mandag lukket.
- Det slesvig-holstenske landsmuseum,**
Gottorp Slot, Slesvig.
Åbent: 9-17, mandag lukket.
- Det slesvig-holstenske landsmuseum
for forhistorie og tidlig historie,**
Gottorp Slot, Slesvig.
Åbent: 9-17, mandag lukket.
- Nissen-Haus, det nordfrisiske museum,**
Hertug Adolfgade 25, Husum.
Åbent: 10-12, 14-17. Søndag 10-17.
- Nolde-museet, Søbøl ved Nykirke.**
Åbent: 1.3.-30.11.: 10-18.
- Slesvig Bymuseum, Frederiksgade,**
Slesvig.
- Isted Mindehal, Isted.**
- Hjemstavns-museet, det gamle rådhus,**
Rensborg.
- Jernkunst-museet, Carlshütte,**
Büdelsdorf ved Rensborg.
- Nordfrisisk Hjemstavnsmuseum,**
Museumsvej, Nibøl-Dedsbøl.
- Ostenfeld-gården, Nordhusumgade 11,**
Husum.
- Ejdersted Hjemstavnsmuseum,**
St. Peder.
- Häberlin-Frisermuseum, Vyk på Før.**
- Sltds Hjemstavnsmuseum, Keitum.**
- Burg Hjemstavnsmuseum, Fehmern.**
- Museer i Sydslesvig er i reglen lukket
om mandagen.

SPAREKASSERNE
i
HADERSLEV

... altid til DERES tjeneste

Erhvervene

Landbrug

Statens Jordlovsudvalg

Kontor: Sct. Annæ Plads 10,
1250 København K.

Formand: Gdr. Simon From, MF,
Bygvrå, 6140 Fjelstrup.

Administrationschef: V. Hauch.

Medlem for Haderslev og Sønderborg
amtsråds kredse: Gdr. Axel Petersen,
Rørkær, 6373 Jejsing.

Medlem for Aabenraa og Tønder amts-
råds kredse: Husmand Fr. W. Tel-
chert, MF, Søgaard, 6381 Kliplev.

Kontoret i Tønder ledes af kontorchef
E. Ihsen.

Leder af det tekniske kontor i Tønder:
Civiling. Th. Claudi Westh,
6270 Tønder.

Landbrugsrådet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3,
1609 København V.

Præsident: Gdr. Anders Andersen, MF,
Benzonslyst, 8500 Grenna.

Direktør: N. Kjærgaard.

Jordfordelingskommissionerne

Jordfordelingskommissionen for 9. om-
råde, omfattende Haderslev og Søn-
derborg amtsråds kredse:

Formand: Gdr. Niels Ravn, MF,
7300 Jelling.

Medlemmer: Gdr. Chr. Jacobsen, Havn-
spård, Strandelhjørn, 6551 Over-
Jerstal, husmand Broder Brodersen,
Rufas, 6384 Avnbøl, forstander Sv.
Karlskov Jensen, Graasten Land-
brugsskole, 6300 Graasten.

Jordfordelingskommissionen for 10.
område, omfattende Tønder og
Aabenraa amtsråds kredse:

Formand: Husmand Fr. W. Telchert,
MF, Søgaard, 6381 Kliplev.

Medlemmer: Gdr. Holger Hansen, Eng-
huset, Stubbæk, 6200 Aabenraa, hus-
mand Jørgen Jørgensen, Nørre Hja-
rup, 6552 Hovslund, dommer H. Fogh,
6270 Tønder, gdr. Claus Clausen,
Harres, 6261 Bredebro.

Jordfordelingssekretariatet: Holbergs-
gade 23, 1057 København K.

Kommissioner ang. oprettelse af husmandsbrug, arbejderboliger m. m.

Formænd:

Haderslev amt: Gdr. Viggo Larsen,
6610 Skodborg.

Aabenraa amt: Jørgen Jørgensen,
Nr. Hjarup, 6552 Hovslund.

Sønderborg amt: Husmand
Jørgen Clausen, Himmark,
6402 Svenstrup, Als.

Tønder amt: Husejer Carl Olesen,
Spandet, 6542 Arnum.

Det kgl. danske

Landhusholdningsselskab

Rolighedsvej 26, 1958 København V.,
telef. (01) 35 02 27.

Ledende præsident: Hofjægermester,
godsejer A. Olufsen, Oulstrup,
7600 Struer.

Direktør: H. Wraae-Jensen.

I bestyrelsesrådet: Direktør Fr. Heick,
Hedeselskabet, 8800 Viborg, og gdr.
Anders Hørlück, 6610 Skodborg.

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: 8800 Viborg.

Formand: Hofjægermester, godsejer
A. Olufsen, Qulstrup, 7600 Struer.

Direktør: Fr. Heick, 8800 Viborg.

Mose- og engafdeling: Afdelingschef
C. V. Schledermann Larsen,
8800 Viborg.

Distriktskontor i 6100 Haderslev:

Distriktsbestyrer V. Lindebo Hansen.

Distriktskontor i 6270 Tønder:

Distriktsbestyrer J. Bjerregaard.

Distriktskontor i 6200 Aabenraa:

Distriktsbestyrer N. Jespersen.

Kulturteknisk afdeling: Afdelingschef
N. Venov, 8800 Viborg.

Distriktskontor i 6000 Kolding:

Distriktsingeniør M. Høst-Madsen.

Filiakontor i 6270 Tønder:

Afdelingsingeniør A. Sørensen.

Plantningsafdelingen: Afdelingschef
B. Steenstrup, 8800 Viborg.

Plantagedistrikt: Skovrider

B. Lindskov Christensen,
6780 Skærbæk.

Carl Niensens Boghandel

Grundlagt 1765

Bogbinderi

Kontormøbler . Regne- og skrivemaskiner

Nørregade 25 - HADERSLEV - Telefon 22371

Hjemmelavet
konfekt

Tingleffs
kaffe

Telefon 229 62 . HADERSLEV Nørregade 2

BYENS FØRENDE FORRETNING I BRANCHEN

J. S. Christensen

Aktieselskab

Haderslev . Telefon (045) 227 45

Alt i moderne belysning
Varme- og sanitære Installationer

J. C. Dirks

INSTALLATIONSFORRETNING

Haderslev . Telefon (045) 2 26 31

Landboforeninger

De samvirkende danske Landboforeninger

Kontor: Axelborg, 1620 København V.
I formandsskabet: Gdr. Anders Andersen, MF, og forp. Arne Pilegaard Larsen.

Sønderjyder i bestyrelsen: Gdr. Knud Friis, Benniksgård, 6383 Rinkenæs, gdr. Anders Hørlück, 6610 Skodborg J., gdr. Chr. Jørgensen, Tandsgård, 6473 Tandstlet, og gdr. Paul la Cour Møller, Bispegården, Ketting, 6110 Augustenborg.

Foreningen af jyske Landboforeninger

Kontor: Set. Clemens Torv,
8000 Aarhus C., telf. (061) 3 09 99.
Formand: Gdr. Anders Andersen, MF, Benzonslyst, 8500 Grenaa.
I bestyrelsen: Gdr. Anders Hørlück, 6610 Skodborg J., og gdr. Chr. Jørgensen, Tandsgård, 6473 Tandstlet.
Sekretær: Bjørn B. Christensen.

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Gårdejer Erik Boesen, Stubbom, 6140 Fjelstrup.
Sekretær og kasserer: Konsulent Carl Poulsen, 6230 Rødebro.
Bestyrelsen består af de enkelte landboforeningers og de to førstnævnte fællesledelsers formænd.
Husdyrbrugskonsulenter: Kr. Dahlgaard Jensen, 6385 Vester Sottrup, og B. Vinge Madsen, 0500 Vojens, samt Poul Solmer Frank, 6500 Vojens.

Den nordslesvigske Landboforening

Formand: Gdr. Anders Hørlück, 6610 Skodborg J.
Sekretær og planteavlskonsulent: Georg Nissen, Frøsvej 8, 0630 Rødding.
Konsulenter: Georg Nissen, Niels Lassen; og i samarbejde med egnens husmandsforening, havebrugskonsu-

lent Arne Knudsen og husdyrbrugskonsulent H. P. Fogtmann, og i samarbejde med Kolding og Omegns og Kolding Herreds Landboforening maskinkonsulent M. Boesgaard, Ladelund, bygningskonsulent Aage Beldringe, Kolding.

Haderslev Amts Landboforening

Formand: Gdr. Erik Boesen, Stubbom, 6140 Fjelstrup.
Sekretær: Gdr. Aage From, 6140 Fjelstrup.
Konsulenter: P. R. Madsen (planteavl), Per Koustrup (maskiner), H. Jensen, J. Høj Nielsen (regnskab), Ingrid Petersen (husholdning).
Landboforeningens kontorer: Marlesninde, Aastrupvej 36, 6100 Haderslev, telf. (045) 2 46 31.

Nr. Rangstrup Herreds Landboforening

Formand: Gdr. P. Holmgaard Jensen, Løbækgård, 6520 Toftlund.
Sekretær: J. Have, 6520 Toftlund.
Konsulenter: Th. Petersen (husdyrbrug), Kr. V. Christensen (regnskab), J. Have (planteavl).

Aabenraa Amts Landboforening

Formand: Gdr. Torp Friis Møller, Aarslev, 0301 Hjordkær.
Sekretær: Carl Poulsen, 6230 Rødebro.
Konsulenter: Carl Poulsen, 6230 Rødebro (planteavl), Erik Larsen, 6230 Rødebro (husdyrbrug), P. Mølgaard, 6200 Aabenraa (regnskab), Niels Horup, Stubbæk, 6200 Aabenraa (mask.)

Vis Herreds Landboforening

Formand: Gdr. Laurids Nielsen, Buskmose, 6383 Rinkenæs.
Sekretær: N. A. Drewsen, Hokkerup, 6382 Tørsbøl.
Konsulenter: N. A. Drewsen, Hokkerup (planteavl), Erik Larsen, 6230 Rødebro (husdyrbrug), fru Marie Surlykke, 6383 Rinkenæs (havebrug), Niels Horup, Stubbæk, 6200 Aabenraa (maskiner).

Bøger . Reproduktioner
Papir og kontorartikler

Kenns F. Beck

BOGLADEN

Nørregade 7 . Haderslev . Telefon (045) 2 37 81

Peter Henningsen

URE . GULD- og SØLVVARER

Haderslev . Telefon 2 21 69

Eneforhandling af ALPINA ure

Alt i pels, læder og ruskind

Ebbe Janssen & Søn

Storegade 1 . Haderslev . Telefon 2 11 85

Den faglærte buntmager

Den sundevedske Landboforening

Formand: Gdr. Tøge Sibbesen,
Marlegård, 0310 Broager.

Sekretær: Gdr. Poul Bertelsen,
Blans, 6384 Avnbøl.

Konsulenter: Filt Jensen, 6385 Vester
Sottrup (planteavl), A. Winther, Ul-
kebøl, 6400 Sønderborg (planteavl og
ungdomsarb.), P. Nielsen 6472 Kirke
Hørup (husdyrbrug), fru Marie Sur-
lykke, 6383 Rinkenæs (havebrug),
Jørgen Mølbjerg, Jættevej 12, Hos-
trupskov, 6200 Aabenraa (ungdoms-
arbejde).

Als Nørherreds Landboforening

Formand: Gdr. Nis V. Christensen,
Havnbjerg, 6430 Nordborg.

Sekretær: Gdr. Chr. Phillipsen, Esphøj-
gård, Brøhølle, 6430 Nordborg.

Konsulenter: Filt Jensen, 6385 Vester
Sottrup (planteavl), A. Winther, Ul-
kebøl, 6400 Sønderborg (planteavl),
Peder Nielsen, 6472 Kirke Hørup
(husdyrbrug), Aage Johansen, 6430
Nordborg (regnskab), fru Marie Sur-
lykke, 6383 Rinkenæs (havebrug),
Niels Horup, Stubbæk, 6200 Aaben-
raa (maskiner).

Den alsiske Landboforening

Formand: Gdr. Chr. Jørgensen,
Tandsgårde, 6473 Tandstet.

Sekretær: Gdr. Jørgen Michelsen,
Lysabildskov, 6474 Skovby.

Konsulenter: Filt Jensen, 6472 Vester
Sottrup, A. Winther, Ulkebøl, 6400
Sønderborg (planteavl), P. Nielsen,
6472 Kirke Hørup (husdyrbrug), P.
J. Hansen, Hørup Hav (regnskab),
fru Marie Surlykke, 6383 Rinkenæs
(havebrug), fru Else Hansen, 6230
Røddekro (husholdning).

Det bl. distrikts Landboforening

Formand: Gdr. Andreas Pedersen,
Travstedgård, 6373 Jejsing.

Sekretær: Claus Clausen, Svenstrup,
6261 Bredebro.

Konsulenter: Bent Maybom, 6271 Bre-
debro (planteavl), Aksel Pedersen,
6270 Tønder (husdyrbrug), K. P. Kr-
stensen, 6270 Tønder (regnskab), fru
Marie Surlykke, 6383 Rinkenæs (ha-
vebrug), fru Inger Marie Petersen,
6271 Bredebro (husholdning).

Slogs Herreds Landboforening

Formand: Forstander Hardy Knudsen,
6371 Store Jyndeved.

Sekretær: Gdr. Chr. Petersen,
Bylderup, 6372 Bylderup-Bov.

Konsulenter: Frede Nissen, 6372 Byl-
derup-Bov (planteavl), Aksel Peder-
sen, 6270 Tønder (husdyrbrug), fru
Marie Surlykke, 6383 Rinkenæs (ha-
vebrug), Erik Rasmussen, 6240 Lø-
gunkloster (regnskab).

Få Deres dagligstue fornyet inden jul — det hygger.

Vi har det store udvalg til de rigtige priser.

Fine betalingsvilkår.

H. DETHLEFSEN^S MØBLER

Røddekro - Telf. 62252

Haderslev Kul- & Koks- Kompagni ^{Å/S}

Kulimport

Brændselsolier

Petroleum

Oliefyr - Olietanke

Telefon 22012 (3 linjer)

Kontor: Nørregade 27

Antikke standure

De er altid velkommen til at se
vor special-afdeling i antikke ure.

Alle ure er gennemrestauretede
på eget værksled
og leveres med fuld garanti.

Kommer over hele landet.

V. FAHRENDORFF & SØN

Nørregade 24 . Haderslev . Telefon 22644

Landboforeningen for Løgumkloster og Omegn

Formand: Gdr. Verner Antonius,

Landeby, 6240 Løgumkloster.

Sekretær og kasserer: Gdr. Hans Nissen, Nr. Løgum, 6240 Løgumkloster.

Konsulenter: Hans Jepsen, Vestermølle, 6240 Løgumkloster (planteavl), Aksel Pedersen, 6270 Tønder (husdyrbrug), fru Marie Surlykke, 6383 Rinkeæs (havebrug), Erik Rasmussen, 6240 Løgumkloster (regnskab).

Landboforeningen for Skærbæk og Omegn

Formand: Jørgen Jensen, V. Auhølling, 6774 Brøns.

Næstformand: Lars Lassen, Haved, 6773 Rejsby.

Konsulenter: P. V. Johnsen, 6780 Skærbæk (planteavl), Aksel Pedersen, 6270 Tønder (husdyrbrug), M. Dencker, Havevej 10, 6780 Skærbæk (regnskab), N. Horup, Stubbæk, 6200 Aabenraa (maskiner), Arne Knudsen 6510 Gram (havebrug).

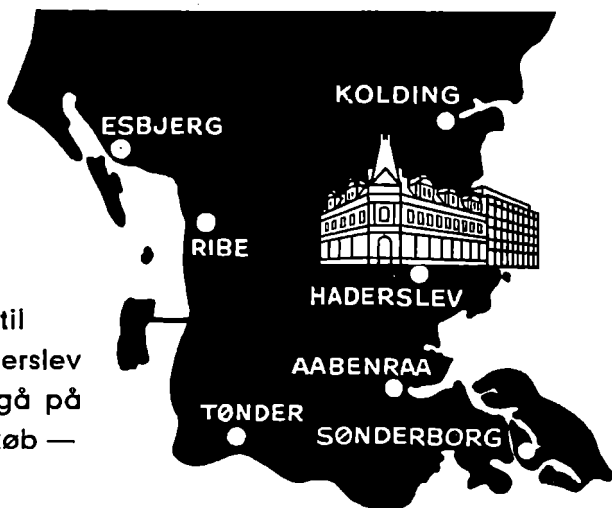
Landwirtschaftlicher Hauptverein für Nordschleswig

Formand: Gdr. H. H. Johannsen, Skelde, 6310 Brogger.

Sekretær: Konsulent P. Rasmussen, 6200 Aabenraa.

Konsulenter: Hans K. Agerley, 6100 Haderslev (planteavl), E. Wiltmann, 6200 Aabenraa (bogsøring), H. U. Petersen, 6270 Tønder (bogsøring), P. W. Dall, Stubbæk, 6200 Aabenraa (bogsøring).

Ta' til
Haderslev
og gå på
indkøb —

Vi ses hos

ORBESEN
Stormagasin

A/s Nicolai Outzen

Haderslev

Telefon 2 30 20

Trylin

GARDEROBE-RENSNING

M. Schaumanns Klædefabrik

v/ M. og K. SCHAUMANN

Haderslev

J. B. Jørgensen

Gravene 5 . Haderslev . Telefon . (045) 2 27 29

GARN og TRIKOTAGE

Husmandsforeninger

De samvirkende danske Husmandsforeninger

Kontor: Vester Farimagsgade 62,
1606 København V.

Formand: Husmand Peter Jørgensen,
Agervej, 4200 Slagelse.

I bestyrelsen bl. a.: Husmand Jens P.
Jensen, 6354 Agerskov, husmand Joh.
Pedersen, No, 6950 Ringkøbing.

Sekretariatets chef: Jørgen Pedersen,
2880 Bagsværd.

De samvirkende jyske Husmandsforeninger

Kontor: Viborgvej 128, 8210 Aarhus V.,
telf. (06) 15 52 33.

Formand: Hans Larsen-Ledet, Aarup,
9700 Vraa.

I bestyrelsen: P. Hansen Kock,
Asserballe, 6440 Augustenborg.

Sekretær: Ejnar M. Nielsen, Aarhus.

De samvirkende sønderjydske Husmandsforeninger

Formand: Husmand Jens P. Jensen,
6534 Agerskov.

Sekretær, kasserer og konsulent i
planteavl: E. Christensen,
6240 Løgumkloster.

Konsulenter: (Se enkeltforeningerne).

Tønder Amts Husmandsforeninger

Formand: Hans Matthiesen, Broders-
gård, 6270 Tønder.

Kasserer: Hans Bjørn Nølle,
6373 Jejsing.

Konsulenter: Aksel Pedersen, 6270
Tønder (husdyrbrug), Anker An-
maltzbøll, 6230 Røddekro (fjerkræ),
Erik Christensen, 6240 Løgumkloster
(planteavl), Jens Berg, 6240 Løgum-
kloster, P. Kruse Adersen, 6240
Løgumkloster (planteavl og drifts-
vejledning), fru Mary Dahl Nielsen,
6100 Haderslev (husholdning), V. Ho-
rup, Stubbæk, 6200 Aabenraa,
(maskiner).

Haderslev Østeramts Husmandsforeninger

Formand: Jørgen Hansen, Høgelund,
6551 Over-Jerstal.

Sekretær: Svend Aage Petersen,
Havremærk, 6100 Haderslev.

Konsulenter: A. Lalsen, Bjerningrød,
6100 Haderslev (planteavl), Andr.
Hansen, Erlev, 6100 Haderslev (hus-
dyrbrug). Maskinkonsulent P. Kous-
trup, 6180 Marstrup.

Haderslev Vesteramts Husmandsforeninger

Formand: Husmand Gunner Groth,
Stenderupgård, 6520 Toftlund.

Sekretær: Husdyrbrugskonsulent
A. Mortensen, 6510 Gram.

Konsulenter: H. P. Fogtmann, 6630
Rødding, Th. Pedersen, 6520 Toft-
lund (husdyrbrug), Arne Knudsen,
6510 Gram (havebrug).

Sønderborg Amts Husmandsforeninger

(herunder er tilsluttet Kreds-
foreningen »Sønderjydene»)

Formand: Husmand Peter Hansen Kock,
Asserballe, 6440 Augustenborg.

Konsulenter: E. Knudsen, 6310 Brønger
(planteavl), P. K. Pedersen, 6385 Ve-
ster Soltrup (husdyrbrug), Arne
Lund-Mikkelsen, 6224 Bovrup (drifts-
vejledning), frk. Didda Danielsen,
6473 Tandslet (husholdningskonsu-
lent for husmandsforeningerne), Pe-
der Nielsen, 6472 Kirke Hørup (fæl-
leskonsulent i fodring og hygiejne).

Aabenraa Amts Husmandsforeninger

Formand: Gdr. Kristian H. Thomsen,
Blrkehøj, Stubbæk, 6200 Aabenraa.

Konsulenter: O. A. Mortensen, 6510
Gram (husdyrbrug), Erik Christen-
sen, 6240 Løgumkloster (planteavl),
fru Mary Dahl Nielsen, Slimmersted-
vej 117, 6100 Haderslev (hushold-
ning), Erik Larsen, 6230 Røddekro
(fodring og hygiejne), Jens Berg,
Ringvej 1, 6240 Løgumkloster (drifts-
vejledning).

BLÅ NEM

med salmiak til rengøring

NEM

til opvask — det bløde uskadelige

We-Cit

til WC-kummen, renses, desinficerer. Diskret, behagelig duft.

MOTAX

død og udryddelse
af lus og utøj »o æ kre«

Det er sønderjyske
fabrikater fra
Svend Holm, Aabenraa

— som man køber
hos købmanden

— ikke blot fordi de er
sønderjyske, men det er
reelle kvalitetsvarer,
der giver *fuld værdi for
pengene.*

Motto:

*Køb ikke blot
på må og få!
Køb de rigtige varer
fra
Svend Holm, Aabenraa*

— hos **KØBMANDEN**

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

HOLM HANSEN^S BOGHANDEL

Løgumkloster . Telefon 43567

Husholdningsforeninger

De samvirkende danske Husholdningsforeninger

Formand: Gårdejerske fru Signe Førbj,
Harreby, 6510 Gram.

Det sønderjydske Husholdningsudvalg

Formand: Fru Henny Birk,
8545 Arrild.

Fællesudvalg for følgende husholdningsforeninger, som alle er tilsluttet Foreningen af jyske Landboforeningers Husholdningsudvalg:

Haderslev Amts Landbohusholdningsforening

Formand: Fru Marie Kortbek, Anslet,
6140 Fjelstrup.

Konsulent: Ingrid Pedersen, Erlev,
6100 Haderslev.

Nr. Rangstrup Herreds Husholdningsforening

Formand: Fru Ellen Hansen,
Rangstrup mejeri, 6354 Agerskov.

Konsulent: Fru Jørgine Frank Jensen,
Bodum, 6200 Aabenraa.

Løgumkloster og Omegns Husholdningsforening

Formand: Fru Mathilde Ravn, Frederiksgård, Draved, 6240 Løgumkloster.
Konsulent: Fru Inge Marie Petersen,
6261 Bredebro.

Det blandede distrikts Husholdningsforening

Formand: Fru Ellen Møller, Vollum,
6261 Bredebro.

Konsulent: Fru Inge Marie Petersen,
6261 Bredebro.

De sammensluttede Husholdningsforeninger i Aabenraa-Sønderborg Amter m. fl.

Formand: Fru Ruth Nissen,
Skelbækgård, 6400 Sønderborg.

Konsulent: Fru Jørgine Frank Jensen,
Bodum, 6200 Aabenraa.

Slogs Herreds Husholdningsforening

Formand: Fru Karen Uth, Havsted,
6253 Ravsted.

Konsulent: Fru Inge Marie Petersen,
6261 Bredebro.

Tønder Kafferisteri

Tlf. 22317 . Tønder . Tlf. 22318

BOGTRYK
OFFSET
BOGBIND

TH. LAURSEN^S
Bogtrykkeri

Jernbanegade 8 . Tønder . Telf. (047) 2 15 50

VI
ER TIL
FOR
DEM

Den Danske Landmandsbank

Aktielskab

Tønder afdeling

Vestergade 31 Telefon 2 21 22

Tønder Andelsslagteri

Tønder . Telefon 22356 + 22357

J. N. JEFSEN

BØGER . PAPIR . KUNST

Alt i skøn- og faglitteratur

Storegade 5 - Telefon 22341 - TØNDER

JOHS. THOMSENS EFTF.

Indeh. Peter Christensen

TØNDER

Telefon 21450

privat 21451

Træløst . Bygningsartikler

Støbegods

Kul . Brændselsolier

Altid gode, rene olier

fra eget elektrisk

tankanlæg

AKSEL MICHELSEN

Telefon Tønder 2.11.11*

KUL og TRÆLAST, BYGNINGSARTIKLER, STØBEGODS

Formbrændselsfabrik - TEXACO brændselsolier

CEMENTVAREFABRIK

Husdyrbrugsorganisationer

Sønderjydske Fællesledelse af Kvægavl

Formand: Gdr. Jakob Ravn, Olufsminde, 6572 Simmersted.
Konsulenter: B. Vinge Madsen, 6500 Vojens, og Povl Solmer Frank, 6500 Vojens.
8 kvægavlsforeninger med kunstig sædoverføring = 100.000 køer.
84 kontrolforeninger, omfattende 3.513 besætninger med 52.650 køer

Sønderjydske Fællesledelse

Sønderborg-kreds
Formand: Gdr. Hans Skau, Lillehave, 6200 Aabenraa.
Konsulent: Kr. Dahlgaard Jensen, 6385 Vester Sottrup.
Fællesledelsen omfatter 21 kontrolforeninger med ca. 17.140 køer, og 1 kvægavlsforening med ca. 2460 medlemmer og godt 31.160 køer.

Sønderjydske Avlsforening for sortbroget dansk Malkekælvæg

Formand: Gdr. G. Kloppenborg-Skrumsager, Bejstrupgård, Københoved, 6610 Skodborg J.
Konsulent: B. Vinge Madsen, 6500 Vojens.
245 medlemmer - 5.000 køer.

Sønderjydske Tyrestation

Bovlund, 6534 Agerskov.
Formand: Gdr. Anton Holm, Rangstrup, 6534 Agerskov.
Bestyrer: Jes Jørgensen.

Afkomsprøvestationen Brøstrupgård

6630 Rødding.
Formand: Gdr. Jakob Ravn, Olufsminde, 6572 Simmersted.

Fællesudvalget for Fjerkræavlen i Sønderjylland

Arbejdsområde i samtlige sønderjyske landbo-, husmands- og fjerkræavlerforeninger.
Formand: Anders Willadsen, Gøtterup, 6520 Toflund.
Konsulent: Anker Ammitzbøll, 6230 Rødekro.

Stambogsføringen for Heste af Jydske Race

Udvalgets formand: Gdr. H. Chr. Hansen, Rødbrup, 8900 Randers.
Stambogsfører: Landskonsulent Chr. Hansen, Aarhus.

De samvirkende jyske Hesteavlforeninger

Kontor: Østergade 9, 8000 Aarhus C., telf. (06) 12 03 56.
Formand: Gdr. H. Chr. Hansen, Rødbrup, 8900 Randers, telf. (06) 41 49 77 - Ølst nr. 14.
Næstformand: Gdr. Ejner Dissing, Frydsbrønd, 7900 Nykøbing M.
Konsulent: Landbrugskonsulent Chr. Hansen, Aarhus.

Mejeriforeninger

De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation

Kontor: Frederiks Alle 22, 8000 Aarhus C.
Formand: Gdr. Chr. Speggers, Mjang, 6472 Kirke Hørup.
Direktører: T. Mathlassen og P. Kock Henriksen.

De samvirkende jyske Mejeriforeninger Mejerikontoret, Aarhus

Formand: Proprietær S. Simonsen, Wissingsminde, 6640 Lunderskov.

Sønderjydske Mejeriforening

Formand: Gdr. Chr. Speggers, Mjang, 6472 Kirke Hørup.
Sekretær og kasserer: Mejerikonsulent N. Bruun Johannessen, 6500 Vojens. (30 mejerier - 4 mejeriselskaber).

Dansk Mejeristforening

Kontor: Vindegade 74, 5000 Odense.
Formand: Mejeribestyrer Frille Nielsen, Heldumvej 37, 7620 Lemvig.
Sekretær: Mejerilingeniør Henning Mortensen, Vindegade 74, 5000 Odense.
Sønderjydske amtskreds: Formand: Mejeribestyrer P. Petersen, Løgumgård, 6240 Løgumkloster.

JULIUS NIELSEN

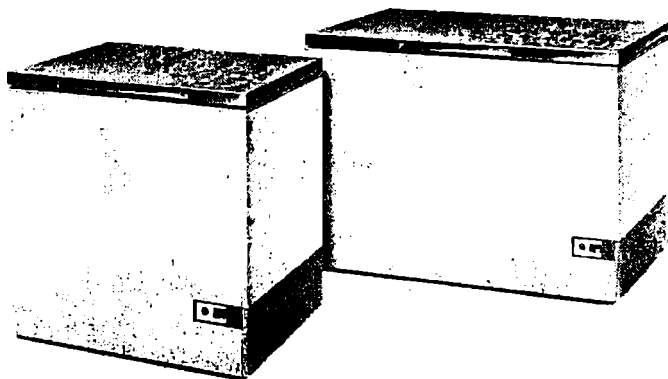
KORN- OG TØMMERFORRETNING A/S

VOJENS

TELEFON 41315

GRAM HJEMMEFRYSERE

— med overlegen frysevæne, stort rumindhold, fyldt med trådkurve og låg til kant. 2 størrelser med rumindhold på 290 og 470 liter.

BRØDRENE GRAM A/S

6500 VOJENS . TLF. (045) 414 21

Slagterier og kreatureksport

De samvirkende danske Andelsslagterier

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3,
1609 København V.

(Omfatter 51 andelsslagteriselskaber
med 58 slagterianlæg og 24 bi-
virksomheder).

Formand: Forstander Johs. Dons
Christensen, Stendetgård,
6100 Haderslev.

Sekretær: Direktør H. Behnke.

Andelsslagterier

Graasten:

Formand: Gdr. Joh. Phillipsen, MF,
Lundtoftbjerg, 6382 Tørshøj.

Direktør: Gert P. Haurum, H. A.

Rødning:

Formand: Gdr. Vagn Christensen,
Skodborgskov, 6610 Skodborg J.

Direktør: Erik Rübner-Petersen.

Sønderborg:

Formand: Gdr. Jens Iversen,
Paradisegård, Lambjergskov,
6472 Kirke-Hørup.

Direktør: O. F. Bagge.

Tønder:

Formand: Gdr. Anders Pedersen,
Travstedgård, 6270 Tønder.

Direktør: Holger Andresen.

Vojens:

Formand: Gdr. Jørgen Fullesen,
Tørning, 6180 Marstrup.

Direktør: Axel Petersen.

Aabenraa:

Formand: Gdr. Jesper Th. Hansen,
Roosthøj, Roost, 6535 Branderup J.

Direktør: Fr. Johansen.

Privatslagterier

Bylderup-Bov og Omegns Eksport-
slagteri, 8372 Bylderup-Bov.

Afdeling af Graasten Andelsslagteri.
Direktør: W. Christensen.

A/S Skærbæk og Omegns Eksport-
slagteri, 6780 Skærbæk.

Formand: Gdr. Svend Aage Hansen,
6262 Ballum.

Direktør: H. J. Jørgensen.

Danske Landbrugeres Kreatursalgforening - D.L.K.

Haderslev afdeling:

Formand: Gdr. Hans Carstensen,
Kastrup, 6510 Grun.

Salgsleder: Gdr. Jens Lund,
6532 Gåbøl.

Bogholderi: Bankfuldmægtig Bent
Mogensen, Andelsbanken.

6100 Haderslev.

Sønderborg afdeling:

Formand: Gdr. Jørgen Jørgensen,
Solbakkegård, 6480 Dybbøl.

Salgsleder: Direktør O. F. Bagge,
Andelsslagteriet, 6400 Sønderborg.

Bogholderi: Sønderborg Andels-
Svineslagteri, 6400 Sønderborg.

Tønder afdeling:

Formand: Gdr. Bende Nissen,
Kornved, 6270 Tønder.

Salgsleder: Gdr. Claus Clausen,
Svanstrupholm, 6271 Bredebro.

Bogholderi: H. Christiansen, Øster-
gade 25, 6270 Tønder.

Aabenraa afdeling:

Formand: Gdr. Torp Friis Møller,
Aarslevgård, 6391 Hjordkær.

Salgsleder: V. Søndergaard, Sønder
Ønlev, 6391 Hjordkær.

Bogholderi: Aabenraa Andels-
Svineslagteri, 6200 Aabenraa.

Kreatureksportforeningen for Nordslesvig

Formand: Gdr. Niels N. Lund,
V. Gammelby, 6280 Højer.

Salgsdirektør: Gdr. A. M. Lund,
Poppenhøj, 6280 Højer.

Salgsdirektør: W. Sønnichsen,
Søndergade 25, 6270 Tønder.

Padborg Boghandel og Bogtrykkeri

H. L. Clement

ET GODT TILBUD!

Et moderne fuldautomatisk kamera,
som kan betjenes problemfrit af hele familien.

CANON QL 25

HOS OS kun kr. **360,-**

Besøg vor moderne forretning
og se vort store udvalg til billigste priser.

P. J. SCHMIDT A/s

BOGHANDEL . VOJENS . TLF. (045) 41226

A/s **Gram Bank**

Tlf. (048) 21621

Hotel Gram

Tlf. (048) 21422

Agerskov Kro

Tlf. (048) 33228

Indeh. A. Laurrup

Andels-Kartoffelmelsfabrikken

»Sønderjylland«

Toftlund

Handel

Grosserer-Societetet, Børsen, 1217 København K.

Formand: Grosserer, generalkonsul
Dan Bjørner, København.

Provinshandelskammeret

Formand: Isenkrammer, konsul
Mogens Aasted, Lemvig.

Øvrige medlemmer af Kammeret:
Direktør Benny W. Petersen,
Nakskov.

Grosserer Leif Ladbye-Hansen,
Odense.

Direktør H. Christensen, Middelfart.
Købmand Dan Clausen, Sorø.

Grosserer N. C. Nielsen, Risskov.
Direktør John Ruge, Aalborg.

Sekretariat: Kompagnistræde 32 A,
1208 København K.

Jyllands-afdelingen: Ny Banegårds-
gade 45, 8000 Århus C.

Handelsstandsforeninger og handelsforeninger i Sønderjylland

(formand)

Hov Sogns Handels- og Håndværker-
forening: Bagermester C. H. Bang,
Øksevej 2, 0330 Padborg.

Graasten: Boghandler Chr. L. Thies-
gaard, Nygade 1, 6300 Graasten

Haderslev: Grosserer Frithjof Nielsen,
Storegade 49-51, 6100 Haderslev.

Løgumkloster Handels- og Håndvær-
kerforening: Købmand K. G. Hansen,
Markedsgade, 6240 Løgumkloster.

Padborg Handelsstandsforening: Manu-
fakturhandler K. W. Damm, Nørre-
gade 62, 6330 Padborg.

Sønderborg: Direktør B. Hütscher,
Rosenhaven 13, 6400 Sønderborg

Toftlund Handelsforening: Købmand
Hans Schmidt, Søndergade,
6520 Toftlund.

Tønder: Direktør H. M. Riggelsen,
Vidågade 45, 6270 Tønder.

Vejens: Manufakturhandler Kurt E.
Jensen, Vestergade 7, 6500 Vejens.

Aabenraa: Eksportør Chr. P. Barsøe,
Tøndervej 74, 6200 Aabenraa.

Brugsforeninger

Formand for F.D.B.s bestyrelse:

Fhv. minister Lars P. Jensen.

Førstedirektør: cand. polit. Ebbe Groes.

Medlem af F.D.B.s repræsentantskab:
Proprietær Laur. Nielsen, Buskmose,
6383 Rinkenæs. (Aabenraa-kredsens).

F.D.B.s centralafdeling i Vejen:

Forretningsfører E. Skovmand,
6000 Vejen.

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvarerelskab

Hovedkontor: Axelborg, Vesterbro-
gade 4 A, 1620 København V.

Formandsskab:

Gdr. N. Skak Jensen.

Gdr. Martin Nielsen.

Direktør: Finn Thøgersen.

Medlemmer af repræsentantskabet:

Forpagter Holger Behrens, Grøngård,
6373 Jejsing, gdr. Olav Bonefeld,

Snoghæk, 6385 Vester Soltrup, gdr.
Peder Dall Jørgensen, Toftegård,

København, 6010 Skodborg J.,
gdr. Laurids Nielsen, Buskmose, 6383

Rinkenæs, gdr. Axel Petersen, Rør-
kær, 6373 Jejsing.

Afdelingskontor i Aabenraa:

Forretningsfører: H. Kramer.

De samvirkende købmands- foreninger i Danmark

Formand: Købmand Chr. Johansen,
7000 Fredericia.

Centralorganisationen for Jylland:

Formand: Købmand Chr. Johansen,
7000 Fredericia.

Derunder De samvirkende sønder-
jydske Købmandsforeninger:

Formand: Købmand Jeppe Gaarde,
6520 Toftlund.

Graasten og omegn:

Formand: Købmand Jørg. Andersen,
6383 Rinkenæs.

Haderslev og omegn:

Formand: Købmand Johs. Mathiesen,
Storegade 71, 6100 Haderslev.

Sønderborg Amts Købmandsforening:

Formand: Købmand Henry Petersen,
6384 Avnbøl.

Peter Henriksen

Aut. forhandler
DUCOLAKERERI

TOFTLUND . Telefon 3 11 22 (fl. linjer)

RØDDING . Telefon 4 10 22 (fl. linjer)

Godsk Hansen & Søn

MØBELFORRETNING

Toftlund . Telefon 3 10 33

CHR. JENSEN

v/ Søren Jensen
Grundlagt 1877

MANUFAKTUR . KONFEKTION

Toftlund . Telefon 3 13 37

v. Niels Hæg
Toftlund

Telf. (048) 3 11 11 . 3 11 12

BUTIKSMONTAGE

for kolonial og manufaktur m. m.

*

BUTIKSINVENTAR

Sønderborg Købmandsforening:
Formand: Købmand Tage Neder-
gaard, Nr. Ringgade 190,
6400 Sønderborg.

**Midtsønderjyllands Købmands-
forening:**

Formand: Købmand Jeppe Gaarde,
6220 Tofthund.

Tønder Amts Købmandsforening:

Formand: Købmand Jørgen Madsen,
0261 Bredebro.

Tønder Kolonialhandlerforening:

Formand: Købmand A. J. Schmidt,
6270 Tønder.

Aabenraa og omegn:

Formand: Købmand H. C. Jacobsen,
Nygade 67, 6200 Aabenraa.

Håndværk og industri

Håndværksrådet

Organisation for dansk håndværk
og mindre industri.

Kontor: H. C. Andersens Boulevard 20,
1553 København V.

Formand: Murermester Adolph Søren-
sen, 4180 Sorø.

I bestyrelsen: Snedkermester N. Høy-
berg-Larsen, 6200 Aabenraa, lømrer-
mester Chr. Jensen, 6392 Bolderslev,
og snedkermester Hans Sørensen,
6471 Vollerup.

Sønderjyllands Erhvervsråd

Storegade 8, 6200 Aabenraa,
telf. (040) 2 23 84.

Formand: Borgmester, bankdirektør
J. J. Paulsen, 6270 Tønder.

Næstformand: Direktør M. F. Schøler,
Danfoss, 6130 Nordborg.

Antmand, dr. jur. Tyge Haarløv, 6270
Tønder, borgmester Peter Olesen,
6100 Haderslev, borgmester, købmand
Erik Jessen, 6200 Aabenraa, stift-
amtmand J. Pinholt, 6100 Haderslev,
overlærer Peter Gorrssen, MF, 6300
Graasten.

Håndværker- og industri- foreninger i Sønderjylland

Graasten Håndværkerforening:

Formand: Bygmester P. Manner
Jakobsen, 6300 Graasten.

Haderslev Håndværkerforening:

Formand: Installatør M. Ravn Straa-
rup, Nørregade 44, 6100 Haderslev.

Løgunkloster Handels- og

Håndværkerforening:

Formand: Købmand K. G. Hansen,
Markedsgade 19, 6240 Løgumkloster.

Sønderborg Håndværker- og

Industriforening:

Formand: Bygmester Johan C. Niel-
sen, Redstedsgade 13, 6400 Sønder-
borg.

Tofthund Håndværkerforening:

Formand: El-installatør P. Kjær-
gaard, 6520 Tofthund.

Tønder Håndværkerforening:

Formand: Assurandør A. J. Rasmu-
sen, Brorsonsvej 36, 6270 Tønder.

Aabenraa Håndværker- og

Industriforening:

Formand: Snedkermester N. Høy-
berg-Larsen, 6200 Aabenraa.

*Ungt
Smart
Rigtigt*

Aakon
DAMEKONFEKTION

Ramsherred 37 . Telefon 237 39

- midt i gågaden i Aabenraa

Toftlund og Omegns Sparekasse

Telefon 31338

Indskud modtages til forrentning
Indbetalingssteder: Branderup og Arrild

Toftlund Trælasthandel

Lassen Schmidt . Aktieselskab

TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER . STØBEGODS

Toftlund . Telefon 31412

A. H. Ullerup & Søn, Toftlund

Kolonial afdelingen Tlf. 31233

Isenkram afdelingen Tlf. 31234

Hagelskade-Forsikrings-Foreningen for Nordslesvig

(Oprettet 1875, gensidig)

Indmeldelser modtages af tillidsmændene, kredsforsikringsmændene
og ved henvendelse til D. Sørensen, Toftlund.
(bedst mellem kl. 9 — 12. Efter kl. 17 ved telefon 31319)

Finansiering

Sønderjyllands Lånkasse

Bestyrelse: Sparekassedirektør H. P. Jensen, Agerskov, formand, sparekassedirektør, cand. merc. S. A. Frederiksen, Aabenraa, næstformand, kontorchef i Finansministeriet, cand. jur. L. Frederiksen, København, kontorchef i Finansministeriet, cand. jur. M. Rützou, København, vurderingsformand Johan Andersen, Højtoft, Lendemærk, Bylderup-Bov.

Lånkassens sekretariat:

Storegade 12-16, 6200 Aabenraa.

Telf. (046) 2 51 67.

(Sparekassen Sønderjylland).

Ekspeditionstid: Mandag-fredag 9-12.

Lånkassens sekretær: Sparekassefuldmægtig A. P. Kristensen, Aabenraa.

Låneansøgninger og vedtægter er tilstillet samtlige sønderjyske pengeinstitutter.

Sønderjyllands Investeringsfond

Storegade 8, 6200 Aabenraa, telf. (046) 2 23 84.

Formand: Amtmand, dr. jur.

Tyge Haarløv, 6270 Tønder.

Næstformand: Fhv. bankdirektør

P. Juhler, 6200 Aabenraa.

Kontorchef, cand. jur. Ib Frederiksen, Direktoratet for Egnsudvikling, 8600 Silkeborg, bankdirektør A. Buch, 6100 Haderslev, kontorchef L. Frederiksen, Finansministeriet, amtsrådsmedlem, vurderingsformand Johan Andersen, 6372 Bylderup-Bov, direktør M. F. Schøler, Danfoss, 6430 Nordborg.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær

P. Groth Bruun, 6200 Aabenraa.

Købstadhypotekforeningen

(Jydsk Hypotekforening)

Rådhuspladsen 3, 8000 Århus C.

Direktion: Landsrettsagfører Mogens Støyer (adm.). Arkitekt Tage Hansen, 7800 Skive. Landsrettsagfører Olaf Smedegaard Andersen, 7400 Herning.

Landeværnet

Kontor: 6360 Tinglev.

Formand: Fhv. lærer J. Refslund Poulsen, Vibevej 1, 6240 Løgumkloster.

Næstformand: Gdr. Math. Christensen, Ll. Grøngård, 6373 Jejsing.

Sekretær: Gdr. Karsten Th. Gregersen, Frøslev, 6330 Padborg.

Forretningsfører: Bankfuldmægtig Arne Jensen, 6360 Tinglev.

Sønderjyllands Kreditforening

Anstrupvej, 6100 Haderslev.

Direktion: S. Marcussen, Holg. Bayer, Aage Hoyer.

Repræsentantskabet: Formand: Gdr. J. Ravn, Simmersted, næstformand: borgm. købm. Erik Jessen, Aabenraa, gdr. Hans Lyck, Varnæs, gdr. Hans Møttesen Boesen, Søndernæs, gdr. Haakon Fink, Brændstrupgård, købmand Anton Hundevadt, Haderslev, gdr. Laue Frederiksen, Sillerupgård, gdr. Morten Holm, Halk, gdr. Laurids Møller, Bovlund, ingeniør Jes Eegholm, Sønderborg, gdr. Jakob Jørgensen, Brandsbøl, gdr. Jens Ravn, Holm, gdr. Asinus A. Lyck, Vibøge, bygmester P. Villadsen, Sønderborg, købmand Chr. Muusmann, Bylderup, gdr. Niels Nielsen, Daler, gdr. Holger J. Hansen, Stubbæk, Aabenraa, tømmermester Hans Nielsen, Haderslev.

Den vest- og sønderjyske Kreditforening

Herningvej, 6950 Ringkøbing.

Direktion: Adm. direktør Jørg. Larsen, 6950 Ringkøbing. Landbrugskyndige direktører: Gdr. Jens Jensen, Sdr. Esp, 6980 Tim, og gdr. J. Brørup, Pedersen, Kragsborg, 6862 Tistrup.

Formand for repræsentantskabet:

Gdr. Marius Blsgaard, Elkjærvej, Mejrup Kirkeby, 7500 Holstebro.

Repræsentanter for Sønderjylland:

Gdr. Poul M. Matthiesen, Randrup, 6262 Ballum, gdr. Poul H. Outzen, Ellum, 6240 Løgumkloster, og gdr. Peder N. Pedersen, Oxlungård, Harreby, 6344 Fole.

Velklædt

- så **Otto Frej**

Toftlund . Telefon 31258
SKRÆDDERMESTER . HERREEKVIPERING

Bedre KAFFE næppe —
end den fra

JEPPE

Tlf. Toftlund 31353

Chr. Tandrup

Urmager og guldsmedeforretning
Toftlund Telefon 31342

Anton Petersen

KORN FODERSTOFFER BRÆNDSEL

Toftlund Telefon 31036 (fl. linjer)

Magnus Skov

FJERNSYN og RADIO

Telefon Toftlund 31145

Ny jydsk Kjøbstad- Creditforening

Aaboulevard 69, 8100 Aarhus C.
Direktion: cand. jur. Svend Dal, byg-
ningsingeniør Carl Kjergaard Peter-
sen, cand. jur. Lefl Juste.

Formand for repræsentantskabet:
Landsretssagfører Karmark Olsen,
8900 Randers.

Medlemmer af repræsentantskabet:
Aabenraa og Haderslev: Direktør J.
P. Skøtt, 6100 Haderslev. Tønder:
Direktør, cand. Jur. P. Hinrichsen,
6270 Tønder. Sønderborg: Købmand
Jes Kleeberg, 6100 Sønderborg.

Kreditforeningen af Ejere af mindre Ejendomme på Landet i Jylland

Boulevarden 43, 9100 Aalborg.

Direktion: cand. jur. Bent Rasmussen,
adm. direktør.

Medlem af repræsentantskabet for
Sønderjylland:

Repræsentant Jørg. Petersen, Vester-
bo, Blans, 6384 Avnbøl, muremester
C. Henriksen, Fjordagervej 7,
6100 Haderslev.

Jydsk Grundejer-Kreditforening

Viborgvej 1, 7400 Herning.

Direktion: Arkitekt Orla Nielsen, adm.
direktør: Advokat Jens H. Møller,
arkitekt Kaj Halse, landsretssagfører
H. Winther-Rasmussen.

Repræsentanter for Sønderjylland:

Fritz Biehl, 6300 Graasten, for Aa-
benraa-Sønderborg amt samt Haders-
lev amts østlige del.

Jørgen Brodersen, 6201 Bredebro, for
Tønder amt og Haderslev amts vest-
lige del.

ENHVER HUSMODERS ØNSKE
er at få vasket hos

CENTRALVASKERIET

LØGUMKLOSTER

HURTIGT . BEHAGELIGT . ØKONOMISK

De kender vognen - den kommer overalt! . Telefon (047) 4 36 47

HANDELSBANKEN

- altid med i billedet

LØGUMKLOSTER . Telefon 435 18

Kontor i Bedsted Lø . Telefon 471 37

NORDSLESVIG 1920-1970

HISTORISK BILLEDBOG

i billeder og tekst ved *Ole Bech* og *Eskild Bram*.

I 50-året for genforeningen udsender Historisk Samfund for Sønderjylland en billedbog i *samme format og samme fornemme udstyr* som

SØNDERJYLLAND - HISTORISK BILLEDBOG -

Tiden indtil 1864,

der hidtil er solgt i over 22.000 eksemplarer.

De to billedredaktører og tekstforfattere, redaktorerne *Ole Bech* og *Eskild Bram*, der gennem deres uddannelse og daglige virke har et indgående kendskab til udviklingen i den genvundne landsdel, har set på tusinder og atter tusinder af billeder i offentlige og private samlinger, og kun de bedste blandt de bedste har der kunnet skaffes plads til på bogens 212 sider. Ved udvælgelsen er der lagt vægt på at bringe billeder, der ikke tidligere har været vist. Tegneren *E. Elleguard Frederiksen* har ansvaret for den grafiske og kunstneriske tilrettelæggelse af bogen, der trykkes på træfrit, krideret kunstrykpapir. Bogen er indbundet i Linson-pergament med smudsomslag i farvetryk.

Takket være en stor understøttelse fra Forsikringsselskabet Hafnia kan medlemmer af samtlige nationale foreninger købe bogen til en favørpris på 35,00 kr. incl. moms, når bestilling indsendes inden den 1. februar til Historisk Samfund for Sønderjylland, adr.: Landsarkivet, 6200 Åbenrå. Normal pris vil blive ca. 70,00 kr.

Danske institutioner, organisationer og foreninger i Sydslesvig

Kgl. dansk Konsulat

Nørregravene 19, Flensborg,
telf. 2 33 05.

Generalkonsul: Professor, dr. phil.
Troels Fink.

Vicekonsul: Holger Nyvang Knudsen.

Vicekonsul: H. Hansen.

Dansk Generalsekretariat

Nørregade 76, Flensborg,
»Flensborghuse«,
telf. 78 21 - 78 22 - 78 29.

Generalsekretær

Hans Ronald Jørgensen.

Kontorchef Lars Heinrich Schubert,
telf. 78 22.

Afdellingsleder Lene Dørffler.

Teater- og foredragsafdelingen,
telf. 78 21.

Fuldmægtig Gertrud Reich.

Regnskabsafdelingen, telf. 78 29.

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor, Wrangelgade 14,
Flensborg, telf. 2 29 25.

Førsteprest: Provst H. Kvist,
Wrangelgade 14, Flensborg,
telf. 2 75 65.

5 sekretærer, 25 præster,

56 menigheder, 94 prædikesteder.

Forretningsfører: Erik Matthiesen.

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand: Dr. med. Nic. Thorsen,
Dalen 10, Flensborg, telf. 4 26 32.

Skoleledertor, cand. mag. Chr. Thorup
Nielsen, Riddergade 27, Flensborg,
telf. 2 24 98.

Kontor: Riddergade 27, Flensborg,

telf. 74 55. Dansk postadresse:

Box A, Graasten Bank, 6340 Krusaa.

Duborg-Skolen

Riddergade 27, Flensborg, telf. 2 23 31.

Privat dansk gymnasium og realskole.

Rektor: Knud Fanø.

Dansk postadresse: Box D,

Graasten Bank, 6340 Krusaa.

Dansk Menighedspleje, Flensborg

Forstanderinde: Fru Petra Böwes,

»Augsurg«, Toosbüygade 7, Flensborg,
telf. 2 58 39.

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Formand for sundhedsrådet og forret-
ningsudvalget: Stadsskoleinspektør
Heinr. Fischer, Eckenergade 9, Flens-
borg, telf. 2 38 43.

Kontor: Skovgade 45, Flensborg,
telf. 78 71.

Forretningsfører: Franz Wingender.

1 overlæge, 1 skolelæge, 1 skoletand-
læge, 24 hjemmesygeplejersker,
5 sundhedspl. og 1 stationspl.

Gamles Værn

Formand: Fru Valborg Glahn, Nørre-
gade 59, Flensborg, telf. 2 45 18.

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Nørregade 59, Flensborg,

telf. Flensborg 79 53.

Dansk postadresse: Box B,
Graasten Bank, 6340 Krusaa.

Åbningsstider:

Sommerhalvår 10-18, lørdag 10-14.

Vinterhalvår 10-20, lørdag 10-14.

Ændringsdatoer meddeles gennem

»Flensborg Avis«.

Overbibliotekar Torben Glahn. Vice-
overbibliotekar Jørgen Hamre. Leder
af børnebiblioteket: Kirsten Hoppe.
Leder af fællesbogsamlingen med
bogbillsvirksomhed: Kirsten Fabric-
us. Studiefdelingen: Bibliotekslek-
tor Paul Kürstein.

Det danske Bibliotek i Husum,

Klaus Groth Gade 45, Husum,
telf. Husum 3720.

Leder: bibliotekar Anne Kjestine Buhl.

Det danske Bibliotek i Slesvig,

Lollfuss 69, Slesvig,
telf. Slesvig 2 42 63.

Leder: Bibliotekar Karen Hansen.

I Rødding handler man i

BRUGSEN^S SUPERMARKED

— dér får man dividende

Frøs Herreds Sparekasse

i Rødding

Stiftet 1872

Telefon (048) 413 36

Møbelhuset

»VESTA«

af V. Andersson

Rødding . Telefon (048) 414 42

Det moderne bolighus -

Stort udvalg i

MØBLER . TÆPPER . SENGETØJ m. m.

Rødding Tømmerhandel

CHR. J. RAVN

Telefon (048) 411 49 . Telefon (048) 411 50

Dronningborg
mejetærskere

Lindberg
MASKINFORRETNING
RØDDING 048-41234-41235

**De sydslesvigske
Husmoderforeninger**

Formand: Fru Karen Svendsen,
Vesterland danske Skole, telf. 23 12.
Sekretær: Fru K. Sig Kristensen,
Flensborg, telf. 2 83 27.

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Fru Esther Krebs Lange,
Tarup danske Skole, telf. 2 20 88.
Konsulent: Frk. Anna Fuglebjerg
Eriksen, Thomasgade 18,
Harreslevmark, telf. 4 33 95.
57 lokalforeninger.

**Sønderjysk Arbejderforening
(S. A. F.)**

Formand: Heinz Homann, Højgade 15,
Flensborg, telf. 2 30 72.

**Håndværkets Fælles-
repræsentation i Sydslesvig**

Formand: Ingenlør H. Weibel,
Bryggerivej 14, Flensborg,
telf. 4 10 31.

Sydslesvigsk Erhvervsfond

Formand for tilsynsrådet: Grosserer
Hans Paulsen, Fritz Reutervej 8,
Flensborg, telf. 77 11.
Kontor: Skibbroen 41, Flensborg,
telf. 2 06 21.
Forretningsfører: Rolf Lehfeldt.

Flensborg Handelskreds

Formand: Grosserer B. Uldall, Nørre-
gade 100, Flensborg, telf. 78 91.

Union-Bank A/S

Storegade 2, Flensborg, telf. 77 57.
Direktion: Christian Schült, F. Pinn,
Otto Christiansen.

Slesvigsk Kreditforening

Formand for tilsynsrådet:
Gdr. Christian Mahler, Havrup Mark,
telf. Barderup 430.
Kontor: Harreslev, Spøndergade 89,
telf. 4 19 75.
Forretningsfører: Nils Hansen.

AGERSKOV SPAREKASSE

Telefon Agerskov 33113

Thomas Bojsen

»Frem«

Branderup . Telefon 35231

**KOLONIAL
KORN- OG FODERSTOFFORRETNING**

CARL TRUELSEN

v/ Peter Truelsen . Agerskov . Telefon 33303

KOLONIAL og ISENKRAM

Johs. Bordorffs

MASKINFORRETNING

v/ *P. C. Nissen*

Grundlagt 1892

Autoriseret Ford traktor forhandler

Skodborg J.

Telefon 48116

Skodborg Korn- og Foderstofforretning ^{A/S}

Telefon (048) 48104

Korn . Foderstoffer . Kunstgødning

Skodborg og Omegns Spare- og Laanekasse

Stiftet 1864

Skodborg . Telefon (048) 48106

Kontor i København

Garantikapital og reserver : ca. 1.227.000 kr.

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

Formand: Skoleleder Wilh. Klüver,
Læk, telf. 2103.

Dansk Ungdomssekretariat: Moltke-
gade 20 a, Flensborg, telf. 70 58.

Forretningsfører: Karl Kring.

81 enkeltforeninger og 10 ungdoms- og
fritidshjem samt 28 »Ungdommens
Dagligstuer«.

Ildrætshallen

Moltkegade 20 c, Flensborg, telf. 2 51 56.
Inspektør John Larsen.

»Christianslyst«

(Ungdomshjem). — Nottfeld pr. Søn-
derbrarup, telf. Sønderbrarup 22 29.
Forstander Sv. A. Jenslu.

Dansk Ungdomshjem

Nyværkgade 6, Slesvig, telf. 2 35 47.
Bestyrerinde: Fru Gertrud Lempert.

Jaruplund Højskole

Forstander: Niels Bøgh-Andersen,
Jaruplund, Flensborg,
telf. Bårderup 382.

»Flensborg Avis«

Storegade 83-85, Flensborg, telf. 78 55.
Chefredaktør Karl Otto Meyer.
Direktør Peter Jans.

»Südschleswigsche Heimat-Zeitung«

Storegade 83-85, Flensborg, telf. 74 44.
Chefredaktør: Carl Hagens.
Direktør Peter Jans.

Sydslesvigs Vælgerforening (SSV)

Formand: Chefred. Karl Otto Meyer,
»Flensborg Avis«, Flensborg,
telf. 78 55.

Landssekretariat: Nørregade 74 III,
Flensborg, telf. 74 21.

Landssekretær: Paul Hertrampf.
Sekretær: Jacob Meyer.

AUSTIN

person-, vare og lastvogne
til ethvert formål

DAVID BROWN

TRAKTORER

Forhandling af Dronningborg pressere m. m.

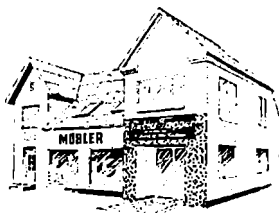
Aut. forhandler

P. Chr. Lausen & Søn I/S

Kliplev . Telefon 8 79 28*

Aflæg os et besøg i det gamle møbelhus ved
den gamle Hærvej.

Ingen købetvang, men gerne lidt møbelsnak,
og vi slger tak.

Fa. Allan Lind

v. Alma og Johs. Kjeldsen

BOV pr. PADBORG

Telefon (046) 71336

Interessentskabet

JENS JENSEN

Internationale autotransporter

Specialvogne med køleanlæg
til transport af landbrugsprodukter

Presenningvogne
til transport af industrigods

Egne moderne kølehuse . Tøris depot

BOV/PADBORG

Sydslesvigsk Forening (SSF)

Formand: Skoleleder Ernst Meyer,
Medelby, telf. Medelby 383.
164 distrikter og afdelinger. 8 amter
med hver 1 sekretariat og 1 sekretær.

Flensborg by:

Formand: Skoleleder Claudius Christiansen, Mørviggade 155a, Flensborg-Mørvig, telf. 3 71 71. Sekretariat: Nørregade 76, Flensborg, telf. 2 47 66.
Sekretær: Kay Clausen.

Flensborg amt:

Formand: Skoleleder Chr. Lorenzen, Jaruplund danske Skole, telf. Flensborg 2 84 04. Sekretariat: Nørregade 76, Flensborg, telf. 2 58 27.
Sekretær: Nis Petersen.

Gottorp amt:

Formand: Skoleinsp. Jørgen Hentschel, Erdbeerenberg 34, Slesvig, telf. 3 29 91. Sekretariat: Løllfus 69, Slesvig, telf. 2 38 88.
Sekretær: Magnus Bichel.

Egernførde amt:

Formand Johs. Rönnau, Meinlungergade 21, Egernførde.

Sekretariat: H. C. Andersenvej 20, Egernførde, telf. 25 27.
Sekretær: Günter Dreller.

Rensborg nørreamt:

Formand: Kulhandler Johs. Petersen, Rosevej 2, Büdelsdorf, telf. 34 17.
Sekretariat: »Amtmandsgårdens«, Portgade 4, Rensborg, telf. 33 76.
Sekretær: Peter Häbel.

Ejdersted amt:

Formand: Gdr. Otto Andresen, Voller-
vik, telf. Garding 325. Sekretariat:
Joh. Adolf-Gade 22, Tønning,
telf. 412.
Sekretær: Hans Heinrich Røge.

Husum amt:

Formand: Arnold Pøulsen Wester-
reihe 28, Milsted. Sekretariat: Klaus
Grothgade 47, Husum, telf. 25 27.
Sekretær: Wilhelm Müller.

Sydtønder amt:

Formand: Skoleleder Georg Lesch,
Nykirke danske Skole, telf. Nykirke
228. Sekretariat: Kokedalervej 87,
Læk, telf. Læk 845.
Sekretær: Willy Fries.

Støt den danske presses arbejde i Sydslesvig ved at tegne
abonnement på **FLENSBORG AVIS**, kr. 39,- pr. kv.

Eller tegn en aktie à DM 102,- eller DM 203,-

BESTIL BOGEN OM »FLENSBORG AVIS«
med bladets historie gennem 100 år, kr. 38,00

*Bankkonto: Graasten Bank, Graasten 101779-3
UNION Bank AG, Flensborg 2053*

Postgiro: København 10230 - Hamborg 343 91

Flensborg Avis ^A/_S

Flensborg - Storegade 83-85 - Tlf. (021) 7444-7855. Postboks: Padborg

LEKKERLAND

VINE . SPIRITUOSA . CHOKOLADE

C. C. Petersen

Nørregade 78

Flensborg

Telf. 25103

ULDALL

Flensborg . Nørregade 100

Værktøj

Værktøjsmaskiner

Sanitet

J. H. BECKMANN & CO.

FLENSBORG

Nørregade 30-32 . Telefon 7107 . 7108 . 7109

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig

Kontor: Harreslev, Søndergade 89,
telf. 4 19 75.

Formand: Gårdejer Erik Paulsen,
Musbæk, telf. Flensborg 4 24 68.

Landbrugskonsulent: Aage Sørensen,
Jaruplund, telf. 2 45 66.

*Landboforeningen for Flensborg
og Omegn*

Formand: Gårdejer Søren Andresen,
Hyllerup, telf. Bårderup 877.

Konsulent: Aage Sørensen, Jaruplund
Mark, telf. Flensborg 2 45 66.

Landboforeningen for Sydangel

Formand: Gårdejer Detl. Lassen,
Struxtrup, telf. Ulsby 250.

Konsulent: Christen Møller,
Sønderbrarup, telf. 22 49.

Landboforeningen for Gottorp amt

Formand: Claus Buck,
Christiansholm, Rensborg amt,
telf. Christiansholm 220.

Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
Lyrskov, telf. Slesvig 2 34 45.

*Landboforeningen for Husum
og Omegn*

Formand: Thomas Brodersen,
Büttjebüll, post Sterdebüll,
telf. Bredsted 706.

Konsulent: Henning Jensen,
Hatsted, telf. 594.

Landboforeningen for Ejdersted

Formand: Gårdejer Otto Andresen,
Vollervik, telf. Garding 325.

Konsulent: Henning Jensen,
Hatsted, telf. 594.

*Landboforeningen for Sydtønder amt
(gest)*

Formand: Peter Andresen,
Kalleshave pr. Læk, telf. Læk 427.

Konsulent: Harald Holm Jacobsen,
Sdr. Løgum, telf. 306.

*Den nordfrisiske Landboforening
(marsken)*

Formand: Gårdejer Carsten Boysen,
Risum, telf. Nibøl 88 86.

Konsulent: Harald Holm Jacobsen,
Sdr. Løgum, telf. 306.

- årets bog fra grænselandet

Willy-August Linnemann

TOLV TALER

Bogen er på 127 sider, illustration af Lisbeth Linnemann,
tilrettelagt og trykt af Povl Kristensen, Herning.

- en fornem gavebog - pris DM 14,50

Fås hos Deres boghandler eller direkte fra

FORLAGET SKANDIA
N. A. SØRENSEN KG

239 Flensborg . Nørregade 74 . Postbox 328

BAST . BAMBUS . PEDDIGRØR

Camping artikler

**Stort udvalg i fiskeredskaber, bådibeslag
og tilbehør**

JAPAN- og CHINAMÅTTER

Seil SANDER.

Flensborg . Nordenhofenden 7 . Tlf. (0461) 5 10 11

I nærheden af ZOB

Under ophold i Flensborg

bor og spiser man godt på det nyrestaurerede

»FLENSBORGHUS«

Nørregade 76 . Flensborg . Telefon 26105

Lær om Sydslesvig

med udgangspunkt fra Slesvigs danske hotel

Hotel »SKANDIA«

Lollfuss 89 . Slesvig . Telefon 24190

De bor godt og spiser godt hér!

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Formand: Skoleleder Jørgen Petersen,
Ladelund, telf. 167.

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Kredsformand: Pastor P. B. Kristiansen,
Adelbykirkevej 34, Flensborg,
telf. 2 52 99.

Distriktssekretær: Frk. Inga Andersen,
Knuthgade 2, Flensborg,
telf. 2 65 87.

21 foreninger og klubber.

Dansk Spejderkorps i Sydslesvig

Korpschef: Lærer Dirch Jørgensen,
Husumgade 69, Slesvig.

5 troppe og 4 flokke. Træningscenter:
»Tydal«.

Frivilligt Drengesforbund i Sydslesvig

Distriktsleder: Skoleleder Arne Korsgaard Hou, Humtrup, Den danske Skole, telf. Sønderløgum 420.

Forbundssekretær: Lærer Knud Munksgaard, Frederiksdalen 17,
Flensborg, telf. 4 25 40.

11 kredse - 1 orkester i Flensborg.

Dirigent: Viceskoleinspektør
Henning Nielsen, Ved Lachsbaek 6,
Flensborg, telf. 4 17 80.

Sommerlejr ved Turp (»Trenchyttene«)
og (»Kongens Hus«) ved Tetenbøl.

Dansk Pigespejderkorps i Sydslesvig

Korpschef: Gymnasieoverlærer

frk. Grethe Blerring, Riddergade 27,
Flensborg, telf. 2 27 76.

5 troppe og 4 flokke. Træningscenter:
Østerlymark.

UNION BANK

Aktieselskab

FLENSBORG

(Oprettet 1875)

Telefon 7757 . Telex 2855

Filial i Harreslev, Søndergade 89

Anbefaler sig med oprettelse af DM-konti, især for danske eksportører. Mange handelsfirmaer benytter sig allerede af denne mulighed.

Rejsevaluta købes og sælges.

Alle bankforretninger udføres.

Selvfølgelig slider 5 børn og 1 hund på et gulvtæppe,

men

Gram holder til sliddet. Takket være væglige tæppefordele - gram for gram. Som gangbar slidstyrke, lang levetid. Og lynhurtig rengøring. Lækkert, blødt, lunt - dejligt at bo på! Masser af tæpper at vælge imellem: Rya, Axminster, vendetæpper - Colorit og Gram Elite væg-til-væg tæpper. Lægger De vægt på slidsikker kvalitet, skønhed og god økonomi - lægger De Gram på Deres gulve. Spørg efter Gram tæpper - grundlaget for moderne hjem!

Foreningen »Norden«, Sydsl. afd.

Formand: Pastor C. B. Karstoft,
Harkielvej 2, Tarp, telf. Tarp 431.
Sekretariat: Nørregade 76, Flensborg,
telf. 78 21.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Overlærer Harry Jensen,
Mathildegade 19, Flensborg,
telf. 2 54 73.

**Foreningen af Sydslesvigs
Studerende (FSS)**

Formand: Povl Leckband, Berlin,
Helmstedterstrasse 4 II.

**Dansksindede sydslesvigske
Krigsdeltagere**

Formand: Assurandør Johs. Ankersen,
Toosbüllg. 31, Flensborg, telf. 2 50 86.

Sydslesvigske Folkekor

Formand: Skoleleder Ippge Krebs
Lange, Tarup danske Skole,
telf. Flensborg 2 20 88.

Næstformand: Skoleleder Alfr. Sonne
Jakobsen, Harreslevmark danske
Skole, telf. Flensborg 4 12 89.

Kredsdirigent: Gymnasieoverlærer
Hans Werner Hansen, Flensborg,
telf. 2 21 46.

Vicedirigent: Skoleleder Alfr. Sonne
Jakobsen, Harreslev.

**Forlning for nationale Frøse
(Frøseforeningen)**

Formand: Gårdejer Carsten Boysen,
Risum, telf. Nibøl 88 80.

Sekretariat: Lindholm, telf. Nibøl 8735.
Sekretær: Alfred Boysen.

DANSK BOGHANDEL

Nørregade 74 . FLENSBORG . Telf. 257 09

International boghandel

INTET DANMARK UDEN SLESVIG
INTET SLESVIG UDEN DANMARK

**Gør HOLDT
hos HOLDT**

Slesvig, Lolfod 58 . Telefon (04621) 2 39 80

Er DE medlem af Sprogforeningen?

*Hvis ikke, så send Deres indmeldelse
på nedenstående kupon*

Medlemsbidrag mindst	Kr. 2,00
Medlemsbidrag i Sydslesvig	DM 1,00
Livsvarigt medlemsbidrag	Kr. 50,00

Postgiro 1 34 63

Bankkonto

Den Nordslesvigske Folkebank, Aabenraa
Andelsbanken, Aabenraa

Adresse

Sprogforeningen, »Folkehjem«,
6200 Aabenraa - Telefon (046) 2 11 50

SPROGFORENINGENS LEDELSE

Forstander J. Th. Arnfred, Askov pr. Vejen, formand.
Gdr. H. J. Hansen, Lysabild pr. Skovby, Als.
Fru gdr. Anne Marie Skau, Øster Lindet.
Redaktør M. Kamphövener, Aabenraa.
Rektor A. Feilberg Jørgensen, Aarhus.

Undertegnede tegner sig som medlem af Sprogforeningen.

Navn:

Stilling:

Adresse:

Graasten Andelsslagteri

*Telefon (046) 51211**

Udsalg i

GRAASTEN

Telefon 51655

TINGLEV

Telefon 44007

PADBORG

Telefon 73303

